

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI

**ORTAÖĞRETİM GÖRSEL SANATLAR
DERSİNDE DEĞERLER EĞİTİMİNE
İLİŞKİN ÖĞRETMEN TUTUMLARI: BİR
KARMA YÖNTEM ARAŞTIRMASI.**

Yüksek Lisans Tezi

Ayşe Duygu ÖZTÜRK

Danışman
Dr.Öğr. Üyesi Hüseyin ÖZNÜLÜER

Erzincan/2021

TEZ BİLDİRİMİ

"Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitime İlişkin Öğretmen Tutumları: Bir Karma Yöntem Araştırması." isimli "**Yüksek Lisans**" tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Ayşe Duygu ÖZTÜRK

ORTAÖĞRETİM GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE DEĞERLER EĞİTİMİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN TUTUMLARI: BİR KARMA YÖNTEM ARAŞTIRMASI.

Ayşe Duygu ÖZTÜRK

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel
Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim- İş Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi, Erzincan/2021**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ÖZNÜLÜER

ÖZET

Bu araştırmada Sivas ilinde ortaöğretimde görev yapmakta olan Görsel Sanatlar Dersi Öğretmenlerinin Görsel Sanatlar Dersinde Değerler eğitime ilişkin tutumları cinsiyet, medeni durum, kıdem, görev yaptıkları okul türü, öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili kurs-seminerlere katılma durumları ve bu kurs-seminerlere gönüllü katılma durumları ve öğretmenlerin mezuniyetleri değişkenleri dâhilinde incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma esnasında Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği ve Yarı Yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak öğretmenlerin görsel sanatlar dersinde değerler eğitime ilişkin görüşlerini tespit etmek amaçlanmıştır.

Araştırmanın ulaşılabilir evrenini Sivas il merkezi ve merkeze bağlı köylerindeki MEB'e bağlı ortaokul ve lisede görevli 100 görsel sanatlar öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırmada karma yöntem deseni kullanılmıştır. Çalışmanın nicel kısmında veri toplama aracı olarak 5'li Likert tipi Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği kullanılırken; nitel kısımda ise 13 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Araştırma verilerinin analiz kısmında nicel ve nitel değerlendirme türlerinden yararlanılmıştır. 100 görsel sanatlar öğretmenine uygulanan anketin I. Bölümünde kişisel bilgi formu, II. Bölümünde 22 soruluk anket kısmı bulunmaktadır. Öğretmenlerin anket sorularına verdikleri cevaplar SPSS 26.0 programında hesaplanıp frekans ve yüzdelik değerleri oluşturulmuştur. Rastgele seçilen 20 görsel sanatlar öğretmenine uygulanan görüşme formları ise nitel değerlendirme türü olan betimsel analiz ile çözümlenmiştir.

Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları üzerinde cinsiyet değişkeninin, medeni durum değişkeninin, okul türü değişkeninin, mezuniyet değişkeninin bir etkisi olmadığı ifade edilebilir.

Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları üzerinde kıdem değişkeninin bir etkisi olduğu ifade edilebilir. Farkın hangi gruplar arasında kaynaklandığını belirlemeye yönelik yapılan Scheffe testi sonucunda;21 yıl ve üzeri öğretmenlerin puanlarının diğer kıdemdekilere göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları üzerinde öğretmenlerin değerler eğitimi faaliyetlerine gönüllü katılıp katılmama durum değişkeninin etkisi olduğu ve katılanların puanlarının katılmayanlara göre daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

Değerler eğitimi uygulamalarının görsel sanatlar dersinde duyuşsal açıdan desteklendiği ve branş bazında kalıcılığı ve etkinliği artırdığı; öğretmenlerin değer kazanımı noktasında belirli bir öncelik sıralamasının olmadığı; değerler eğitimi sürecinin okul-aile iş birliği içerisinde yönetildiği; değerler eğitiminin dersin işlenişine göre programa dahil edildiği; MEB'in görsel sanatlar programında değerler eğitime yeteri kadar yer verildiği; kazanımların gözlem yoluyla ölçüldüğü ve değerler eğitiminin temel olarak ailede verilmesinin ve okulda da değerler eğitim sürecine ağırlık verilmesi gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Görsel Sanatlar Dersi, Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitimi

**TEACHER ATTITUDES TOWARDS VALUES EDUCATION IN
SECONDARY EDUCATION VISUAL ARTS COURSE: A MIXED METHOD
RESEARCH.**

Ayşe Duygu ÖZTÜRK

**Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences, Department of
Fine Arts Education, Department of Painting and Business Education**

Master Thesis, Erzincan/2021

Thesis Advisor: Dr.Öğr. Member Hüseyin ÖZNÜLÜER

ABSTRACT

In this research, it is aimed to examine the attitudes of Visual Arts Teachers working in secondary education in Sivas towards Values education in Visual Arts Lesson within variables such gender, marital status, seniority, type of school they work in, teachers' course on values education their participation in seminars and their voluntary participation in these courses-seminars, and the teachers' graduation.

During the study, it was aimed to determine the teachers' views on values education in the visual arts lesson by using the Values Education Attitude Scale and the Semi-structured interview form.

The accessible universe of the research consists of 100 visual arts teachers working in secondary and high schools affiliated to the Ministry of National Education in Sivas city center and its villages.

Mixed method design was used in the research. While the 5-point Likert-type Values Education Attitude Scale was used as a data collection tool in the quantitative part of the study; In the qualitative part, a semi-structured interview form consisting of 13 questions was used. In the analysis part of the research data, quantitative and qualitative evaluation types were used.

In the first part of the questionnaire applied to 100 visual arts teachers, there is a questionnaire with 22 questions in the second part of the personal information form. The answers given by the teachers to the survey questions were calculated in the SPSS 26.0 program and frequency and percentage values were created. The interview forms applied to 20 randomly selected visual arts teachers were analyzed by descriptive analysis, which is a type of qualitative evaluation.

It can be stated that gender variable, marital status variable, school type variable and graduation variable have no effect on teachers' attitudes towards values education.

It can be stated that the variable of experience has an effect on teachers' attitudes towards values education. As a result of the Scheffe test to determine between which groups the difference originates, it was concluded that the scores of veteran teachers of 21 years and above were lower than those of other experienced teacher.

It can be said that the status variable of whether teachers voluntarily participate in values education activities has an effect on teachers' attitudes towards values education and that the scores of the participants are higher than those who do not.

It has been concluded that values education practices are emotionally supported in visual arts lessons and increase permanence and effectiveness on the basis of branches, teachers do not have a certain priority order in terms of value acquisition, the values education process is managed in school-family cooperation, values education is included in the program according to the teaching of the lesson, values education is sufficiently included in the visual arts program, the achievements are measured by observation, and that values education should be given primarily in the family and the values education process should be emphasized at school.

Keywords: Values Education, Visual Arts Lesson, Values education in Visual Arts Lesson Lesson

ÖN SÖZ

Değerler Eğitimi, toplumların ve ülkelerin en önemli unsurları arasında yer almaktadır. Üzerinde yaşadığımız dünya hızla gelişmekte, bu gelişimle beraber olumlu olduğu kadar olumsuz yönde de değişmektedir. Bu değişimle hayatın her alanı olduğu gibi değerlerdeki değişimde yaşamda kendini hissettirmektedir.

İnsanoğlu kendi öz değerlerinden uzaklaşıp farklı değer arayışına girmiştir. Bu arayış sonucunda farklı bir takım değerlere ulaşılsa da, bu insanları mutlu etmemektedir. Doğan Cüceloğlu; aşkınlık yani inançlar ve değerler konusunda doğuştan getirdiğimiz kodlamalar olduğuna inanır. Bebeklikten beri içimizde var olan hissi idrak edip ortaya çıkarmak gerekmektedir. Hepimizin bildiği gibi kötü olan her şeyden kaçır, iyi olana yöneliriz. Bu içimizde var olan bir veridir.

Bu bağlamda okullara büyük görevler düşmektedir. Okullarda verilecek değerler eğitimi hem toplumun sağlıklı bireylerden oluşup devamını sağlaması hem de bireylerin doğru değerleri kazanması açısından oldukça önemlidir. Okullarda değerler eğitiminin uygulayıcısı öğretmenlerdir. Bu nedenle öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutumları önem arz etmektedir.

TEŞEKKÜR

Tez yazımında her türlü bilgi ve deneyimlerini paylaşan değerli hocam Dr.Öğr. Üyesi Hüseyin ÖZNÜLÜER'e en içten duygularıyla teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca;

Örnek eğitimci kişiliği ile tez sürecime destek veren Dr.Öğr. Üyesi Ebru GÜLER'e

Manevi desteğini hiç esirgemeyen sevgili eşim; Seyfi ÖZTÜRK'e, bu süreçte dünyaya gelen oğlum Çınar ÖZTÜRK'e ve kıymetli babam Selahattin FERTELLİ'ye,

Ölçme araçlarının doldurulmasında, görüşlerini samimi olarak belirten meslektaşlarıma, okullarında uygulanmasına izin veren okul yöneticilerine, fikir alışverişi açısından destek veren mesai arkadaşlarıma,

Teşekkürü bir borç bilirim.

Ayşe Duygu ÖZTÜRK

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	IV
ÖN SÖZ.....	VI
TEŞEKKÜR.....	VII
KISALTMALAR	XI
TABLolar LİSTESİ	XII

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1 Problem	2
1.2 Araştırmanın Amacı.....	2
1.2.1 Alt Amaçlar.....	2
1.3 Araştırmanın Önemi	3
1.4 Varsayımlar.....	4
1.5 Sınırlılıklar	4
1.6 Tanımlar.....	4

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	6
2.1. Değer Nedir?	6
2.2. Değerlerin Özellikleri ve İşlevleri	12
2.3. Değer Sınıflandırmaları	15
2.3.1. Spranger'in Değer sınıflaması	15
2.3.2 Rokeach Değer Sınıflaması	16
2.3.3. Scwartz Değer Sınıflaması.....	18
2.4. Değerler Eğitimi	18

2.4.1. Değerler Eğitiminde Okulun Rolü	19
2.4.2. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü	24
2.4.3. Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü	27
2.4.4. Okul Aile İşbirliğinin Değerler Eğitimindeki Önemi.....	30
2.4.5. Çevrede Değerler Eğitimi	33
2.5. Ortaokul-Lise Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Değerler Eğitimi	37
2.6. Görsel Sanatlar Dersi	38
2.7. Değerler Eğitiminde Görsel Sanatların Yeri	39
2.8. Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitimi.....	41
2.9. Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Değerler	42
BENZER ÇALIŞMALAR.....	45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
YÖNTEM	48
ARAŞTIRMA MODELİ	48
EVREN.....	49
ÖRNEKLEM	49
VERİLERİN TOPLANMASI.....	49
DEĞERLER EĞİTİMİ TUTUM ÖLÇEĞİ	50
YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME.....	51
VERİLERİN ANALİZİ	51
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
BULGULAR VE YORUM	52
ÇALIŞMANIN NİCEL KISMI	52
ÇALIŞMANIN NİTEL KISMI.....	63

1. Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Görüşleri İle İlgili Sorulara verdikleri Cevaplar.....	63
2. Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Uygulamalarına Yönelik Sorulara Verdikleri Cevaplar.....	68
3. Öğretmenlerin Değerlendirme Sürecine Yönelik Görüşleri	72

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ	75
ÖNERİLER.....	79
İLERİDE YAPILABİLECEK ARAŞTIRMALARA YÖNELİK ÖNERİLER	80
KAYNAKLAR	81
İNTERNET KAYNAKLARI	91
EKLER	92

KISALTMALAR

AKT. : Aktaran

SPSS : Statistical Package for the Social Sciences

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

ÇEV. : Çeviren

DEİK : Değerler Eğitime İlişkin Kavramlar

DETÖ : Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği

Ed. : Editör

TABLÖLAR LİSTESİ

		Sayfa No
Tablo 1	2009 Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler	43
Tablo 2	2017 Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler	43
Tablo 3	2018 Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler	44
Tablo 4	Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımlarını Gösteren Tablo	52
Tablo 5	Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımlarını Gösteren Tablo	52
Tablo 6	Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Dağılımlarını Gösteren Tablo	53
Tablo 7	Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Türüne Göre Dağılımlarını Gösteren Tablo	53
Tablo 8	Öğretmenlerin Mezuniyet Durumlarına Göre Dağılımlarını Gösteren Tablo	54
Tablo 9	Öğretmenlerin Değerler Eğitimi ile İlgili Kurs veya Seminer Alma Durumlarını Gösteren Tablo	54
Tablo 10	Öğretmenlerin Değerler Eğitimlerine Gönüllü Katılma Durumlarına Göre Dağılımlarını Gösteren Tablo	54
Tablo 11	Verilerin Dağılımını Gösteren Bulgular	55
Tablo 12	Güvenirlilik Analiz Tablosu.	55
Tablo 13	Cinsiyete Göre Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının t Testi Sonuçları	56

Tablo 14	Medeni Duruma Göre Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının t Testi Sonuçları	56
Tablo 15	Kıdeme Göre Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları	57
Tablo 16	Okul Türüne Göre Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının t Testi Sonuçları	58
Tablo 17	Öğretmenlerin Değerler Eğitimi İle İlgili Kurs /Seminer Katılma Durumlarına Göre Değerler Eğitimi'ne İlişkin Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının t Testi	58
Tablo 18	Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Faaliyetlerine Gönüllü Katılma Durumlarına Göre Değerler Eğitimi'ne İlişkin Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının t Testi Sonuçları	59
Tablo 19	Öğretmenlerin Mezuniyet Durumlarına Göre Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının t Testi Sonuçları	60
Tablo 20	Ölçek Maddelerine İlişkin Betimsel İstatistikler	60

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

Eğitim, insanın doğumu itibari ile başlayan, yaşamı boyunca örgün ya da yaygın olarak devam eden aktif bir süreçtir. Aile çocuğun tabiri caizse ilkokulu, eğitimini aldığı kişilik ve karakterinin biçimlendiği; değer, ahlak ve kültür aktarımının yapıldığı ilk kurumdur. Çocuğun ilk öğretmeni, rol model aldığı anne ve babasıdır; gözlem yoluyla edindiği bilgileri uyguladığı ortam ise evidir. Bu sürecin devamında çocuğun hayatına okul ve çevre faktörleri etki etmektedir.

Değişen aile yapıları, kadınların iş hayatına katılma süreci ile birlikte günümüzdeki çocukların okul öncesi eğitime başlama yaşı 3'e kadar düşmüştür. Çocuğa temellerinin ailede kazandırılması beklenen değerler eğitiminin okullarda verilmesi neredeyse zorunlu bir hal almıştır. MEB'e bağlı okullarda değerler eğitimi kavramı zaman zaman ders dışı "sosyal etkinlik" faaliyetleri kapsamında verilse de teknolojinin hayatımızın her alanını kuşattığı ve bizleri değer yargılarımıza yabancılaştırdığı görülmektedir. Toplum üzerindeki bu yozlaşmanın etkilerini ortadan kaldırmak, sahip olduğumuz değerleri tekrardan gün yüzüne çıkartıp yaşamak ve yaşatabilmek adına bütün derslerin öğretim programlarına bu kavramların eklenmesi yetkililerce uygun görülmüştür.

2017 yılında MEB tüm derslerin öğretim programlarını düzenleyip her branşın öğretim programına, kazanımına uygun şekilde değerler eğitime ilişkin kavramları eklemiştir. Buna görsel sanatlar dersi de dâhildir. Görsel sanatlar dersi duyuşsal öğrenme alanına hitap ettiği için değerler eğitiminin rahatlıkla yapılabileceği ve olumlu sonuçların izlenimlenebileceği uygulama derslerinin başında gelmektedir.Yetkin'e (1962) göre; "Sanat eğitimi bir çeşit ahlak eğitimidir."

Değerler eğitimi belirli sınırlara ya da branşa ait olmayan oldukça geniş kapsamlı bir konudur. Değerler eğitimi ile ilgili Görsel Sanatlar dersi öğretim programında kazandırılması amaçlanan değerlerin birçoğu diğer branşların öğretim programlarında da amaç olarak mevcuttur. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda değerler eğitiminin disiplinler arası olması durumu eğitimin kalıcılığını ve etkinliğini artırmaktadır.

Bu çalışmada, görsel sanatlar öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin tutumları ve değerler eğitimine yönelik görüşleri alınarak bir karma yöntem çalışması yapılarak görsel sanatlar dersinin değerler eğitimindeki yerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

1.1 Problem

Günümüz yaşam koşullarının gereği olarak okullarda değerler eğitimi gerekliliği ile birlikte değerler eğitiminin içeriği genişletilmiş ve birçok branşın kazanım tablosunda yerini almıştır. Bununla beraber öğretim programında yer alan değerler eğitimine yönelik öğretmenlerin tutum ve görüşlerini tespit etme sorunu ortaya çıkmıştır.

Alan yazın incelendiğinde değerler eğitimi konulu birçok branşta çeşitli akademik çalışma bulunmaktadır. Söz konusu çalışmalardan görsel sanatlar dersi kapsamındaki kısmın oldukça az olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların ise sadece nicel ya da nitel boyutta kaldığı izlenimlenmiştir. Ortaöğretimde görev yapan görsel sanatlar öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin tutumlarına ve değerler eğitimine yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi üzerinde çalışılan bu karma yöntem araştırması ile alana katkı sağlanılacağı düşünülmektedir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, görsel sanatlar öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik tutum ve görüşlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu genel amaç kapsamında aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır.

1.2.1 Alt Amaçlar

1. Değerler eğitimine yönelik görsel sanatlar öğretmenlerinin tutumları nedir?
2. Değerler eğitimine yönelik görsel sanatlar öğretmenlerinin tutumlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
3. Değerler eğitimine yönelik görsel sanatlar öğretmenlerinin tutumlarında mesleki durum değişkenine göre anlamlı fark var mıdır?
4. Değerler eğitimine yönelik görsel sanatlar öğretmenlerinin tutumları eğitim düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

5. Değerler eğitime yönelik görsel sanatlar öğretmenlerinin tutumları görev yaptıkları okul türüne göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
6. Değerler eğitime yönelik görsel sanatlar öğretmenlerinin tutumları değerler eğitimi ile ilgili kurs alıp almamasına göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
7. Değerler eğitime yönelik görsel sanatlar öğretmenlerinin tutumları değerler eğitimi ile ilgili kurslara gönüllü katılma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
8. Değerler eğitime yönelik görsel sanatlar öğretmenlerinin tutumları kıdem yılına göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
9. Görsel sanatlar öğretmenlerinin değerler eğitime yönelik görüşleri nelerdir?
10. Değerler eğitimi uygulamalarına yönelik öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
11. Öğretmenlerin değer kazanımına yönelik değerlendirme süreçleri nasıldır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Değerler eğitimi konusu geçmişten günümüze bir çocuğun gelişimi konusunda en değerli kazanımdır. Hızla gelişmekte olan dünya üzerinde değişen toplumsal dengelerle birlikte yozlaşma da artmış, çeşitli toplumsal problemler baş göstermiştir. Bu problemler ile birlikte toplumsal düzenin sağlanması değerler eğitiminin üzerine düşülüp yeniden ve daha fazla önemsenmesini sağlamıştır.

Aile ile başlayan bu eğitimde kazanımlar okul ve çevre ile zenginleştirilir. Milli Eğitim Bakanlığı özellikle son dönemlerde “Değerler Eğitimi” konulu birçok çalışma ile konunun önemine dikkat çekmektedir. Önceleri sadece belirli derslerde(din kültürü, sosyal bilgiler vb.) gördüğümüz değerler eğitimi kazanımları artık hemen hemen her dersin kazanım tablosunda yerini almıştır. Görsel sanatlar dersi kazanımlarında da sürekli birçok değer konusuna vurgu yapılmaktadır. Görsel sanatlar dersi, değerler eğitimi kazanımları aktarımında önemli bir rol üstlenmekte; kazanımların somutlaştırılması aşamasında etkin rol oynamaktadır. Bu çalışma ile görsel sanatlar dersinde değerler eğitime yönelik tutumların belirlenmesi ile çalışmalara katkı sağlanıp geliştirilebileceği düşünülmüştür.

1.4 Varsayımlar

1. Araştırmada kullanılan “Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği”ne görsel sanatlar öğretmenlerinin samimi cevaplar verdiği varsayılmıştır.

2. Veri toplama aracı olarak kullanılan görüşme formunun ortaöğretimde görev yapan görsel sanatlar öğretmenlerinin değerler eğitimi tutumlarına ilişkin görüşlerini yansıtacak nitelikte olduğu varsayılmıştır.

3. Araştırma sürecinde görüşlerine başvurulanan öğretmenlerin görüşme formunda yer alan sorulara samimi cevaplar verdiği varsayılmıştır.

4. Görüşme formunda yer alan soruların amaca yönelik olarak ölçülmek isteneni ölçtüğü varsayılmıştır.

1.5 Sınırlılıklar

Araştırma, aşağıda yer alan sınırlılıklar çerçevesinde yürütülmüştür:

a) Araştırma 2019-2020 eğitim öğretim yılında Sivas merkez ve merkez köylerinde görev alan 100 görsel sanatlar öğretmeni ile sınırlıdır.

b) Araştırma değerler eğitim tutum ölçeğinde kullanılan sorularla sınırlıdır.

c) Araştırmanın nitel kısmı görüşme yapılan ve gönüllü olarak görüşme formunu dolduran 20 görsel sanatlar öğretmeni ile sınırlıdır.

d) Araştırmanın nicel kısmı çalışmaya katılan 100 görsel sanatlar öğretmeni ile sınırlıdır.

e) Araştırma bulguları, uygulanan veri toplama araçlarından elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

Sanat: “İnsan ile doğadaki gerçekler arasındaki estetik ilişkinin dışavurumudur. (ARTUT, 2007)”

Sanat eğitimi: “Sanat eğitimi çocuğun çok yönlü düşünmesini sağlamayı, yalnızca kendi bildikleri ve sevdiklerinin güzelliğinin yetersiz olduğunu öğretmeyi amaçlar. (BUYURGAN, 2007)”

Değer: “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılıktır. (TDK, 2005)”

Değerler eğitimi: “Manevi, ahlaki, sosyal ve kültürel eğitim, kişisel ve sosyal eğitim, dini eğitim, vatandaşlık eğitimi, çevre eğitimi, okul kuralları gibi ortak

program deneyimlerinin bir sınıflamasını yapabilmek için yeni bir şemsiye terimdir (KESKİN, 2015).”

Görsel sanatlar eğitimi: “Basit bir tanımlama ile bireylerin sanatla eğitimidir. Resim, heykel, seramik, geleneksel sanatlar gibi görsel sanatların ve tasarım alanlarının örgün ve yaygın eğitim ve öğretimi içerir. (ÖZSOY, 2015)”

Görsel sanatlar öğretim programı: “Eğitim bilimlerindeki son gelişmeler ve çağdaş eğitim anlayışı doğrultusunda; yeniliklere açık, sorgulayabilen, eleştirel düşünen, sorun çözme becerisine sahip, farklı düşüncelere saygılı bireyler yetiştirmeyi ön planda tutmaktadır. (MEB, 2017)”

Öğretmen: “Mesleği bilgi öğretmek olan kimse, hoca, muallim, muallime. (TDK, 2021)”

İKİNCİ BÖLÜM

2.KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Değer Nedir?

Değer, kelime itibari ile en yalın şekilde insan zihninde kıymet verilen, önemsenen olarak canlanır. Acar'ın (1992) değer tanımlamasında; “Değer kelimesini, günlük dilde bir şey için biçilen kıymet şeklinde kullanıyoruz.” demiştir. Değer kelimesi anlam bakımından zengin olduğu için birçok anlam yüklenmiş ve bu sayede birçok tanımlama yapılmıştır.

İnsanoğlu kıymet verdiği her değer kavramını günlük hayatında süreklilik arz ederek uygulamaya çalışmaktadır. Toplumun yapı taşlarını oluşturan bu kavramlarda eksiklik olduğunda ister istemez olumsuzluklar yaşanmaktadır.“Toplumda güzel düşüncelerin ve davranışların yaygınlaştırılması; kötü, olumsuz düşünce ve davranışların ise olumlu düşünce ve davranışlara dönüştürülmesinin sağlanmasının temelinde değerler eğitimi yatmaktadır. (ARSLAN & ULUSOY, 2016)” Değer, arzu ederek hayatımıza aldığımız ya da hayatımızda uyguladığımız, önem verdiğimiz birçok soyut kavramın genel adıdır. Güngör'e (1993)'e göre; “Değer hükmü, bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğunu belirten ifade ise o halde; değer de bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır. Yani arzu ettiğimiz veya etmediğimiz kavramlar kişisel değerlerimizi oluşturmaktadır.

“ Değer, geçmişten günümüze aktarılmış, bugünden de gelecek nesillere aktarılacak tecrübelerle ispatlanmış, toplumlar için vazgeçilmez davranışlar ve kazanımları ifade eder. Değerler, milli ve küresel gelişime elverişli olan hayat prensiplerini yönlendiren hayata yön, dayanma gücü, yaşama sevinci, mutluluk, huzur vb. getiren olgudur. Değerler her toplumun kendi değer, inanç, ahlak algısı ve evrensel bakış açıları ile toplumları ayakta tutma ve insanlar arası gönül bağı kurma özelliğine sahiptir. Her çağda, her dönemde değerlerin kaybolmaya başladığı ve yozlaştığı dönemlerde toplum içinde kaos, anarşi, şiddet, genel anlamda ise ahlaksızlıklar, kötülükler ortaya çıkmıştır. (ULUSOY, 2019) ”

İnsanların farklı durumlarda olaylara ya da konulara bakış açıları ve davranışlarının yol göstericisi, köklü inançlardır. Oğuzkan'ın (1981) da belirttiği gibi "Kaynağını toplumun gelenek ve görenekleri oluşturmaktadır." Toplumda zamanla ortaya çıkan değişimler ise değerler üzerinde kaçınılmaz bir değişikliğe yol açmaktadır.

"Değer, toplumda insanların istedik davranışları yapabilmesidir. Bu istedik davranışların toplumun örf, adet ve gelenek görenekleriyle örtüşmesi durumu da bir değerdir." (ULUSOY) Gelenek ve göreneklerine bağlı yaşayan bir toplum olduğumuzu düşündüğümüzde değerlerin hayatımızın büyük bir kısmını oluşturduğunu daha net görebiliriz. (EKŞİ & MİLSON, 2003)'de belirttiği gibi "Yirminci yüzyılın ilk döneminde yaygın olan didaktik karakter eğitimi formları yerine 'değerlerin ortaya çıkarılması' yaklaşımı öne çıkmıştır." Değer kavramına yüklenen birçok anlama bakıldığında toplum tarafından onaylanan, insanların büyük bir kısmının yaşantı haline getirdiği davranış kalıpları olarak da görebiliriz "değer" kavramını. İnsan hayatına yön veren, bir nevi kural görevi gören, önem derecelerinin öznel şekilde farklılık gösterebileceği ve yapılması arzulanan davranış biçimlerini amaçlamaktadır. Yazıcı'nın (2000) da belirttiği gibi "Bir kişinin veya sosyal grubun kabul ettiği standartlar, inançlar ya da moral ilkeler olarak ifade edilmektedir."

(SCHWARTZ & BILSKY, 1987) Değerleri şu şekilde özetlemiştir:

1. Değerler inançlardır fakat tümüyle nesnel duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar; etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler. Kavram ya da inançlardır.
2. Değerler bireylerin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle ilişkilidirler. İstenen son durum (amaç) veya davranışla ilgilidirler.
3. Değerler özgür eylem ve durumların üzerindedirler. Belli bir durumun üzerindedirler.
4. Değerler, davranışların insanların ve olayların seçilmesini veya değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler. Seçimleri veya davranış ve olayların değerlendirilmesini yönlendirirler.

5. Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur. Göreli önemlerine göre sıralanırlar.

“Değerler, insanların tutum ve davranışlarını etkiler; tutum ve davranışları belirleme, biçimlendirme ve yönlendirmede önemli rol oynarlar. Bireylerin önemli problemlerini ve benimsedikleri değerler hakkında güvenilir bilgileri dikkate almadan anlamak, değerlendirmek ve yorumlamak zordur. Bireylerin, grupların ve çeşitli kültürlerin değerleri hakkında bilgi edinilerek onların tutum ve davranışları büyük ölçüde önceden kestirilebilir.” (DİLMAÇ, 1999)

Toplumumuza ait tutum ve davranışlardan da bize ait değerler hakkında çıkarımlarda bulunulabilmesi muhtemeldir.

Özgüven’e (1994)’e göre; “Bireylerin her davranışları dolaylı ve dolaysız olarak değer tarafından yönlendirilmektedir.” İnsanoğlu geçmişten günümüze yaşantısal olarak öğrendiği değerleri uygulamaktadır. Toplumumuz tarafından kabul edilen birçok değer süregelen şekilde hayatlarımıza gizil öğrenme ya da yaparak yaşayarak öğrenme teknikleriyle dâhil olmuştur. “Değerler, insanlara hayatlarında yol gösteren rehber niteliğinde olup insanlık tarihi boyunca toplumların birbirinden ayırt edilmesini hem de toplumların kaynaşmasını sağlayan pekiştirici ve kuşatıcı ilkeler ve inançlar bütünü olmuştur.” (2007) İnsanoğlunun bireysel değerler sistemleri; insanların dünyayı algılayış tarzını, yaşayış biçimini etkilemektedir. Bireysel değerlerinin dışında yaşadığı topluma ait değerleri de anlayışla algılamalıdır. Bu algılama sağlandıktan sonra insan zihninde oluşan bir karmaşa sonucu yeni bir durum oluşturur: Beyin kendi değerlerine göre mi yoksa toplumun değerler sistemine göre mi davranacak, bu konuda karar vermek zorundadır artık. Bunun sonucunda ise Rohan’ın (2000) ‘ın da belirttiği gibi “Bu durum genellikle bireysel ve toplumsal değerler arasında çatışmalara yol açmaktadır.”

Haramlos’un (1987) tanımına göre değer, “Birey, grup ya da toplum tarafından önem atfedilen, çoğunluk tarafından kabul gören, beğenilen, istenilen şeylerdir”. Schwartz’ın (1994) tanımına göre, “Bireyin ya da diğer sosyal varlıkların hayatına yol gösterici ilkeler olarak hizmet eden, önem düzeyleri farklılık gösteren, ilgili durumlar ötesinde arzu edilen amaçlardır.” Aydın’ın (1991)’ tanımına göre ise, “nesne, birim ve

davranış kalıplarına yüklenmiş bir şey, nispi bir kıymet” olarak tanımlanmıştır. Değere dair benzer ya da ince noktalarda farklı tanımlar görsek de genele baktığımızda değer kavramı, insanın özünde şekillenen ve sonrasında yaşantıda vuku bulan bir süreçtir. Bu süreçte zaman zaman toplumdan etkilenilmektedir. “İnsanla ilgili olmakla birlikte insanı aşan bir yönü olan değerler köklerini iki temel kaynaktan alır: Dış kaynaklar ve iç kaynaklar. Dış kaynaklar, toplumun tarihinin derinliklerinden süzülerek gelen kültürel zenginliklerdir. İç kaynakların kökü ise bizatihi bireyin kendinde saklıdır. Bireyin insan olarak sahip olduğu meziyetleri, kişiliği, karakteri gibi unsurlar da değerlerin şekillenmesinde önemli rol oynar.” (TEZCAN, 2011) Genel olarak baktığımızda insanoğlunun içten ve dıştan denetimli olması durumuna benzer bir ifade kullanıldığını görebiliriz. İçten denetimli insanların değerlerini oluşturabildiği ve kendine has çizgilerinin olduğunu görülürken; dıştan denetimli insanların çevresel faktörlerle hareket ettiği görülmektedir.

“Genel olarak ele alındığında değerler, yüksek değerler ve araç değerler şeklinde iki gruba ayrılır. Araç değerler, içinde bulunulan toplumsal şartlarla da yakından bağlantılı olarak bireylerin çıkar ve yararları ile ilgili olan değerlerdir. Yüksek değerlerde ise bireylerin kişisel çıkarlarından ziyade, ortak ve toplumsal menfaatler ön planda olup, toplumdaki bireylerin çoğunluğu tarafından saygı ve ilgi gösterilir. (AYDIN & GÜRLER, 2018)” Toplumsal hayatın düzene konulmasında hayati derecede önemli roller üstlenen değerler, toplumun sağlığı açısından çok büyük öneme sahiptirler. Toplum tarafından benimsenen, nesilden nesile örf, adet, gelenek ve görenek şeklinde aktarılan değerlerin amaçlarından biri de Kaçuradi’nin (1998)’ de belirttiği gibi “Değerler, insanın amaçlarına uygun tarzda kendini gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine yardımcı olur.” İnsanın kendini gerçekleştirme serüveninde kendi değerler sisteminin kişiye özgü olmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır. Toplumsal değerler haricinde, tabiri caizse, yakamıza taktığımız değerler broşunda bize özgü kavramların olması en nadide kısımları oluşturacaktır. Genele baktığımızda ise toplum için önemli kavramların bütünlüğü önemlidir. Değerler; toplum tarafından en iyi, en doğru, en faydalı ve en yararlı olduğu kabul edilen şeylerdir. Bunlar toplumların kabul ettikleri, herkes için iyi, herkes için arzulanan olma özelliğine sahip ve toplumlar arası da geçerliliği olan özelliklerdir.

“Değerler, toplumun ulaşmak istediği hedefler, arzu ettiği güzel tutum ve davranışlardır. Değerler; toplumun mevcudiyeti, beraberliği, işleyişi ve devamlılığı için toplumun neredeyse tamamı tarafından tasdik edilmiş temel kaide ve kurallardır. Toplum tarafından doğruluğu onaylanmış kural ve kaideler olarak kabul edilen değerler, toplumdaki ideal olan düşünce ve davranış kalıplarını ortaya koyar. Değerler, toplum yaşamının ilham kaynağı olduğu gibi aynı zamanda anlamıdır da. Toplumda güzel düşüncelerin ve davranışların yaygınlaştırılması, kötü ve olumsuz düşünce ve davranışların ise, iyi ve olumlu düşünce ve davranışlara dönüştürülmesinin sağlanmasının temelinde değerler eğitimi yatmaktadır. Değerler, inancın dini ve ahlaki alanlarını içerir. Değerler, aynı zamanda yaşamlarımızı nasıl devam ettirdiğimizi düzenlediğimizi ve yaşadığımız deneyimler ile ilgili görüşleri işaret eder. Değerler; bilgi, duygu ve davranışlarımızla ilgilidir. (SCHLAPP, GLİSSOV, JOHNSTONE, MUNN, & POWNEY, 2004)”

Aktepe’ye (2010) göre; “Değer; bireyin ve toplumun yaşam kalitesini ve motivasyonunu arttıran, bireyin ve toplumun mutluluğunu temel alan kurallar sistematiğidir. Toplumun üzerinde hemfikir olduğu ve uzun bir süreçte oluşan standartlar bütünüdür. Zaman içerisinde toplumsal ve bireysel değerler değişim geçirebilmektedir.”Toplum süreç içerisinde sahip olduğu değerleri toplumsal, siyasal, ahlaki ve kültürel ilke ve kurallara göre revize etmektedir. Bu değerler toplum üyelerinin büyük bir kısmı tarafından benimsenerek kabul görmektedir. Toplumun çoğunluğu tarafından benimsenip yaşatılan bu genel ilke ve yargıların önemli bir bölümünü toplumsal değerler oluşturmaktadır. Toplum tarafından kabul edilen değerler olduğu gibi benimsenemeyen ya da yadsınan değerler de mevcuttur. Güngör’ün (1995) de belirttiği gibi: “Değer de bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır.”

Değer kavramı insanı ve yaşayış tarzını etkiler. Tutum ve davranışları belirleme, biçimlendirme ve yönlendirmede etkili bir rol oynar. İnsanların sorunlarını ve benimsedikleri değerler hakkındaki doğru bilgileri dikkate almadan yorum yapmak zordur. Bireyin ya da toplumun kültürel değerleri hakkında bilgi edinip yorum yapmak

en doğru olanıdır. Zaman zaman toplumsal süreçlerde farklı etmenlere bağılı olarak ahlaki boyutlarda sorunlar yaşanabilmektedir.

“Günümüzde birçok teknolojik gelişmeler olmakta, toplumlar zenginleşmekte, sosyal ve bilimsel ilerlemeler olmaktadır. Bütün bu kalkınma ve gelişmelere rağmen, toplumlarda ahlaki sorunlarda giderek bir artış söz konusudur. Bu sorunlar ise değerler ve eğitimi konusuyla doğrudan ilişkilidir. Bu nedenden dolayıdır ki okulda, ailede ve toplumda değerler ve eğitimi ile ilgili konular gündeme gelmektedir. Özellikle değerlerin eğitimi konusunda aileden sonra okullara da büyük görevler düşmektedir. İlköğretim programında değerlerin özellikleri şöyle sıralanmıştır:

- Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
- Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
- Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
- Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değer normu da içerir. (M.E.B, 2009)”

Değer; her insan için iyi, doğru, arzulanır ve geçerli olma özelliğine sahip olmalı ve farklı toplumlar arası geçerliliği olmalıdır. İnsanoğlunun üzerinde uzlaştığı ve paylaşım sağlanılabilen davranış boyutları içermelidir. Kısaca bir standart bir işlevi vardır bile denilebilir. İnsanları doğru şeyler yapma konusunda cesaretlendirir. Toplum tarafından kabul edilmeyen davranışları bastırır, kontrol altında tutar ve engeller. Yasaklanmış davranış boyutları hakkında sınırlar çizer. Silah’ın (2000) da belirttiği gibi “Ortak değerler, sosyal dayanışmayı yaratan ve sürekli kılan en önemli etkenlerden biridir”

2.2.Değerlerin Özellikleri ve İşlevleri

Değer kavramı bir aileye benzer. Birçok kavramı içeren değerler aynı aile gibi hem etkileyen hem de etkilenendir. Nasıl anne ve babayı bir aile içinde ayrı düşünmek mümkün değilse; sevgi, saygı, hoşgörü, yardımseverlik gibi değerleri birbirinden ayrı düşünmek de mümkün değildir. Bir ailenin günlük hayatı gibi durağan olmayan değer

kavramı, en az aile bireyleri kadar değişkenlik özelliği içerir. Ailenin değişiminin birdenbire olamayacağını düşünürsek değer kavramının da değişiminin zaman içerisinde olacağını farkına varırız. Bir anne babanın kalıtsal evlatlarına geçen özellikleri kadar kalıtsal olmayan, sonradan öğrenilen özellikleri de vardır. Değerler de kalıtsal değildir. Sonraki kuşaklara sosyal rollerle öğrenilerek aktarılır. Aileden, çevreden, yazılı ve görsel materyallerden taklit ya da model alma yoluyla öğrenilir. Kişiye göre önem sırası değişkenlik gösterir.

Değerlerin toplumsal yaşam içinde önemli özellikleri ve bu özelliklere bağlı olarak yerine getirdiği çeşitli işlevleri vardır. Değerlerin genel özelliklerini Özensel (2003) şu şekilde sistematize eder: “Sosyal değer, temel seçici oryantasyonun standardıdır. Yani bu bağlamda değerler bilinçli ve amaçlı davranışın genel ölçütüdür. Bu bakımdan değer, sosyal eylemde bulunan bir kişinin sosyal olarak kabullenebilen olgu ve istekleri için temel atıf noktası görevini görmektedir.” Özensel’in de belirttiği gibi değerler kültür kavramı üzerinde yönlendirici bir etkiye sahiptir hatta kültürle şekillenmiştir. Kültür ve değer kavramının gelişim süreci birliktedir. Bu açıdan değerler kültürün özünü oluşturmaktadır.

Değerler, insanlarla bütünleşmiştir. Yani sosyalleşme sürecinde değerler, kişiler tarafından öğrenilmekte ve üstlenilmektedir. Bu yüzden de değerler kişinin şahsiyetinin bir parçası olarak görülmektedir. Değerler, sosyal bir boyuta sahiptirler. Yani değerler hem zihinsel hem de duygusal yönü belirtirler. Özensel’e (2003) göre “Değerler, kişilerin ve birlikteliklerin sosyal değerinin yargılanmasında hazır birer araç olarak kullanılır. Tabakalaşma sistemini mümkün kılar. Bireyin çevresindekilerin gözünde nerede durduğunu bilmesine yardım eder.” Gündelik hayatta adı soyadı gibi bildiğimiz, bir gömlek misali hiç çıkartmadıkları değerleri ile o insanlardan “sevgi dolu, yardımsever” diye bahsederiz.

Özensel (2003)“Değerler, kişilerin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesneleri üzerinde odaklar. Bu değerli nesne, her zaman birey veya grup için en iyi olmayabilir. Fakat o nesne için çaba gösterilmesine yol açtığı da bir gerçektir.” der. Hemen hemen her toplumdaki ideal düşünme ve davranma yollarına, değerler tarafından işaret edilir. Sosyal olarak kabul edilebilir davranışın adeta şemasını çizerler. Böylece kişiler de hareket ve düşüncelerini en iyi hangi yolda

gösterebileceklerini kavrayabilirler. Değerlerimiz, sosyal rolleri seçme ve gerçekleştirme sürecinde rehberimizdir. İlgi alanımızı oluştururken bize cesaret verir, yol gösterir. Böylelikle kişi rolünün gerekliliğini hedefleri orantısında gerçekleştirmiş olur. Toplumsal farklılaşma ayaklarından birini oluşturan değerler bize yaşamda farklı roller verir ya da bu rolleri zamanla biz üstleniriz. Bazen farkında olarak ve isteyerek, bazen belki de fark etmeksizin. Bir nevi üzerimizde kontrol ve baskı aracı olarak hayatımızda yer alan değerler; töre, gelenek, görenek gibi hayatımızda yer alan birçok kavrama uyum sağlamamızda yüreklendirici bir unsurdur. Toplum tarafından kabul görmeyen, onaylanmayan davranışları engellerken, olası yaşanmışlıklara karşı utanma ve suçluluk duygularının kolaylıkla anlamlandırılmasına olanak sağlar. Toplumsal bazda değerler dayanışmanın temel taşı görevi görür. Özensel'in (2003) de belirttiği gibi "sosyal bilimlerin aksiyomlarından biri de grupların yüksek düzeyde bazı değerlerin paylaşılması amacıyla buluştuğudur. Kişiler aynı değeri güden kişilere doğru çekimlenirler. Ortak değerler, sosyal dayanışmayı yaratan ve sürekli kılan en önemli faktörlerden biridir." Bu sebeple toplumda benimsediğimiz değerlere bizler kadar sahip çıkan ve yaşayan insanlara karşı yakınlıkduyarız. Yardımsever insanların bu çekimle bir araya gelip sosyal sorumluluk projelerinde çalışmalara yönelmesi ya da vatanseverlik duygusu ile insanoğlunun söz konusu bir karış vatan toprağı olduğunda dahi sokaklara çıkmasının temelinde işte bu çekim vardır.

"Değerleri anlayabilmek için özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir. Değerlerin var olan diğer özelliklerine bakacak olursak karşımıza şu özellikler çıkmaktadır: Değerler inançlardır. Ancak tümüyle nesnel, duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar. Etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler. Değerler, bireyin amaçlarıyla (eşitlik gibi) ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (hakbilirlik, yardımseverlik) ilişkilidirler. Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedirler. Örneğin itaatkârlık değeri; evde, işte, okulda ve tanımadığımız kişilerle olan ilişkilerimizin tümünde geçerlidir (YAZICI, 2006)

."

Davranışların, kişilerin ve olayların seçilmesinde ve değişmesinde değerler etkindir. Kişi için taşıdıkları öneme göre sıralanırlar. Yazıcı (2006);bu konuyla ilgili "Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur. Kültürler ve bireyler

sergiledikleri değer öncelikleri sistemleriyle betimlenebilirler.” demiştir. Bu yorumdan da anlaşıldığı üzere birey ve kültürel yapının değerlerin önceliğini değiştirebilmektedir. Yani değerler değişime açıktır. Zaman içerisinde birçok kişi, kültür ve çatışma ile etkileşime girip ihtiyaçlar doğrultusunda değişiklikler yaşayabilmektedir. Birey; kendi yaşantısı, düşünce sistemi, öncelikleri gibi farklı nedenlerle kendince değerleri sıralar. Bu düzeni ise yine aynı faktörlerden dolayı yaşamı süresinde değiştirebilir. Belki de bu değişimi birçok defa tekrarlar.

“Değerler, bağlı oldukları kültürlere göre değişir. Hatta ait oldukları kültürlerin içinde dahi ayrılık gösterebilirler. Farklı iki toplum aynı değere sahip olabilir ama o değere verdikleri önem derecesi farklı olabilir. Mesela bir Eskimo toplumunda da karı-kocaya sadakat ve misafirperverlik gibi kültürel değerler mevcuttur. Fakat onlar için misafirperverlik sadakatten daha önemli bir değerdir ve sadakatten önce gelir. Böyle bir olay diğer toplumlar için kabul edilemez bir durum olarak ortaya çıkabilmektedir (YAZICI, 2006).” Örneğin; toplumumuzun genelinde misafirperverlik kültürel bir değerdir. Misafire saygı başta olmak üzere ikramda bile kusur edilmezken farklı toplumlarda bu durum değişkenlik gösterir. Değerlerin birbirinden farklı pek çok özelliği vardır. Bu özellikler zaman zaman bireysel ya da toplumsal birçok işlevi yerine getirmektedir. Bireylerin yaşam biçimlerini belirlemede en etkili rol olarak karşımıza çıkmaktadır. Değerlerden bağımsız bir hayat tarzı insan yaşamı için söz konusu bile değildir.Yazıcı’ya (2006) göre değerler sisteminin fonksiyonlarını ise şöyle sıralamak mümkündür:

- 1- “Bireysel ve toplumsal faaliyetlerin esaslarını ve genel yönünü verir.
- 2- Bireylerin davranışlarını yargılamaya yardımcı olur.
- 3- Bireyin başkalarından ne beklemesi gerektiğini ve kendisinden ne beklediğini bilmesini sağlar.
- 4- Bireyin doğru ve yanlışı, haklı ve haksız, hoşa giden ve gitmeyen, ahlaki olan ve ahlaki olmayanı ayırt etmesini sağlar.”

2.3.Değer Sınıflandırmaları

Literatürde değerlerin tanımlanması konusunda olduğu gibi sınıflandırılması konusunda da birçok farklı görüş bulunmaktadır. Herkes tarafından kabul edilen bir sınıflamadan bahsetmek zor olduğu için burada en çok kabul gören sınıflamalara yer verilmiştir. Bunların en yaygın olanları Schwartz (1992), Rokeach (1973) ve Spranger'in (1928) değer sınıflandırmalarıdır. Değerlerle ilgili ilk test Spranger tarafından kullanılmıştır.

2.3.1.Spranger'in Değer Sınıflaması

“1914 yılında Alman filozof ve psikolog Eduard Spranger, “Lebensformen” adlı Almanca bir kitap yayınlamıştır. Kitapta, araştırmaları ve gözlemleri sonucunda her insanda mevcut olabilecek altı temel tutum ya da değer tanımlamasına yer vermiştir.

Bahsedilen altı boyut şunlardır:

- **Estetik-** Estetik kişi, biçim ve uyum bakımından en yüksek değeri görür. Denge ve uyumu ileri sürer.
- **Ekonomik-** Ekonomik kişi, neyin kullanışlı/faydalı olduğuna göre ilgi gösterir. Ekonomi ile ilgili pratik bilgileri ileri sürer.
- **Siyasi-** Siyasi kişi, öncelikle iktidar (siyasi güç) ve hâkimiyetle ilgilenir.
- **Sosyal-** Sosyal kişiler için en yüksek değer, insan sevgisidir.
- **Dini-** Dini birliği en yüksek değer olarak adlandırılabilir.
- **Teorik-** Teorik kişi gerçeğin keşfinde meraklı olur, gerçeğin keşfinde teorik kişi ilgili olur. Bilgiyi, öğrenmeyi ve anlamayı ileri sürer. (KLASSEN, POMERAY, & HARTMAN)”

2.3.2 Rokeach Değer Sınıflaması

Rokeach'ın değer sınıflamasını 1968'den sonra 1973 yılında güncellediğini görmekteyiz.

“Rokeach (1968) yılındaki çalışmasında değerleri üç boyutta ele alır:

1. Bilişsel boyut, (Bir kişi bir değere sahip ise, hareket etmek için istenir yolun ne olduğunu veya istenir sonuca ulaşmak için ne yapması gerektiğini biliyor demektir.)

2. **Duyuşsal boyut**, (Kişinin sadece duygusal olarak herhangi bir şeyin karşısında ya da onun yanında olabileceğini söylemektedir.)

3. **Davranışsal boyut**, (Değerleri uyarıldığı zaman bireyin hareket etmesini sağlayan müdahaleci özelliğidir.) (ROKEACH, 1968)”

“Rokeach’ın (1973)’ araçsal ve amaçsal olarak nitelediği ve on sekiz eş değer yer aldığı iki kategoride toplanan değer envanterleri (yaklaşık yüzü aşkın sosyal değer) gözden geçirilmiş ve kavramsal çerçevede belirtilen geleneksel-modern niteliklerine uygun olarak otuz ikişer değerli modern ve geleneksel olmak üzere ikili bir değerler kategorisi elde edilmiştir.”

Rokeach değer sınıflandırmasında amaç ve araç değerleri belirtmiştir. (1973)
“Amaç ve Araç Değerler “şunlardır:

Amaç Değerler	Araç Değerler
Aile güvenliği	Affedici olmak
Barış içinde bir dünya	Aydın olmak
Bilgelik-akılcılık	Bağımsız olmak
Bir şeyler başarma hissi	Cesur olmak
Eşitlik	Dürüst olmak
Gerçek dostluk	Hayal gücü kuvvetli olmak
Güzel bir dünya	Heyecan verici yaşam
Heyecan verici bir hayat	Hırslı- ihtiraslı olmak
Huzur	İtaatkâr olmak
Mutluluk	Kendini kontrol edebilmek
Olgun aşk	Kibar olmak
Özgürlük	Mantıklı olmak
Öz saygı	Neşeli olmak
Rahat bir hayat	Sevgi dolu olmak
Sosyal itibar	Sorumlu olmak
Ulusal güvenlik	Temiz olmak
Zevk, haz	Yardımsever olmak
Kurtuluş	Yetenekli olmak

“Amaçsal değerler, tercih edilen ve arzulanan nihai durumlardır. Kişisel ve sosyal olmak üzere iki çeşidi vardır. Kişilerin sosyal ve kişisel değerler üzerine bir diğerinden ötekine güvenli bir şekilde önceliklerine göre değişiklik gösterebilmesi mantıklı görünmektedir. Kişilerin davranışları ve tutumları onların kişisel veya sosyal değerlerinin özelliklerine göre birbirinden farklılık gösterecektir. Yani bir sosyal değerdeki artış, diğer sosyal değerdeki artışa ve bu durumun aksine bir kişisel değerdeki azalışa öncülük edecektir.

Araçsal değerler, tercih edilen eylemleri yürütme modlarıdır ve iki türü vardır: Ahlaki değerler ve yetkinlik değerleri. Ahlaki değerler kavramı, genel değerler kavramından çok daha dardır. Bir kere ahlaki değerler esas olarak davranış tarzlarına dayanır, ayrıca varlığın hedeflerini ilgilendiren değerleri kapsamak zorunda değildirler. Dahası ahlaki değerler araçsal değerlerin yalnız belirli türlerine dayanır. Bunlar ihlal edildiklerinde vicdan azabı veya yanlış yapılan bir şey için suçluluk duygusuna odaklanırlar. Diğer araçsal değerler yetkinlik veya kendini gerçekleştirme olarak adlandırılabilirler. Bunlar kişiler arası odaklanma yerine kişiye odaklanarak ahlakla ilgili görünmezler. Bunların ahlaki olanları yaptıkları şeyin yanlış olmasından bir suçluluk duygusu hissetmek yerine, kişisel yetersizliklerinden dolayı utanç duyma hissine yönlendirir. Ayrıca araçsal değerler motive edicidirler çünkü bu değerlerin ilgilendiği ideal davranış modları, istenen amaçların anlaşılmasında etkileyici olarak algılanmaktadırlar. (TAHİROĞULLARI, 2011)”

2.3.3 Schwartz Değer Sınıflaması

“Schwartz ise, kullandığı ‘Schwartz Değerler Envanteri’nde değerleri 10 grupta sınıflandırmıştır. Bu değerler şunlardır:

- Güç (Power),
- Başarı (Achievement),
- Hazcılık (Hedonism),
- Uyarım (Stimulation),
- Öz yönelim (Selfdirection),

- Evrenselcilik (Uviversalism),
- İyilikseverlik (Benevolence),
- Geleneksellik (Tradition),
- Uyma (Conformity),
- Güvenlik (Security) (SCHWARTZ S. , 1994)”

2.4.Değerler Eğitimi

Değerler eğitimi kavramı, dönüp bakıldığında sadece değerlerin yozlaşmaya başladığı bu süreçte gündeme gelen bir kavram değildir. Günümüz makale ve tezlerinde popülerliğini koruyan ve sık sık önemi vurgulanan, daha fazla önemseyip gündeme getirmeye çalıştığımız, üzerinde ciddi çalışmalar bulunan bir kavramdır.

Kirschenbaum’un (1994) belirttiği üzere, “1900’lü yıllardan başlayarak ahlak ve değer eğitiminin yöntem ve amaçları üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Değer ve ahlak eğitimi İkinci Dünya Savaşı sonunda geleneksel metotlarla sürdürülmüştür. 1960’tan sonra geleneksel rol ve değerler sorgulanmaya başlanmıştır. 1960-1970 yılları arasındaki değer eğitimi ile ilgili gelişmeler popüler bir sloganla ‘insanın gücü’ olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde değerlerin öğretimi ve öğretmenin modelliği yerine öğrenciyi kendi değerlerini açıklamaya; cesaretlendirme, ahlaki muhakeme yapabilme ve değer analizi becerilerini geliştirmeye çalışmışlardır. 1980’den sonra toplum eleştirmenleri, veli grupları, dini liderler ve siyasi partilerin çoğu yeniden geleneksel değerlere dönmüş; bunun sonucunda saygı, sorumluluk, öz disiplin, aile, vatan sevgisi ve başkalarına hizmet gibi değerler öne çıkmıştır.1980-1990 yılları arasında muhafazakârlık ve geleneksel değerlere bağlılığın öne çıktığı görülmektedir.”

Hızla değişen dünyada diğer toplumlarla birlikte toplumumuzda bu değişimle sosyal birliği “biz” kavramı bilincini kaybederek bu kavramın yerine “ben” ifadesini oturtmuştur. İstek ve arzuların gerçekleşmesini arzulayan nesil, isteklerin gerçekleşmeme halinde değerlerden uzaklaşarak isteklerine kavuşma çabasına girmiştir. Her toplumda gözlemlenmesi mümkün olan bu davranışlar eğitim sisteminin yapısında yeni atılımlara sebep olmuştur. Değerler eğitimi kavramı önceden sadece

belirli derslerde ele alınırken artık ders ve kazanıma göre her dersin müfredatında yerini almıştır.

Toplumun, varlığını sürdürebilmesi amacıyla geçmişten günümüze sahip olduğu değerleri koruması ve geliştirmesi gerekmektedir. Ortak değerler kaybolursa topluma dair bir şey kalmaz. Çağlayan'ın (2005) da belirttiği gibi "Toplumlar, değerlerine ne kadar önem verir sahip çıkarsa birlik ve beraberliğini de bu ölçüde korur; değerlerinde yozlaşmayı önler."

Değerlerine sahip çıkmayan toplumlar varlıklarını sürdüremezler. Toplumu, toplumun geleceğini korumak ve kurtarmak için değerlere sahip çıkmak, onları yeni nesillere en doğru şekilde aktarmak gerekmektedir. Sağlıklı nesillerin yetişmesi için en temel görev eğitime ait olmaktadır. Değerler eğitimi konulu yapılacak plan ve programlarda öğretmenlerin performansı ve rolü önemlidir. Öğretmenlerin yeterli donanıma sahip olması değerler eğitiminin etkinliğini artırır.

2.4.1 Değerler Eğitiminde Okulun Rolü

Değer eğitimi önce ailede başlayan, ailenin çocuğa kazandırdığı en paha biçilemez kavramdır. Çocuğun örgün eğitimle birlikte başlayan okul hayatı ile birlikte sahip olduğu değerleri okul ortamında pekiştirir ve hayata geçirir. "Eğitim ailede başlar, çevre ve okulda devam eder. Okul örgün olarak, formal yollardan bilgiyi aktarır ancak çevre ve ailenin bireye aktardığı birikim ve davranışlar okuldaki öğrendikleri ile çelişmemelidir. (ULUSOY, 2019)" Ailede başlayan değerler eğitimi, okul ortamında planlı ve programlı bir sürece dönüşür. Bu nitelikli süreci yaşatan en önemli kurum okuldur. Yıldırım'ın (2018)'in da belirttiği gibi; "Temel amacı nitelikli vatandaş yetiştirmek olan okullarda değerler eğitimi süreci aslında vatandaşın nasıl olması gerektiği sorusuna verilen yanıt niteliğindedir." Akbaş' a (2011) göre "Okullar var olduğu sürece değer eğitimi olacaktır. Çünkü okullar bilginin bilgisizlikten, sosyal düzenin düzensizlikten daha iyi olduğunu öğretir."

Okul denildiğinde akıllara ilk gelen planlanmış bir akademik süreç içerisinde yetişen başarılı insan yetiştirmek olsa da bu süreç içerisinde değerleri benimseyen ve yaşayan insanların yetişmesi de sürecin önemli bir bölümüdür. Kaplan (2014) bu süreci şöyle ifade eder; "Okullarda öğretilen değerle uygulanan değer aynı olmalıdır.

Eğer böyle olmazsa yapılan çalışmalardan nitelikli, istendik bir verim alınamaz.” Sürecin verimli ve etkin şekilde ilerlemesi açısından kazandırılması planlanan değerlerin sosyal hayatla örtüşmesi bir gerçektir. Süreç içerisinde “Değerler eğitimi aracılığıyla kazandırılmaya çalışılan değerler okullardaki etkinliklerin merkezinde yer almaktadır. Çünkü okullar, onun bir parçası olan öğretmenlerle, aile, medya, arkadaş grubu ile beraber bireyin değerlerinin oluşumuna etki etmektedirler. (YÜKSEL, 2012)”Okul eğitim ve öğretim verilen kurumdur. Başaran’a (1993) göre; “Bu kurumlarda iyi öğretimin yapılabilmesi için eğitimin de etkin şekilde yapılması gereklidir.” Ülken (1967) ise bu durumu şöyle ifade etmektedir; “Okul bütün öğretmenleri ve yönetimi ile gençlerin değerleri anlama derecesine yaklaşabilmesi için gereken egzersizleri sistemli olarak verir.”

Okul dönemi başlayan çocuklarda eğitim öğretim döneminin başladığı ilk günden başlayarak ahlaki davranış ve değerler kendisini gösterir. Okulun sahip olduğu kurallarla birlikte akran gruplarıyla birlikte yaşama, arkadaşlarının haklarına karşı sorumlu olma ve yapılması gereken tüm görevler artık aile ve öğrencilere aktarılır. Dewey (2008) bu durumla ilgili olarak ; “Okullar, değerleri çocuklara ve gençlere aktaracak sağlıklı bir toplum oluşmasına imkân tanımaktadır. Okul aynı zamanda, toplumsal anlayışı ile bireyselliğin birleştirdiği bir kurum olarak ortaya çıkmaktadır.” demiştir. Ulusoy (2019) ise “Okul, bütün diğer örgütlerde olduğu gibi çevresini etkiler ve çevresi tarafından etkilenir. Bu nedenle okulun amaçları belirlenirken toplumun değerleri de göz önüne alınmalıdır.” diyerek okul sürecinin etkilenen ve etkileyen bir dönem olduğunu dile getirmektedir. Çocuklar okul çağına kadar aile tarafından sahip olunan, aile ile yaşanan ve aile tarafından yaşatılan değer kalıplarını öğrenmişlerdir. Çocuk okul ortamına girdiği an yaşadığı değerler döngüsü ile eğitim öğretim faaliyetlerini bir bütün içerisinde bulamazsa bazı çatışmalar yaşar. Çankırılı (2015) bu konu hakkında şunu ifade eder; “Bireylerin okulda verilen eğitim ve öğretim faaliyetlerinde edindiği doğru değerler ile bireyin o ana kadar kazandığı değerle arasında çatışma olmaması gerekmektedir. Çatışma olmaya başlarsa öğrenciler önce bocalar, daha sonra değer çatışması ve değer çarpışması yaşar.” Değer kazanımında sürecin iş birliği ve uyum içerisinde yürütülmesi önemlidir.

Değerler eğitimi sürecinde söz konusu kazanımlar kapsamında, süreç içerisinde değerın önemeına binaen konu anlatımının yanı sıra birçok etkinlik ve yaşantısal süreçler okul içerisinde bilinçli olarak yürütölür. Öğrencilerin bu değerleri kazanımları esnasında birçok öğretim yöntem ve tekniğı değer kazanımı durumuna göre kullanılır. Bunlardan en önemlisi olan yaparak yaşayarak öğrenme tekniğı, öğrencilerin değer kapsamında nasıl iletişim kurması gerektiğı ve bu süreci nasıl yönetmesi gerektiğini birebir öğrenciye gösterir. Ulusoy'a (2019) göre; "Değerler okulda tüm paydaşların da katılımıyla, öğrencilerin bireysel ve grupsal karar verme sürecine olumlu katkı sağlar." Öğrenciler değer kazanımlarını okul sürecinde, yaparak yaşayarak doğal bir ortamda öğrenirken bir yandan da zaman zaman bireysel etkinliklerin yanı sıra grup etkinlikleriyle de sürece farklı boyutta anlamlar katarlar. Süreç içerisinde bilinen değerlere yaşamın gerekliliklerinden dolayı yenilerini ekler, yaşanan değerleri yeniden revize ederler. Okul; öğretme, kazandırma gibi işlevlerinin yanı sıra toplumun temelinde olduğı için ve gelecek nesillere ev sahipliğı yaptığı için değerlerin yaşatılması ve çağın gerekliliklerine göre de değerlerin revize edilmesi veyahut yeni değerler yaratılması sürecinde etkin rol oynamaktadır. Ülken (1967) bu durumu şöyle ifade eder; "Okul, gençlere kültürün bütününü yaşama ve hepsinde yaratıcılık gücünü işletme imkânı verir."

Değerler eğitimi sürecinde etkin rol oynayan okullarda öğretmen ve öğrencilerin hazır bulunuşluluğı önemlidir. Değer kazanımına binaen ne anlatacağını, nasıl aktaracağını ve süreç içerisinde en doğru öğretim yöntem ve tekniğini değerlendiren öğretmen, bunların haricinde öğrenciye göre (sosyo-kültürel, hazır bulunuşluk vb.) de süreci aktif bir şekilde de revize etmelidir. Ulusoy ve Dilmaç'ın (2018)'ın da belirttiğı gibi; "Öğrencilerinin gündelik hayatlarına hâkim olan, neyi ne zaman işleyeceğini bilen eğitimciler rollerini çok iyi bilip bu konuda hatasız çalışabilmelidir. Öğrencilerin değerlerini olumlu yönde değiştirmek isteyen ve pekiştirmek isteyen öğretmenler, bu değerlere önce kendilerinin iyi bir model oluşturması gerekir." Belirtildiğı şekilde yönetilen değerler eğitimi süreci amacına ulaşabilir. Anlattığı bilgi ve yaptırdığı etkinlikler havada kalan öğretmenin başarılı bir eğitim öğretim süreci geçirdiğı söylenemez.

Avcı'ya (2011) göre karakter, değer ve ahlak eğitiminde öğretmenler için şu dört nokta önemlidir:

- “Öğretmenler, öğrencileri için sıcak, duygusal olarak destekleyici bir ortam oluşturmalıdır. Çocukların kabullenilme ve sevilme hissine ihtiyaçları vardır. Sevgi ve kabul mevcutsa çocuklar değerlerinizi benimsemeye daha yatkın olacaklardır.
- Öğretmenler öğrencileri için yüksek beklentiler oluşturmali ve bunu devam ettirmelidirler. Bu beklentiler öğrencilerin bilişsel, akademik ve duygusal yönlerine uygunluk göstermelidir.
- Öğrencilere beklentiler ve yaptırımların sebeplerini duyma fırsatı verilmesi gerektirir. Sebepler öğrencilerin bireyin davranışı ve diğerleri üstündeki etkisi arasındaki ilişkiyi anlamasına yardımcı olur. Bu ilişki ahlaki muhakemenin yüksek seviyelerine ulaşmak açısından önemlidir. Sosyal bilgiler, çocukların insan davranışının etkilerini düşünmelerine yardımcı olacak birçok fırsatı içermelidir.
- Öğretmenlerin kuralları çiğneme konusunda adil, somut sonuçlar kadar birtakım uygun sınıf kuralları da koyması gerektirir. Öğretmenler kendi performanslarını ölçüp değerlendirebilecekleri standartlara ihtiyaç duyacaktır.”

Değerler eğitimiyle ilgili literatürdeki çalışmalara baktığımızda ağırlıklı olarak nicel çalışmalara yer verildiğini görmekteyiz. Uygulamalı çalışmaların ise sınırlı olduğu gözlemlenmektedir. Bu sebeple “Türkiye’de yapılan çalışmalarda öğretmenlerin değer kazandırma noktasında eğitime yönelik çalışmalara ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir (YILDIRIM, BECERİKLİ, & DEMİRELİ, 2017).”

Ulusoy (2017) Okullarda değerler eğitimi ile ilgili neler yapılabileceğini şu şekilde belirtmiştir:

1. “Her eğitim öğretim yılının başında değerler eğitimi çalışmaları ve uygulamalarına yönelik okuldaki tüm öğretmenlerin ve okul aile birliğinin katılımı ile kararlar alınmalıdır.
2. Öğrenci seviyeleri dikkate alınarak sınıf içi etkinliklerinin uygulanması için her ay aynı derse gelmeyecek şekilde ayın değer etkinlikleri uygulanması.

3. Gündeme dair ve öğrencilerin gelişmelerine yönelik değerler eğitimi çalışmaları düzenlenmelidir. Bu çalışmalara öğretmenler, öğrenciler ve veliler ayrı ayrı çağırılmalıdır.
4. Okullarda değerler eğitimi temalı panolar oluşturulmalı, var olan panolarında daha işlevsel kullanılması sağlanmalıdır.
5. Gerekli durumlarda işlenecek değerle ilgili örnek kişiler okula davet edilerek seminer, konferans vb. etkinliklerin düzenlenmesi sağlanmalıdır.
6. Okullar bünyesinde içerisinde değerleri barındıran resim, fotoğraf, afiş, slogan vb. materyallerinde hazırlanabileceği yarışmaları düzenlenmelidir.
7. Örnek uygulamalar, diğer okullarla, sosyal medya, basın veya diğer paydaşlar ve kişilerle paylaşılmalıdır.”

Değerler eğitimi sürecinde okulun genelini kapsayan stratejilerden söz etmek mümkündür. Bu stratejiler okul ya da sınıfın dışındakileri koruma ve önemseme; okulda olumlu bir değerler eğitimi süreci oluşturma, aile ve çevreyi bu sürece dahil etmektir. Değerleri tek tek öğretme haricinde bir bütün halinde okulun bir parçası haline getirme öne çıkan bir yaklaşımdır. “ (DOĞANAY, 2009) Okulun yazılı, açık programı ile birlikte, insan ilişkilerinden oluşan informal, örtük programının da dikkate alınması gereken bir boyut olduğunu da vurgulamıştır.”

“Yaşar ve Çengelci (2012) değerler eğitiminin bu boyutuyla ilgili olarak ilköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminin nasıl gerçekleştirildiğini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmalarını yapılandırılmamış gözleme dayalı betimsel durum çalışması biçiminde desenlemişlerdir. Elde edilen bulgulara dayalı olarak okulda değerler eğitiminin yaşamdan örnekler verme, atasözleri ve deyimlerden yararlanma, örnek öğrencileri model gösterme, öğrencilere model olma, belirli gün ve haftalardan yararlanma, dramadan yararlanma, güncel olaylardan yararlanma, empatiden yararlanma, benzetmeden yararlanma, yakın çevreden yararlanma, diğer ders ve disiplinlerden yararlanma, aileden yararlanma, ödevlerden yararlanma, internette yararlanma ve sınıf dışı etkinliklerden yararlanma biçiminde gerçekleştirildiğini ortaya koymuşlardır. Değerler ile ilgili yaşamdan örnek verme konusunu öğretmenin kendi yaşamından örnek vermesi, öğrencilerin

yaşamlarından örnek vermeleri ile önemli kişilerin sözlerinden ve yaşamlarından örnek verilmesi biçiminde gerçekleştiğini; bunun yanı sıra sınıfta değerler eğitiminin rastgele yapıldığını, yeri geldikçe değerlere yer verildiğini sistematik bir değer eğitimi anlayışının benimsenmediğini belirtmişlerdir.”

“Doğanay (2006) Değerlerin programın yapısı içinde belirtildiğini ancak hangi değerlerin nasıl kazandırılacağına açık ve net olmadığını bu nedenle de formal eğitimde hep ihmal edildiğini belirtmiştir.” Değer eğitiminin okulda her durumda gerçekleşmektedir ancak eğitimin bir parçası olarak, planlı öğrenme yaşantılarıyla kazandırılması gerekmektedir. Bu bağlamda programda yer alan her değer öğretimi için somut önerilerde bulunmak alana ve uygulayıcılara katkı sağlayabilir. Görsel sanatlar dersi kapsamında verilecek olan değerlerin ders kapsamında somutlaştırılması ve dersin uygulamaya dönük bir ders olması bu süreçte pozitif yönde katkılar sağlamaktadır.

2.4.2 Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Öğretmen günümüzde geleneksel yönüyle bilgi aktaran, süreci yöneten kişi olmaktan çıkarak öğrenciyi sürece aktif bir şekilde dahil eden, öğrenciyi duyan, gören ve düşünen kişidir. Ulusoy’a (2019)’a göre “Öğretmen Eğitimin temel kaynağıdır.”

Aktepe’ye (2009)’e göre; “ Öğretmenler örtük de olsa kendi değer yargılarını öğrencilere aktarmaktadırlar.”Çelikkaya’ya (2017) göre; “Öğretmenler ders işlerken kendi değer yargılarını daha öne çıkartmaktadırlar. Bu durumda eğitim öğretim sürecinde öğretmenlerin sahip oldukları değerler önem arz etmektedir.” Bu nedenle öğretmenlerimizin sahip oldukları değerler, eğitim sürecinde göstermiş oldukları tutumların öğretim etkinliklerindeki gücünü göstermektedir. Öğretmenlerin değer yargıları ile birlikte okul atmosferindeki tutum ve davranışları da öğrenci üzerinde etki göstermektedir.

Bu süreçte olması gereken öğretmen tipini Yavuzer (1999) şu şekilde belirtmiştir: “Anlayışlı, açık fikirli, ahlaki inançlarında ve fikirlerinde gerçekçi davranandır”. Bu tarz öğretmenlerin, öğrencilerin derse olan ilgilerini aktardıkları, öğrencilerini yaratıcılık çabaları konusunda destekledikleri ve sorumluluk duygularını geliştirmeye çalıştıkları görülmektedir. Öğretmen süreç içerisinde öğrencinin özgürce

gelişebilmesi için ona araştırmalarında rehberlik etmeli ve öğrencinin yetenek ve özelliklerini gözlemlemelidir. Öğrenciyi tanıyıp süreç içerisinde hangi yaklaşımlardan etkileneceğini bilmeli, gerekli durumlarda ödül ve ceza gücünü kullanabilmelidir. Gerek değerler eğitimi kazanımlarında gerek okul sürecindeki farklı eğitim öğretim programlarında öğretmenin etkin bir şekilde süreci yönetmesi, olumlu katkıları ve öğrenciye pozitif yaklaşımları sürecin en faydalı şekilde geçirilmesini sağlamaktadır. Öğretmen sınıf ve okulda bütünlüğü, birliği sağlarken ilişkileri sevgi saygı temeli üzerine kurmalıdır. Öğretmenler çocukları ve mesleğini sevmelidir. Yavuzer'e (1999)'e göre "Öğretmen iletişim alanında belli bir yeterlik düzeyine erişmelidir. Okul ortamında gerek öğrencileri ile ilişkisi gerekse öğrencilerin birbirleri arasındaki ilişkide etkin rol oynayabilmesi için iletişim becerileri gelişmiş olmalıdır. Öğretmen bilgi, beceri ve tutumlarıyla öğrencilerin eğitim görevini sürdürürken davranışlarıyla onları etkilemelidir. Güçlü (2000) bu durumu şöyle ifade eder; "Öğretmenin bilgi ve becerisi kadar öğrencilerine yaklaşım biçimi de yeni davranışların ortaya çıkmasına sebep olabilir."

Bilgi birikimi hiçbir öğretmeni mükemmel öğretmen yapmaz. Öğretmen sınıf yönetimi konusunda etkin olmalı ve liderlik özellikleri göstermelidir. Aynı zamanda bir anne-baba şefkati ile öğrencisi ile yakınlık kurmalıdır. Bazen anne-baba, bazen arkadaş gibi davranmalıdır. "Öğretmen cezayı ön planda tutmamalı, sevgi, saygı ve samimiyeti ön planda tutarak öğrenciye yakın davranmalıdır. (ULUSOY, 2019)"

Köksal'a (1999)'a göre, "Etkili bir öğretmen öğrencisiyle arkadaşlık kurabilen ve ailenin yerini alabilen öğretmendir. Bu öğretmen öğrenciyi yetişkinin ilkel hali olarak görmeyen öğretmendir." Öğretmenlerimiz bilirler ki çocukların yetişkinlere göre eksik yanı olduğu kadar onlardan daha üstün yanları da vardır. Örneğin yetişkin, çocuğa göre daha bilgilidir ama çocuk yetişkine göre daha dürüsttür. Öğretmen öğrenciye karşı ne kadar anlayışlı, sevecane, nazik ve dostça yaklaşırsa öğrencisinde o denli istendik davranış değişiklikleri meydana getirir. Ulusoy (2019) öğretmenler hakkında şu sözü ile sevginin önemine vurgu yapmıştır: "Bilindiği üzere öğretmen için sevgi değerli bir eğitim aracıdır." Öğrenci öğretmenini ne kadar sever onun yanında kendini ne kadar çok güvende ve rahat hissederse gelişimine o kadar katkı sağlanır. Güler yüzlü, tatlı dilli, samimi, sevimli, sıcakkanlı, sevgi dolu yaklaşan bir öğretmene

öğrencisi de sevgi ve ilgisini daha fazla kazanmak için gayret dolu yaklaşır. Ona benzemek için elinden geleni yapar, taklit eder. Bu şekilde öğretmenler öğrencilerinin gelişimlerine katkıda bulunurlar.

Okul eğitim öğretimin merkezi olduğu kadar, insani ilişkileri ve becerileri de geliştiren aktif bir ortamdır. Öğrencinin okul içerisinde öğretmenleri ve arkadaşlarıyla olan ilişkileri davranışlarını biçimlendirir. Öğretmenin öğrenciye karşı tutum ve davranışları da öğrencinin davranışlarını etkiler. Öğretmen, öğrenciyi geleceğin sahibi olarak görür, ona karşı samimi ve dürüst davranır; onunla duygudaşlık kurarsa ona birçok kazanımı rahatlıkla kazandırabilir. İnsani ilişkiler üzerinde sevginin önemi büyüktür, bu durum eğitim ortamında da aynen geçerlidir. İnsan sevdiği kişiden ya da kendisini sevdiğini düşündüğü kişiden daha iyi öğrenir. O kişinin sevgi ve takdirini her zaman hissedebilmek için onun onaylayacağı tüm davranışlarda bulunur. Bu şekilde devam eden süreçle birlikte belli bir zamandan sonra o kimsenin arzu ettiği yönlerde gelişir. Binbaşioğlu (2000) bunu şu şekilde tanımlamıştır; “Eğitim sırasında çocuğun sevgi ve güvene olan bu ihtiyacına ‘duygusal güven’ adı verilir.”

Öğretmenler öğrencileri tarafından model alınan kişilerdir. Okulda ve sınıfta yaptığı davranışlar gözlemlenilecektir. Öğrenciye anlatılan değerler eğitimi kavramları uygulanmalı, örnek oluşturacak şekilde davranışlar sergilenmelidir. Bu şekilde somut örnekler ve yaşantıları gözlemleyen öğrencilerin davranışlarını olumlu ya da olumsuz etkiler.

Her anne baba, dünyaya gelen çocuğunu en iyi biçimde yetiştirmeyi amaçlar. Erdemli bir insan olması, toplumda bu şekilde yer alması ve iyi bir eğitim alarak başarılı bir insan olarak hayatını devam ettirmesini isterler. “Erdemler hemen her toplumda ulaşılmaya çalışılan yüce değerler olarak bilinir. (YÖRÜKOĞLU, 1998)” “Doğruluk, büyüklere saygı, törelere ve görgü kurallarına uyma, küçüklere ve güçsüzlere yardım, hak gözetme her yerde ve her çağda aranan nitelikler olmuştur. (ULUSOY, 2019)” Toplumsal yaşamda düzenin devam etmesi için yasak ve kurallara uymak dışında toplumun sahip olduğu değerlerin, gelenek ve göreneklerin birleştirici gücü önemlidir. Aile ortamında kazandırılan değerler eğitimi davranışları, okul ortamında öğretmenin katkıları ve yönlendirmeleriyle daha etkili bir süreç dönüşmektedir.

2.4.3 Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü

“Aile biyolojik ilişki sonucu insan türünün sürekliliğini sağlayan, belirli kurallarla karşılıklı ilişkilerin belirlendiği, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı; o güne dek toplumda maddi manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal hukuksal yönleri bulunan toplumsal birimdir. (TEZCAN, 1997) ” Aile; çocuğun doğduğu andan itibaren kendini içinde bulduğu, gerekli tüm bakım ve ihtiyaçlarını karşılıksız karşılayan, aralarında kuvvetli sevgi bağının bulunduğu, tüm eğitimi için birincil çevre ve toplumun en küçük yapı birimi olarak da adlandırılır.

Aile değerler eğitiminin başlangıç noktasıdır. “Çocuk ilk değerler eğitimini aileden alır ki bu eğitim kişilik gelişiminin, değer oluşumu ve toplumsallaşmanın temelini atıldığı kritik dönemlere rast gelir. Değerleri içeren kültürün aktarımında da öncelikle aile, sonra da planlı bir şekilde eğitim kurumları, uzak ve yakın çevre gelir. (GÜRLER, 2018)” Sosyolog Gökalp (1973): “Çocuk dünyaya geldiği zaman, beraberinde ne dini ne ahlaki ne hukuki ne estetik ne lisani ne iktisadi ne de mantıki bir vicdan getirir. Bu vicdanları ona kendi milleti, kendi milletin kültürü verir.” demiştir. Sosyolog Gökalp’in kullandığı ifadeye baktığımızda dünyaya gelen bebeğin yaşadığı ortam ve koşullar göz önüne alınarak kavramların en temelini ailede kazandığı aşikârdır. Aile bir çocuk için -tabiri caizse- mükemmel bir eğitim merkezidir. Davranış biçimi kazanmalarında ve bu durumu içselleştirmelerinde en temel etken aileleridir. Bu sebeple ailelerin bilinçli ve sağlıklı olması gelecek nesiller için önem arz etmektedir.

Toplumdaki en temel yapı taşı olarak adlandırabileceğimiz değerlerimizden biri sevgidir. Sevgi, bir çocuğun ilk önce ailesinde yaşadığı hatta doygunluk seviyesine ulaştırdığı en büyük gereksinimdir. Diğer tüm değerlerin temelinde de sevgi vardır ve bunun özünü de sevgi oluşturur. Bu değer en önce ailede karşılanır. Bir çocuk için özellikle anne sevgisi çok önemlidir. Anne sevgisinin yoksunluğu, tüm ihtiyaçları karşılanırsa dahi, dokunma ve sevgi ihtiyacı karşılanmadığı için olumsuz davranışların ortaya çıkmasına sebep olur. Sönmez (2003) bu duruma yetiştirme yurtlarını örnek göstererek şu şekilde ifade etmiştir; “Yetiştirme yurtlarında yapılan araştırmalar bu durumu açıkça göstermektedir. Çocuk sevgiyi ailede öğrenmektedir. Nitekim

Sovyetler Birliği’nde Stalin döneminde aileyi ortadan kaldırma girişimleri istenilen sonuçlar doğurmamış, tekrar ailenin güçlendirilmesine dönmüştür.”

Çocuk dünyaya geldiği aile içinde; iyi kötü, doğru yanlış, gelenek, görenek, ahlaki davranışlar ve toplumsal değer yargılarına dair her şeyin özünü öğrenir. Aile çocuğun ilk eğitim kurumu anne ve babası ise ilk öğretmenleridir, demek hiç de yanıltıcı bir ifade olmaz. Çocuk büyüdükçe aile haricindeki çevreyle ilişkilerinde artma, anne ve babaya olan fiziksel ve duygusal bağlarda azalma olur. Buna rağmen çocuğun kişiliği ve topluma uyumu üzerinde anne baba tutumunun etkisi önemini korumaya devam eder. Kaya (1997) şu ifadeleri kullanmıştır; “Dış dünya anne babalardan öğrenilenler aracılığıyla değerlendirilir ve onlara uygun tepkiler verilir.” Çocukluk yılları ve okul yıllarında ailelerin vermiş oldukları eğitim veya içinde bulundukları tutumlar çocuğun kişilik ve değerleri ne kadar kazanacağına etkindir. Doğru ya da ciddiye alınmadan yapılan değer kazanımları ileriki dönemlerde sorunlara neden olmaktadır. Bu kazanımlar sağlanırken aile ortamı önem arz etmektedir. Genel olarak ifade etmek gerekirse aile ortamının sağlıklı ya da sağlıklı olmaması değerler eğitimi kazanımına doğrudan etki etmektedir. Anne babanın tutarsız davranışları süreci etkilemekte; sağlıklı ilişkilerin var olduğu ailelerde çocuk kendi duygu ve düşüncelerini ifade edebilen birey olarak topluma katılırken, sağlıklı ilişkilerin var olduğu ailelerde dıştan denetimli ya da doğrudan denetimsiz olarak bile adlandıırabileceğimiz bireyler olarak çocuklar toplumda yerini almaktadır.

Altyapının ailede hazırlandığı değerler okulda pekiştirilip geliştirilir. Okullardaki eğitimde de aile desteği olmadan değer kazanımı gerçekleştirilemez. Yılmaz’a (2010) göre; “Okulların yanı sıra aile vb. diğer sosyal kurumlardan değerler eğitiminde beklenti şu yönde olmalıdır: Birincisi, bireyin kendi değerlerinin farkına varması için ona fırsatlar tanımaktır. İkincisi ise bireyin değerler eğitimi vasıtasıyla kendisine ve topluma faydalı olarak yetişmesini sağlamaktır.”

Çocukların doğru, iyi, güzel davranışları görmesi ve yaşaması için fırsatlar oluşturulmalıdır. Aydın’a (2011) göre aileler değerler eğitiminde aşağıdaki ilkelere dikkat etmelidir;

1. “Aile bireyleri birlikte hareket etmelidir.

2. Kitle iletişim araçlarının zararlarından korunmalıdır.
3. Ahlaki davranışlar hakkında bilgi verilip açıklama yapılmalıdır.
4. Çocuk kandırılmamalı, verilen söz tutulmalıdır.
5. Sevgi ve şefkatle davranılmalıdır.
6. Hoşgörölü ve yumuşak davranılmalıdır.
7. Çocuk, aşağılanmaktan, olumsuz sıfat ve tanımlamalardan uzak tutulmalıdır.
8. Çocuğa, iyi bir benlik kazandırılmalıdır.
9. Çocuğa, kendine güven duyguyu kazandırılmalıdır.
10. Ahlaki davranışların oluşması çerçevesinde çocuğa her şeyi yasaklamak yerine alternatifler sunulmalıdır.
11. Çocuğun iyi, doğru, güzel davranışları teşvik edilmelidir.
12. İstenmeyen davranışlar düzeltilmelidir.
13. Çocuklar, yaptığı davranışlar üzerine düşündürülmelidir.
14. Çocuğun yaşına uygun olmayan kurallar koyulmamalıdır.
15. Çocuğun duyguları anlaşılmaya çalışılmalıdır.
16. Çocuğun duygularını ifade etmesine imkân verilmelidir.
17. Çocuğa duygularını kontrol etmesi öğretilmelidir.
18. Çocukların soruları dikkate alınmalıdır.
19. Çocuklar yavaş yavaş iş yapmaya alıştırılmalıdır.
20. Çocuğun örnek alabileceği kahraman ve idealler gösterilmelidir.
21. Çocukların korkuları küçümsenmemelidir.
22. Hikâye ve masallardan yararlanılmalıdır.
23. Atasözleri ve veciz sözlerden yararlanılmalıdır.
24. Çocuk, başkalarıyla kıyaslanmamalıdır.
25. Çocuğun bazı şeyleri kendisinin deneyerek öğrenmesine fırsat vererek girişimciliği desteklenmelidir.
26. İyinin, güzelin, başarının zevki tattırılmalı; kötünün, yanlışın zevki tattırılmamalıdır.
27. İstekler bağırıp çağırılmadan iletmeye çalışılmalıdır.
28. Yılmadan sabırla eğitime devam edilmelidir.
29. Körü körüne çocuk yetiştirme yöntemlerine bağlanılmamalıdır.

30. Çocuğun bireysel gelişimi, ilgi ve yetenekleri göz önünde bulundurulmalıdır.”

2.4.4 Okul-Aile İşbirliğinin Değerler Eğitimindeki Önemi

Aile toplumun en küçük yapı taşıdır. Değerler eğitiminin temeli aile tarafından atılır. Aile tarafından yaşanan değerler çocuğa aktarılır. Bu süreçte aileler çocuğa değer aktarımı yaparken değer hakkında bilgi ve beceri sahibi olmalıdır. Söz konusu değerler eğitimi süreci olduğunda aile bilinçli bir süreç geçirmelidir. Çocuğu değerler eğitimi konusunda bilinçlendirmeli ve bunu üzerine düşen en doğru şekilde yapmalıdır. Aktepe’ye (2016) göre; “Ailenin değer öğretimi yapabilmesinin ön şartı, ailenin değerleri bilmesinin yanı sıra nasıl öğreteceğini de bilmesidir. Ailenin, değer eğitiminde dikkat etmesi gereken husus ise konu, amaç, yöntem, süreç, değerlendirmeyi iyi planlamalı ve sonuçlarıyla birlikte ortaya koyabilmelidir.” Aile bu süreçte çocuğa ‘örnek model’ olmalı ve çocuğa değer aktarımı yapılırken ‘empati’ yapılmalıdır. Bu süreç zarfında çocuğa sevgi, saygı ve hoşgörü temelinde yaklaşılmalıdır.

Aktepe’ye (2016) göre; “Aile, toplumun temelidir.” Toplum içinde yaşayan insanların değer yargıları vardır ve bireyler bu değer yargılarına göre düşünürler ve bu şekilde de davranırlar. Önce aile içinde birey değer yargılarını oluşturur, çocuk sosyal yaşamına ilk ailede başlar, daha sonra ise sosyal yaşama okula başlama süreci ile devam eder. Aile ve okul, bireyin sosyal yaşam sürecinde büyük öneme sahiptir. Bazı değerlerin öğrenilmesinde ailenin önemi okula göre daha fazladır. Sevgi, saygı, dürüstlük, merhamet, özgüven, misafirperverlik, dayanışma, yardımlaşma, hoşgörü, sorumluluk gibi değerlerin kazanılmasında anne, baba ve ebeveynlerin görev ve sorumlulukları oldukça fazladır. Ailede sevgi ve saygı gibi en hassas değerlerin kazanımı en sağlıklı süreç ile kazandırılmalıdır. Çocuğa doğumu ile birlikte anne baba tarafında ‘koşulsuz sevgi’ hissettirilmeli ve kendisini güvende hissedebilmesi için tüm ihtiyaçları zamanında karşılanmalıdır. Çocuğa yaklaşıırken öpmek veya sarılmak istenildiğinde izin istemek, çocuğun mahremiyetine saygı duymak bu süreçte en doğru yaklaşımlardır.

“Zamanla kültürel yapıdaki değişimler, aile yapısında da kendi içinde birtakım değişikliklere yol açmıştır. (ULUSOY & DİLMAÇ, 2018)”Bu değişikliklerden en çok etkilenen belki de bu süreçte ailelerin en küçük bireyleri çocuklardır. Ailenin değişen yapısı itibari ile bazı değerler çocuk için çok fazla öneme sahip olmadığından dolayı aile içerisinde çatışmalara neden olmaktadır. Aile içinde etkili ve doğru iletişimin sağlanması için çocuğu birey olarak kabul edip zamanında ilgi ve isteklerine cevap verip ihtiyaçlarını karşılamak gereklidir. Çocuğa ayrılan vaktin uzunluğu değil, kaliteli ve nitelikli olması etkin bir eğitim öğretim ortamının oluşmasını sağlar.

Şahin (2005);“Çocuklarımızın mutlu ve sağlıklı bireyler haline gelebilmesi için çocuklarımıza ve gençlerimize kazandırılacak değerler eğitimi sürecinde aile eğitiminin yerini inkâr edemeyiz.” demiştir. Çocuğun ilk sosyalleştiği ortam olan ailenin çocuk üzerindeki etkisi etkin bir şekilde görülür. Aile çocuk için beslenme, korunma, barınma ve diğer birçok gereksinimini koşulsuz sağlayan; içinde sevgi ve güven gibi duygusal gereksinimlerini de karşılayan bir mekanizmadır. Aileler çocuklarını yetiştirme tarzları ve tutum ve davranışlarıyla çocuğun kişiliği üzerinde etki sahibidirler. Benimsedikleri değer sistemini çocuğa aktararak çocuğun sosyalleşmesini sağlarlar. Akbaş’a (2008) göre; “Değerlerin öğrenilmesi sürecinde okulların yanı sıra aileler, dini kurumlar, medya gibi diğer kültürel kurumlar da etkilidir.” Bu sebeptendir ki değerlerin toplum içinde nasıl öğrenildiğinin bilinmesine ihtiyaç vardır. Değerler eğitimi verilirken aile ya da toplumun sorumluluğunun gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Okul, toplumu ayakta tutan demokratik değerleri öğretir. İnsanların yaşam sürecinde birbirine saygılı davranışlar sergileyerek birlikte yaşayabilmelerini sağlayan tüm kuralları, insanların koşulsuz şartsız eşit olduğunu ve farklı düşünce ve görüşlere sahip olma hakkı gibi. “Okul müfredatı ahlaki kararlar verme ve ebeveynlerin karakter eğitimi desteklemelidir. Dürüstlük, saygı, sorumluluk, özen (itina) ve başkalarının haklarını gözetme gibi değerler çocuklara küçük yaşta öğretilir. (SUH & TRAİGER, 1999)”Gerek dünya üzerindeki tüm uluslarda gerek bizim toplumumuzda artan boşanma davaları ile çocuklar ortada kalarak birçok değeri öğrenecek ortama sahip olamamaktadır. Değerler sadece okulda öğretilmez. Aile ortamı bu süreçte çok etkilidir. Aileler bunun sadece okulun sorumluluğu olduğunu düşünmektedir; özellikle

medya, şiddet ve uygunsuz içerikli birçok video vb. yayın ve toplum yapımıza ait olmayan birçok dizi ve film ile olgunlaşmamış beyinlere kötü davranış ve ahlaksız karakter örneklerini yerleştirmektedir.

Aktepe (2016); “Çocuğa sevgi, saygı, hoşgörü, sorumluluk, dürüstlük, barış, paylaşma, yardımseverlik, aileye bağlılık ve iyilik gibi temel değerlerin verildiği ilk yer ailedir.” demiştir. Bu yüzden ailedeki değerler ve eğitim konusu önemlidir. Aile yapı itibari korunmalıdır. Çocukların gelişim süreçleri içinde en hassas ve etkin dönemi geçirdikleri en kıymetli yaşam alanıdır. Beil’e (2003) göre ise; “Çocukların kendi ahlak anlayışlarını bulabilmeleri için ana babaların ön gördükleri değer anlayışlarından bağımsız olarak geçerli değerleri enine boyuna değerlendirmeye gereksinimleri vardır.”

“Değerler eğitime başlama yerinin ilk “aile” olduğuna göre değerler eğitiminin ilk verildiği kurum olarak yine “aile” karşımıza çıkar. İleriki yaşlarda okula başlama döneminden itibaren de öğretmenler değerler eğitimcisi olarak karşımıza çıkacaktır. Okul çağına kadar aile yanında alınan değerler eğitiminin sürdürülebilmesi çocuğun gelecek yaşamı için önemli bir süreçtir. Bundan dolayıdır ki, aileleri çocuklarını gönderecekleri okulları seçerken sadece okulun akademik başarılarına değil aynı zamanda okulun eğitime yönelik tutumlarına, eğitim felsefesine, değerler sistemine bakmaktadırlar. (TAYLOR, 1996)”

2.4.5. Çevrede Değerler Eğitimi

İnsan davranışlarını şekillendirme konusunda aile, okul, öğretmenler kadar çevreninde oldukça büyük bir rolü vardır. Eğitim ve öğretim sürecinde çevre davranış geliştirme konusunda etkindir. Tabi ki söz konusu değer eğitimi olduğunda bilgi aktarımı yapılarak değer eğitiminin verildiği anlayışı hâkimdir. İnsanoğlunun hayatına anlam katmayan, beynine- ruhuna hatta tabiri caizse gönlüne dokunmayan bilgi aktarımı işe yaramaz. Doğruyu bildiği halde bile isteye yanlış yapabileme potansiyeline sahip bir hale gelir. Bireylerin vicdanını aktif şekilde kullandıran, ruhi dengelerini koruyan, sağlam kişilikli, örnek alınası bireyler yetiştirmek değerler eğitiminin asli amaçlarındandır. İnsan değeri önce ailede öğrenir, bu konunun devamı

ise okulda gerçekleşir. Okul süreci hayatımızın bir kısmını kapsadığından değer eğitimi bir ömür aile ve çevre ile gelişir.

Mengüşoğlu'na (1979) göre; “Bireyin çevresindeki insanlar ve bu insanların inandığı, yaşattığı örfler, adetler gelenekler, görenekler, sosyal ve kültürel çevreyi meydana getirir.” Çiloğlu'na (2006)' göre ise; “İnsan, tarihin her döneminde ve her toplumda birbirinden çok farklı hayat şartları, sosyal, kültürel ve ekonomik yapılar içinde yaşamıştır; günümüzde de bu yapı ve ortam farklılıkları içinde yaşamaya devam etmektedir.” Farklı doğal ve sosyal çevrelerin insanoğlunun farklı davranışlarına, iletişim ve etkileşimlerine, sosyal düzenlerine neden olmaktadır. Kızılcı ve Erjem'e (1994)'e göre de “Değer, toplumun varlığının ve işleyişinin devamını sağlamak için kabul edilen genelleştirilmiş ahlaki ilkelerdir.”

İnsanoğlunun sahip olduğu çevre ve kültür yaşamında önemli bir yere sahiptir. “İnsanın yetiştiği çevre koşulları insanı her anlamda etkiler ve bu etkilenme öğrenme yoluyla olur. (ULUSOY & DİLMAÇ, 2018)” “Bu süreçte birey sosyalleşir. Aslında sosyalleşme olgusu doğumdan hemen sonra başlar; bireyin toplumda geçerli olan değerleri, inançları, davranış kalıplarını öğrenip özümsemesi, çocukluk ve gençlik döneminde girdiği gruplarda geçerli değer, tavır ve rol beklentilerine göre sosyal benini ve sosyal-kültürel şahsiyetini kazanması ile devam eder. Her toplum, daha çocukluktan itibaren kendisine mensup olanların cinsiyetlerine, yaşlarına, ailelerine göre uyacakları genel ve özel normları ortaya koyar; buna uymayanları kendine has metotlarla cezalandırır. Toplumda geçerli olan giyimler, davranışlar, konuşmalar, yiyecekler vb. ayrıntılı tespit edilir. Çocuk kendi ait olduğu grubun değerlerini ve kurallarını öğrenir. (BAŞARAN, 1993)” Mesela aynı ülkede hatta aynı şehirde bile yaşayan bireyler arasında farklılıklar; aile yapısı, anne-baba-çocuk iletişiminin farklılığı, kültürel, toplumsal ve değer yargılarında farklılaşmalar mevcuttur.

Küçükahmet'e (1999) göre, “Çocuk çevresinden bazen eğitsel olmayan bazen de eğitsel olan tecrübeler edinir.” Çevre ile çocuk arasındaki bu ilişki daimi vardır. Okulun ve öğretmenin görevi, bireyin en sağlıklı şekilde yetişmesini sağlamak ve bunu yaparken de bireyin çevresinden edindiği olumsuz davranışların olumlu hale

dönüşmesini sağlamaktır. Öğretmen çevre faktörünü de düşünerek, okul çevresi ve toplumun yaşantısını tespit ederek eğitim öğretim faaliyetini buna göre biçimlendirmelidir. Görüldüğü üzere çevre hem ailenin hem de okulun vereceği eğitim ve kazandıracığı davranışları etkileyen en önemli unsurdur.

Değer aktarımı ile beraber kişi topluma daha kolay uyum sağlar. Taklit yoluyla ya da yaparak yaşayarak öğrenme yöntemi ile değerler daha kolay öğrenilir. Uyar'a (2007) göre ; "Davranışlar yoluyla değerleri de davranış olarak sergiler ve sosyalleşmenin ilk adımını bu şekilde atmış olur. Değer ve kurallar milletin günlük yaşamını şekillendiren en güçlü kültür öğeleridir." Onun için çevremizdeki kişilerin kültür seviyesi, hayata bakış açısı, bize kazandırdıkları olumlu ya da olumsuz kazanımlar önem taşımaktadır. İnsanlar genelde kendini iyiye taşıyan, doğruya götüren ve kendisine olumlu kazanımlar sağlayan insanlarla uyum içinde yaşamaya çalışırlar.

"Çevre, bireyin kişiliğini ve davranışlarını etkileyen, kalıtsal olmayan bütün faktörleri içine alan bir kavramdır. Bireyin çevresini, fiziksel ve sosyal olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Bitkiler, hayvanlar, hava, sıcaklık, ışık, vb. unsurlar bireyin fiziksel çevresini oluştururken; bireyin etrafındaki insanlar, onların gelenek ve görenekleri gibi unsurlar da bireyin sosyal ve kültürel çevresini meydana getirir. Aynı çevrede yetişen çocukların birbirlerinden farklı geliştikleri ve davrandıkları görülür. Aynı ailede ve aynı çevrede yetişen kardeşler, birbirlerinden farklı kişilikler geliştirmektedirler. Aynı sınıfta ve aynı öğretmenlerden ders aldıkları halde öğrenciler, aynı başarı seviyesine ulaşamamaktadırlar. Çevre aynı olduğu halde bireylerin davranışlarının, başarılarının ve ilgilerinin farklı oluşu ancak farklı kalıtım özelliklerine sahip olmalarıyla açıklanabilir. İnsanın tabiatı ve davranışları üzerinde hem kalıtımın hem de çevrenin etkisi vardır. Bireyin gelişiminde, yalnız kalıtımın ya da yalnız çevrenin etkilerinin rol oynadığı iddia edilemez. Kalıtım ve çevre sürekli bir alışveriş içerisinde. Gelişim, kalıtım ile çevrenin sürekli etkileşimi neticesinde meydana gelir. İnsan zekası üzerinde kalıtımın, çevresel etkenlerden daha çok rol oynadığı, zekâ ve düşünce yetenekleri üzerinde çevrenin etkisinin ikinci derecede kaldığı görülmüştür. Çevresel koşulların ise en çok utangaçlık,

iyimserlik, kötümserlik gibi karakter nitelikleri üzerinde etken olduğu, yani ahlak gelişiminde çevrenin kalıttından daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır. (ŞENGÜN, 2007)”

Değerler eğitimi, öğrencilerin sorumluluklarına göre seçim yapabilme becerilerinin geliştirilmesini sağlamak demekse birey bu becerileri nerede kazanır peki? Tabii ki önce aile sonra okulda ama ömür boyu çevrede kazanacaktır. Aile ve okuldan ayrıldığıımız her an çevre ile muhatabız. Aslında sosyalleşme kavramı ile karşı karşıya olduğumuz her an bunu yaşıyoruz. Kazandığımız becerileri uygulayabilme fırsatı yakaladığımız en önemli alan çevredir.

Karakter gelişiminde sosyal çevre ile etkileşim önemlidir. Birçok aşamadan geçen insan için kabul edilen ahlak gelişiminde amaç sürekli değişimdir. Ekşi ve Katılmış’a (2011) göre; “Bunun için işbirlikli öğrenme, karar vermeye katılım, ahlaki ikilem tartışmaları, ahlaki eylemler için fırsatlar sunma benimsenen eğitimsel yaklaşımlarıdır. Üçüncüsü ilgi temelli karakter eğitimi yaklaşımıdır.” Buradan da anlaşılacağı üzere karakter eğitimi karşılıklı ilişki ve ilgiye dayalı etkileşimli bir süreçtir. Öğretmenin öğrencilerin beklediği ilgiye cevap vererek ve onların ilgili olduğu konular üzerinden değerleri gündeme getirerek bu alanda daha başarılı olabileceği düşünülmektedir. Bunun için genel müfredat yerine öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına bağlı olarak bireysel ya da sınıfa göre programlar uygulanmalıdır. Mevcudu az sınıflarda öğrencilerin ilgilerine uygun şartlar oluşturulmalı, ilgilerini ortaya çıkaran fırsatlar sunulmalı, etik kararlar almaya yönelten metinlerden yararlanılmalıdır.

İnsanlar ahlaki karakter gelişimi sürecinde çevreden fazlasıyla etkilenmektedir. Beller’e (2020) göre; “Burada çevre kavramının içine ‘okul çalışmaları televizyon, gazete, spor ve filmlerin yanı sıra ailelerimizle başlayan yaşam deneyimlerinin tümü, aile gelenekleri, aile değerleri, din eğitimi, aile tarihi vb.’ dâhil edilmelidir.”

Beller (2020) ; “Bireyler ahlak ve değer yargılarını ailelerinden, geleneklerinden, arkadaşlarından ve dini gruplardan öğrenirken; özellikle akranlarından da yoğun olarak etkilenme eğilimindedirler.” Öğrenme yöntem ve teknikleri arasında kabul edilen bir öğrenme şekil olan akran öğretimi, belli yaş

grubunun kendi akranlarından bilen kişiden öğrenmeye dönük, sürecin kendilerince daha eğlenceli ve verimli ilerlediği bir biçimdir.

Arkadaş çevresi ve akranları; çocuğun ya da gencin ruhsal gerginliğini azaltır, ona güven verir, kendini ve çevresini daha iyi tanıma fırsatı sunar. Topluma karışmasına yardımcı olur. Çocukların akran ve arkadaş çevrelerini taklit etmeleri, ahlaki yönden olumlu ya da olumsuz yönde etki edebilir. Eğer çocuğun arkadaş çevresi ahlaki yönden yozlaşmış ve uyumsuz davranışlar sergileyen bir gruptan oluşmuşsa o da ahlak dışı birçok davranışı alışkanlık haline getirebilir. Çünkü çocuklar ve gençler en kolay arkadaş ve akran gruplarından etkilenir ve öğrenirler. Birbirleri arasındaki kılavuzlukları daha etkindir. Ergenlik dönemine gelindiğinde akran grupları arasında kendini ispatlama ya da kabul ettirme çabaları günlük hayattaki motivasyonlarını etkiler. Ergenlik dönemindeki gençler gruplara dâhil olma konusunda fazlaca isteklidirler. Ulusoy (2019) bu konu hakkında şöyle bir ifade kullanmıştır; “Bu durumun farkında olan bazı marjinal gruplar gençlere nefse uygun gelecek sosyal ortamlar hazırlayıp gençleri kendilerine bağlama çalışması yapar. Birçok örgüt özellikle bu çağlardaki gençleri akran ve çevresel etkenleri kullanarak kendilerine taraftar toplarlar.”

Fidan ve Eren’in de (1991) belirttiği gibi; “Akran gruplarının çocuğun ve gencin yaşantısında ayrı bir yeri ve önemi vardır. Çocuk aileden çevreye açıldığında kendini akran grupları içinde bulur. Bu grupların en önemli özelliği üyelerinin benzer yaşlar ve statüde olmasıdır.” Başka bir yönden bakacak olursak arkadaş grubu üyeleri arasında eşitlik vardır. Ailede olduğu gibi davranışları yönlendirecek, uyarılarda bulunacak ve kontrol altında tutacak bir yetişkin otorite yoktur.

Yapıcı ve Yürük’e (2015) göre; “İnsanlar gerek yaygın gerekse örgün eğitim sürecinde yaşadıkları sosyokültürel çevrenin dilini, dinini, ahlak anlayışını, sanatını, kültürünü, adetlerini, gelenek ve göreneklerini dolayısıyla değerlerini çok çeşitli vasıtalarla öğrenmektedir. Kuşkusuz okul dışı ortam, kişilerin değer tercihlerinde kayda değer öneme sahiptir.” Çocuk için yakın çevresi ve okul çevresi oldukça önemlidir.

Özgüven (2000) ise bu konusu hakkında bir araştırmayı şu şekilde dile getirmiştir. “Okul çevresinin öğrencilere eğitsel etkisi üzerine yapılan çalışmada,

okullarda kantin, çevresinde iş yeri, kafeterya, bilgisayar ve internet gibi olanakların fazla olduğu okullarda; öğrencilerin birçok zararlı alışkanlıklar edindiği, olumsuz davranışlar kazandığı ve öğrencilerin olumsuz durumlarla karşılaştığı görülmüştür. Öğrenciler, öncelikli olarak bu tür yerlere gereksinimlerini karşılamak ve arkadaşlarıyla okul dışında zaman geçirmek için gittiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin çoğunun bu yerlerde zaman geçirmelerinin kendilerine zararının olmadığını düşünmektedirler. İnternet kafelerin bilgiye ulaşmada kendilerine yarar sağladığını, bilardo salonları ve kafe, pastane gibi yerlerin de derslerden dolayı oluşan gerginliği azaltmada etkili olduğu belirtilen yararlar arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Okul çevresindeki işletmelerde karşılaşılan olumsuz durumlar arasında en çok sigara içilmesi, küfürlü konuşma ve kaba davranışlar sergiledikleri görülmektedir”

2.5 Ortaokul-Lise Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Değerler Eğitimi

İnsani değerleri benimsemiş ahlaklı bireyler yetiştirmek aile, toplum ve okulun başlıca sorumlulukları arasındadır. Okulların temel iki amacından bahsedilebilir.

1. Akademik açıdan başarılı bireylerin yetiştirilmesi (Bilişsel),
2. Temel değerleri benimsemiş bireylerin yetiştirilmesi (Duyuşsal).

Temel değerlerin kazandırılması amacı 1739 sayılı Türk Milli Eğitim Temel Kanunu ve ders programlarının amaçları incelendiğinde de açıkça görülür. 1739 sayılı Türk Milli Eğitim Temel Kanunun genel amaçlarına bakıldığında milli eğitimin amaçlarından bahsedilirken; ahlaki, manevi değerleri benimseyen, beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip kişiler yetiştirmekten hedeflenmektedir. (ULUSOY, 2019)”

2.6 Görsel Sanatlar Dersi

Resim sanatı minyatür olarak Fatih Sultan Mehmet(1421-1481) zamanında gelişmeye başlayarak 18.yüzyıl sonlarına kadar devam etmiştir.18. yüzyıl ile Türk resim sanatı Batı resmine yönelmeye başlamıştır. Batılı anlamda resme geçiş 19.

yüzyıl başlarına denk gelmektedir. 19. yüzyılda Batılı ressamalar ölkemize gelip resimler yapmıştır. “Ölkemizde Batı anlayışında yağlı boya tuval resminin benimsenip yaygınlaşmasında çok önemli bir etken de 1793 yılında açılan Mühendishane-i Berri Hümayun’a resim derslerinin konmasıdır. (TURANİ, 1989)”

“Sultan Abdölaziz’in emri ile Paris’e Mektebi-i Sultani ’ye (1860) gönderilen ilk asker ressamalar Batı etkilerini özümseyerek yeni ve özgün sentezlere varmışlar. Türkiye’de aynı dönemlerde etkinlik gösteren yabancı kökenli veya azınlık ressamalarını aşan birer kişisel üslup oluşturarak Türk resminin gelişmesine çok önemli katkılarda bulunmuşlardır. (TANSUĞ, 1986) ”Bu süreçle birlikte Mekteb-i Harbiye(1831),Mühendishane-i Bahri Hümayun (1773)gibi askeri okullardan sonra sivil okullardan Galatasaray Mektebi Sultanisi(1869)ve Darüşafaka Lisesine(1873) resim dersleri konulduğı bilinmektedir.

1883 yılında Osman Hamdi tarafından Sanayi-i Nefise Mektebi kuruluncaya kadar resim sanatımız Askeri okullardan yetişen ressam subaylarımızın çalışmaları ile sınırlı kalmıştır. “Ölkemizde ortaöğretim kurumlarının ilk Resim Öğretmenleri 1883’te Sanayi-i Nefise Mektebi’nin açılması ile bu kurumdan yetişmiştir. (ETİKE, 1993)”

“1909-1910 eğitim öğretim yılında uygulanmak üzere İhtisas Komisyonu tarafından hazırlanan ve Meclis-i Maarif (Milli Eğitim Kurulu)tarafından kabul edilen idadilerin (liselerin) müfredat programlarında görsel sanatlar eğitimi dersleriyle ilgili şu bilgiler yer almaktadır: Lise ve ortaokullarda resim dersinin ciddiyle öğretilmesi için ilk olarak resim öğretmenlerinin bilgili ve Sanayi-i Nefise Mektebinden(Güzel Sanatlar Akademisi) mezun ve resim tekniğini bilen, resim sanatının genel kurallarından olan ‘perspektif tekniğı, gölge usulü, leke’ hakkında mükemmel bilgiye sahip olması gerekir. (ÖZTÜRK, 1997)”

“1925 ve 1926 yıllarında yeni Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti’nin davetiyle Türkiye’ye gelen ünlü eğitimciler John Dewey, G.Stiekler gibi yabancı ve yerli eğitimcilerin raporları ve çabalarıyla kararlaştırılmış; bu amaçla 1926 yılında kurulan Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü bünyesinde 1932 yılında resim bölümü açılmıştır. (TONGUÇ, 1932)”

Sanat eğitimi çocuğun çok yönlü düşünmesi sağlamayı, sadece kendisinin bildiklerini ya da sevdiği şeylerin güzelliğinin yetersiz olduğunu öğretmeyi amaçlar diyebiliriz. Çocuğun kendini özgürce ifade edebildiği bir ortam sunarak kişilik gelişiminde ve kendine güvenmesinde önemli rol oynar. Çocuk sanat eğitimi ile içinde yaşadığı toplumun kültürünü öğrenir. Değerlerine, geleneğine, sanatına, tarihine saygı duyan onu koruyan bireyler bu kültürün devamını sağlar. Bir milletin oluşmasında, varlığını devam ettirebilme sürecinde sağlam temeller üzerinde ilerlemesi için değerlerin önemi büyüktür. Çocuk sanat eğitimi ile birlikte kültürünü tanır, öğrenir, sever ve onu koruyarak yaşatır. (YETKİN, 1962) ; “Sanat eğitimi bir çeşit ahlak eğitimidir.” diyerek insanın gelişim sürecinde sanat eğitimi ile ne denli olumlu bir ilerleme kaydedeceğini vurgulamıştır.

2.7 Değerler Eğitiminde Görsel Sanatların Yeri

Eğitim aileden okula, anne babadan arkadaşına ve öğretmene kadar genişleyen ve farklı tanımlamalara sahip olan insanın yaşamı ile başlayıp ölümü ile son bulan bir süreçtir. Ertürk’e (1979) göre; “Eğitim bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir.” Eğitim tarihi boyunca davranış değişikliği meydana getiren bu sürecin temel taşı değerler oluşturmaktadır. Ailelerin, toplumların ve öğretmenlerin yetişen yeni nesilden beklentileri daima bu tür davranış değişiklikleridir. Yeni nesilden beklenen bu davranışların kazanılmasında okul süreci en etkili ortamdır. Bununla birlikte bu konuda sadece eğitim yoluyla meydana gelmez model olma, yaparak yaşayarak öğrenme gibi farklı yöntemlerle yaşamsal süre içerisinde zamanla öğrenilir ve gelişir. Bundan ötürü hızla değişen ve gelişen dünya üzerinde toplumların yaşadığı yozlaşmalara karşı eğitim kurumlarında uygulanan programlar, örnek gösterilecek faaliyetler değer eğitimi sürecine örnek oluşturarak insanların değer yaşam biçimi haline getirmelerine olanak sağlar.

Toplumların geleceği, ihtiyaçları, özgürlük hakları vs. toplumun temelinde yatan değerler sistemine dayalıdır. Değerlerin karaktere dönüşmesi ve kalıcı olması önemlidir. Değerlerine sahip çıkan, yaşayan ve değerlerini daima yaşatan toplumların gelişmişlik seviyesi yüksektir. Böyle toplumlarda değerlerine bağlı, erdemli, çalışkan ve saygın insanlar varlıklarıyla toplumu ileri seviyelere taşırlar. Değerlerine sahip

çıkan insan, insan haklarına uyan, değerleri bir sonraki kuşaklara aktaran nitelikli insanlar toplumun gelişiminde rol oynar. Bu tür davranışlar istisnasız her toplumda ihtiyaç duyulan davranış modelleridir.

Değer benden önce biz olabilme bilincine sahip olmaktır. Elindekini gerektiğinde bölebilmedir. En zor zamanında bile empati yapabilme, yüreğinden merhameti eksik etmemektir. Değer insanların maddi kavramlar yerine sevgi, saygı, adalet, eşitlik, merhamet, dürüstlük, sorumluluk gibi manevi olgulara önem vermesi, yaşaması yaşatmak istemesidir.

Değerler, her insanın birbirinden farklı olması gibi toplumdan topluma farklılık, değişim ve gelişim gösterirler. Buna rağmen gelenekçi ve kesin çizgiler ile değişmeyen sınırları da vardır. Kişiliği geliştirir. İnsan izlenilmediği değerleri kendince yorumlar, anlamlandırır ve hareketlerine yansır. En temel değerler eğitimi ailede gerçekleşir.

13 Ocak 2017 tarihinde Milli eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan eğitim öğretim programında “önceki programlardan farklı olarak yenilerek müfredatlara değerler ve değerler eğitiminin müfredatların ana odağı” olacağı belirtilmiştir. Değerler eğitimi programı ile birlikte eğitimin nihai gayesi ve ruhu olma yolunda ilerleme kaydetmiştir. Değerlerin kazanımı ve kalıcılığı ile dersin konu ve kazanımları ilişkilendirilmiş, değerlerin ders içinde ve dışında davranışa dönüştürülmesi amaçlanmıştır. Aileler ile işbirliği vurgusu yapılırken müfredatlarda aktarılması hedeflenen kök değerler şunlardır; ”Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverliktir. (MEB)”

2.8 Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitimi

Sanat, insanoğlunun duygu ve düşüncelerini, çeşitli yetenekler yolu ile farklı araçlarla ifade etmesidir. Kırıçoğlu’na (2015) göre; “Sanat, okul izlencelerinde öğretimi zorunlu hem bir bilgi ve uygulama alanı hem de bir kültür değeri olarak yaşam boyu sürmesi istenen geniş kapsamlı bir eğitim alanıdır.” Toplumun birliğinin, bütünlüğünün korunması gerekliliğini; vatansever olmak gibi ulusal değerlerin öne çıkarıldığı ve değerlerine bağlı insan yetiştirmenin amaçlanması ile yine öğretimin odağında çocuk vardır. Bu değerler sanat eğitimi ile odak noktasındaki çocuğa aktarılabilir.

Sanat eğitimi esnasında değerlerin etkili olduğu görülmektedir. Bir sanat eserini çalışması esnasında ele alan öğrenci, farklı eserlere saygı ve hoşgörü göstererek, bu değerleri süreç içerisinde içselleştirmiş olacaktır. Bir ressamın ait bir resmin röprodüksiyon çalışması esnasında “Sanatçı bunu nasıl yapmış, yaparken neler hissetmiş? ” gibi sorularla empati kuracak ve yorumlayacak ve süreç içerisinde duygudaşlık kazanacaktır. Sanatçıların hayat hikâyelerine dair yapacağı araştırmalar ile farklı ırk ve dinden olan insanlara karşı hoşgörü ve sevgi kazanımı sağlayacaktır.

Görsel sanatlar dersi programı hazırlanırken uygulanacak etkinliklerin temelinde en az bir değer bulunmaktadır. Çalışmalar esnasında zaman zaman grup çalışmalarına yer vermek öğrenciler arasında “arkadaşlık, dostluk, saygı duyma ve duygudaşlık” değerleri üzerinde durulmasıyla yapılan çalışma ile birlikte kazanmış oldukları değerlerin farkına varmalarını sağlamak konusunda etkili olacaktır.

Görsel sanatlar dersi çocuğun kendi özgürce ifade edebileceği bir ortamdır. Çocukların kişiliklerinin gelişmesinde, kendine güvenmesinde etkindir. Atölye derslerinde paylaşma, sorumluluk, düzen konusunda bilinçlenirken. Sanat eğitimi çocuklara, kültür, sanat ve tarih değerlerini kazandırır.

“Kültürel Miras” öğrenme alanında, öğrencilere yerel kültüre ait motifler gösterilerek anlamları sorgulanır. Süreç içerisinde geçmişten günümüze yapılmış kilim-halı, medrese, saray ya da Türk süsleme sanatlarında yer alan lale, karanfil ve hayat ağacı motifleri gösterilir. Motiflerin anlamları üzerinde durulur. Bu çalışma ile kültürel farkındalık sağlanırken aynı zamanda saygı, kültürel miras ve vatanseverlik gibi değer kazanımları da sağlanır. Konudan kopuk bir şekilde verilmediği için özümsemesi kolay olacak, anlamlı ve akıcı bir ders süreci sağlanacaktır.

Eğitim öğretim programlarına değerler eğitiminin bir ders olarak değil de her dersin kazanım tablosuna eklenerek sürece dâhil edilmesi programı daha da etkinleştirmektedir. Her branşın kazanımına uygun değerlerin olması ile birlikte öğrenme en anlamlı şekilde desteklenmektedir.

Görsel sanatlar dersi, diğer branşlara göre daha aktif ve uygulamaya dönük olduğu için değerler eğitimi sürecinde yaparak yaşayarak öğrenme noktasında özgünlük katmaktadır. Görsel sanatlar dersinde kazandırılması amaçlanan değerlerde özgüven, özsaygı, duyarlılık bilinci, empati, saygı, sorumluluk, yardımlaşma, sevgi,

adalet, farklılıklara saygı, hoşgörü vb. kavramlar görülmektedir. Bütün bu değerlerin kazanımı esnasında öğretmenlerin dinamik ve güncel olmaları gerekmektedir. Bu süreç içerisinde öğretmenlerin değerlerin aktarımında model olma ve süreci kolaylaştırmaları gerekmektedir. “Öğretmen değerleri belirlemeli, tanımlamalı ve öğrenme ortamı ile öğretim yöntem ve stratejilerini bunların aktarılmasını sağlayacak şekilde düzenlemelidir. Değer odaklı öğretim yaklaşımı; gerçek hayat durumlarını, simülasyonları ve rol oynamayı içeren deneyimsel öğrenmeye uygundur. Kavramlar, eylem ya da davranışlarla ilişkilendirilmelidir. (MEB, 2017)

2. 9. Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Değerler

2. 9. 1. 2009 Ortaöğretim 9. 10, 11 ve 12. Sınıflar Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı’nda Yer Alan Değerler

2009 Ortaöğretim 9. 10, 11 ve 12. Sınıflar Görsel sanatlar dersi öğretim programında “değerler” başlığı altında verilmesi gereken değerler yer almıştır.

Tablo 1. 2009 Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Değerler											
Dayanışma	Hoşgörü	Bilimsellik	Sevgi	Saygı	Duyarlılık	Vatanseverlik	Barış	Sorumluluk	Açık görüşlülük	Tutarlılık	Sabır
										Dürüstlük	Özgürlük
											Özgünlük

(MEB)

2. 9. 2. 2017 Ortaöğretim 9. 10, 11 ve 12. Sınıflar Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Tablo 2. 2017 Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Değerler	Değerlerle ilişkili tutum ve davranışlar
Adalet	Adil olma Eşit davranma Paylaşma
Dostluk	Diğerkâmlık Güven duyma Sadık olma Vefalı olma Yardımlaşma
Dürüstlük	Açık ve anlaşılır olma Doğru sözlü olma Etik davranma Güvenilir olma Sözünde durma
Öz Denetim	Davranışlarını kontrol etme Davranışlarının sorumluluğunu alabilme Öz güven sahibi olma
Sabır	Azimli olma Tahammül etme
Saygı	Alçakgönüllü olma Başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma Diğer insanların kişiliklerine değer verme
Sevgi	Aile birliğine önem verme Fedakârlık yapma
Sorumluluk	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma
Değerler	Değerlerle ilişkili tutum ve davranışlar
Vatanseverlik	Çalışkan olma Dayanışma Kurallara ve kanunlara uyma Tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma Toplumu önemseme
Yardımseverlik	Cömert olma Fedakâr olma İş birliği yapma Merhametli olma Misafirperver olma Paylaşma

(MEB, 2017)

2. 9. 3. 2018 Ortaöğretim 9. 10, 11 ve 12. Sınıflar Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

2018 Görsel sanatlar dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) öğretim programında “değerlerimiz” başlığı altında verilmesi gereken değerler yer almıştır.

2018 Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar Görsel Sanatlar dersi öğretim programında “değerlerimiz” başlığı altında “dostluk, adalet, dürüstlük, öz denetim, saygı, sabır, sevgi, vatanseverlik, sorumluluk ve yardımseverlik” toplamda on tane değer kazandırılması amaçlanmıştır. (MEB, 2018)

Tablo 3. 2018 Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Değerler									
Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz Denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik
(MEB, 2018)									

BENZER ÇALIŞMALAR

“İlgili alan yazın araştırmasında farklı branş öğretmenlerinin değerler eğitime yönelik görüş ve tutumlarına dair çok sayıda araştırma ile karşılaşmaktayız.” (OKUDAN, 2010);

Yapılan araştırmalardan Taymur’un (2019) ‘un “Güncellenen Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı Değerler Eğitime İlişkin Kavramları Öğretmedeki Etkisi Üzerine Öğretmen Görüşleri” çalışmasına bakılacak olursa bu araştırmanın amacı, güncellenen öğretim programlarına bağlı olarak görsel sanatlar dersinin değerler eğitime ilişkin kavramları öğretmedeki etkisini ve uygulamada yaşanan sorunları tespit etmektir. Araştırmada nitel görüşme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılı güz dönemi Batman ilinde bulunan ortaokul ve liselerde görev yapan 60 görsel sanatlar dersi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında açık uçlu 9 sorudan oluşan nitel görüşme formu kullanılmıştır. Sorular güncellenen görsel sanatlar dersi öğretim programında yer alan adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, ve

yardımseverlik kavramlarının kazandırılıp kazandırılmadığını süreçte karşılaşılan sorunların neler olduğunun ve DEİK'in kazandırılma düzeyinin nasıl belirlendiğine yönelik hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme formu uzman kanılarına göre son şekli almıştır. Daha sonra elde edilen veriler, içerik analizi tekniğiyle analiz edilerek, içerik analizi tekniğiyle analiz edilerek, nicel veriler oluşturulmuş ve bu veriler bulgulara dönüştürülerek yorumlanmıştır.

Bunların sonucunda öğretmenlerin 9 soruluk görüşme formuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; öğretmenlerin çoğunluğunun görsel sanatlar dersi öğretim programını değerler eğitime ilişkin kazanım ve etkinlikler yönünden yeterli buldukları; sabır, yardımlaşma, paylaşma ve sorumluluk kavramlarının verilmesinin görsel sanatlar dersi içinde daha uygun olduğunu düşündükleri, DEİK'in görsel sanatlar dersi kazanımlarıyla bütünleştirilerek verilmesi gerektiği, DEİK'i kazandırmaya yönelik grup çalışmalarının ağırlıklı olarak kullanıldığı, DEİK'i kazandırırken herhangi bir kavramda zorlanmadıkları, DEİK'i kazandırma sürecinden sonra kavramları kazandırma düzeyini ölçmek için “davranışlar gözlemlediği” ifade ettikleri, DEİK'i kazandırmaya yönelik bir görsel sanatlar öğretmeni ve sanatsal kişilik olarak rol model davranışlarının öğrencilerin davranışları üzerinde olumlu etkilerinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Bir başka çalışma olan Çağır'ın (2019) “İlkokul Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitiminin Öğrenci Çalışmalarına Yansıması Üzerine Durum Çalışması” isimli çalışmasına bakılacak olursa, bu araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılının birinci döneminde Konya ili Selçuklu ilçesindeki araştırma örneklemine dâhil edilen Özel Esentepe Koleji İlkokulu ile sınırlı tutulmuştur. Araştırma okulun 2,3 ve 4. sınıflarının toplam 157 öğrenci olmak üzere ve bu sınıfların haftalık ders programında yer alan haftada ikişer saatlik görsel sanatlar dersi ile sınırlıdır. Çalışma kapsamında öğretme görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile veriler toplanmış 2, 3 ve 4. Sınıf öğrencilerine çeşitli konularda resim yaptırılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir.

Bunlarında sonucunda, değerlerin topluma fayda sağlayacağı sonucuna varılıp öğrenci resimlerinde de değerler eğitimi kavramlarının dikkat çekici bir biçimde vurgulandığı görülmüştür.

Bu araştırmaların bir diğeri de Özkemahlı'nın (2019) “ II. Kademedede Görsel Sanatlar Dersi Öğretmenlerinin Değerler Eğitiminin Etkileri Üzerine Görüşleri: Samsun İli Örneği” üzerine yapılan çalışmadır. Çalışmanın amacını ilköğretim II. Kademedede (ortaokul) görsel sanatlar dersi programında yer alan değerlerin öğrencilere verimli olarak kazandırılıp kazandırılmadığı, öğretmen görüşleri doğrultusunda tespit edilmesi ve varsa sorunlara çözüm önerisi sunulması oluşturuyor. Araştırmanın evrenini, 2018-2019 eğitim öğretim yılında Samsun ilinde bulunan ortaokulda görev yapan 190 görsel sanatlar öğretmeni oluşturmaktadır. Uygulanan anketin I. Bölümünde kişisel bilgi formu, II. Bölümünde 10 soruluk anket sorusu ve 1 tanede açık uçlu soru bulunmaktadır. Betimsel tarama yönteminin kullanıldığı bu araştırmada, içerik analizi ve betimsel analiz yapılmıştır.

Bu araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin görsel sanatlar dersi öğretim programında yer alan birçok değeri kazandırdıkları değerler eğitimine okulla birlikte aile ve sosyal çevreninde dâhil edilmesi gerektiği, değer kazanımının daha verimli bir hale bürünmesi için ders saati sayısının artırılması gerektiği; öğretmenlerin model olma, telkin ve değer aydınlatması gibi değer kazandırma yaklaşımlarını kullandıkları, görsel sanatlar dersini değer kazanımı yönünden uygun bir ders olduğu; değerler eğitimi üzerindeki etkilerin cinsiyete, mesleki kıdeme, mezun olunan fakülteye göre anlamlı farklılık gösterdiği, 40 yaş ve üstü yaştaki öğretmenlerimizin değerler eğitimi ile ilgili görüşlerinin 26-30 yaş aralığındakilere göre daha olumlu olduğu sonucuna varılmıştır.

Görsel sanatlar alanında yayınlanan bir diğer araştırma ise Çelik'e (2020) aittir. Bu çalışmanın amacı okullarda uygulanan değerler eğitimi programıyla ilgili ortaokullarda uygulanan değerler eğitimi programıyla ilgili ortaokul ve liselerde görev yapan görsel sanatlar öğretmenlerini değerler eğitimi ve uygulamalarına ilişkin görüşlerini almak, değerler eğitimi uygulamalarına gösterdikleri önemi vurgulamaktır. Çalışma araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanan verilerle sınırlı olup. Çalışmanın evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılında Trabzon il ve ilçelerinde MEB'e bağlı ortaokul ve liselerde görev yapan 18 görsel sanatlar öğretmeni oluşturmaktadır.

Çalışmanın sonucunda; öğrencilerin görsel sanatlar dersi öğretim programlarında yer alan kök değerlere çoğu ölçüde sahip olmadığı; saygı, sevgi, sorumluluk ve hoşgörünün en çok kazanım gerektiren değerler oldukları, telkinde bulunma, grup çalışması ve yaşamdan örnekler değer kazandırma süreci en çok tercih edilen çalışma türü olduğunu; velilere seminer verilmesi, katılımcıların yarısının değerler eğitimi ile ilgili olumlu görüş bildirdiği sonucuna varılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, veri toplama süreci, verileri analiz için kullanılan istatistiksel yöntemler ve görüşme form yorumlamaları üzerinde çalışılmıştır. Araştırmada, ortaöğretim görsel sanatlar öğretmenlerinin değerler eğitimi tutum ve görüşleri belirlenerek tutumların cinsiyet, yaş, medeni durum, okul türü, hizmet süreleri ve eğitim düzeyine göre ne ölçüde benzerlik ve farklılık gösterdiklerini ve aralarındaki ilişki incelenmiştir.

Sivas il merkezinde ortaokul ve lisede görev yapmakta olan görsel sanatlar dersi öğretmenleri tarafından doldurulan 100 verinin bilgisayara girişi sağlanmıştır. Veri analizleri SPSS 26.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Alt problem cümlelerine cevap aranmadan önce betimsel istatistikler (ortalama, standart sapma, çarpıklık) hesaplanmış. Ölçeğin toplamından alınan puanların çeşitli değişkenler açısından farklılığını test etmede parametrik istatistiksel analiz teknikleri kullanılmıştır. Bütün karşılaştırmalarda anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır. Ölçekte yer alan bazı maddeler (2, 4, 6, 9, 11, 13, 15, 17) olumsuz soru köküne sahip olduğundan bu maddeler tersten kodlanmıştır. Ölçek için her bir maddeye verilen görüş kodları 1 ile 5 arasında değişmektedir.

ARAŞTIRMA MODELİ/DESENİ

Görsel sanatlar öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin tutumları ve değerler eğitimine yönelik uygulamalarına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada, karma yöntem desenlerinden eş zamanlı iç içe geçmiş desen kullanılmıştır.

Creswell (2003) karma yöntem deseni için; “araştırmacıların bu deseni çok iyi anlaması gerektiğine inandığını” belirtir. “Karma yöntem deseni, nitel ve nicel verilerin toplanılarak her iki desenin birlikte kullanıldığı bir desendir. (AİRASIAN, 2012) (HYUN, 2012)” Clark (2011) “tek bir çalışmada iki desenin tercih edildiği” şeklinde kısa bir tanımlama yapmıştır. Karma yöntem deseninde nitel ve nicel yaklaşımlara dayalı yöntem ve teknikler bütün bir şekilde düşünülerek birlikte

kullanılır. Her iki desen birleştirilirken hangi gerekçeye dayandığını belirtmelidir. İki desenin birlikte kullanılması araştırma bulgularının doğruluğunu güçlendirir. Nicel verileri örneklendirmek için nitel veriler kullanılır.

Karma yöntem deseninin türleri incelendiğinde desen türlerinin çeşitlendiği görülmektedir. Creswell'e (2008) göre "sıralı açımlayıcı, sıralı açıklayıcı, sıralı dönüşen, eş zamanlı çeşitleme, eş zamanlı iç içe ve eş zamanlı dönüşen" şeklinde sınıflama yapılmıştır.

EVREN

Araştırmanın ulaşılabilir evrenini Sivas il merkezi ve merkeze bağlı köylerindeki MEB'e bağlı ortaokul ve lisede görevli 100 görsel sanatlar öğretmeni oluşturmaktadır.

ÖRNEKLEM

Araştırmanın örneklemini ise yüz yüze görüşme fırsatı sağlayarak ulaşılan ve gönüllülük esasına dayalı olarak içtenlikle değerler eğitimi tutum ölçeğini cevaplayan 100 görsel sanatlar öğretmeni (kadın/erkek) oluşturmaktadır. Çalışmanın nitel kısmını ise amaçlı örnekleme yöntemlerinden rastgele örneklem seçim tekniği ile seçilen 20 görsel sanatlar öğretmeni (kadın/erkek) oluşturmaktadır.

VERİLERİN TOPLANMASI

Görüşme, bireylerin, çeşitli konulardaki bilgi düşünce, tutum ve davranışları bunların olası nedenlerinin öğrenilmesindeki en kısa yol olarak kullanılır. Bu çalışmada katılanların sayısına göre; bireysel görüşme, görüşülmek istenilen kişiye göre; uzaman kişiler (görsel sanatlar öğretmenleri) ve uygulanan kuralların katılığına göre; yarı yapılandırılmış görüşme türü uygulanmıştır. Bireysel görüşmede, görüşmeci ve kaynak kişi harici kimse bulunmaz. Uzman kişilerle yapılan görüşmelerde, belli uzmanlık alanında, ayrıntılı bilgiler toplanır. Yarı yapılandırılmış görüşmede ise iki uç olan yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme arasında bir ortamda yapılır.

Görüşmeciye bırakılan hareket özgürlüğüne en düşük düzeyde ne de esnektir. Cevapların denetimi ve sayısallaştırılması veya beklenmez. Yeni sorular ekleyip düşünmeye sevk edilmez. Önceden hazırlanan sorular kaynak kişiye gönüllülük ile sunulur. Değerlendirme aşamasında ise görüşmeci cevaplanan soruları yorumlar ve

anlam çıkarır.

Araştırmada Yaşaroğlu (2014) tarafından geliştirilen “Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği (DETÖ)” ve örneklemin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

DEĞERLER EĞİTİMİ TUTUM ÖLÇEĞİ

Yaşaroğlu (2014) Tarafından geliştirilen Değerler Eğitimi Tutum Ölçeğidir. DETÖ cevaplama formatı derecelendirme ölçeğine göre 5’li Likert tipi cevaplama uygun oluşturulmuştur. Ölçekte kullanılan derecelendirme seçenekleri; 1) Kesinlikle Katılmıyorum, 2) Katılmıyorum, 3) Orta Derecede Katılıyorum, 4) Katılıyorum ve 5) Kesinlikle Katılıyorum şeklinde belirlenmiştir.

Ölçek geliştirilirken öncelikle değerler eğitimi ile ilgili olduğu düşünülen olumlu ya da olumsuz 45 madde yazılmıştır. Yazılan maddeler ölçeğin uygulanacağı gruptan seçilen (hakem grubu) tarafından incelenerek, maddeler olumlu-olumsuz ya da nötr olarak değerlendirilmiş; çoğunluğun olumlu ya da olumsuz olarak belirtmediği maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Daha sonra kalan maddeler rastgele sıralanmış, Likert ölçeği uygulanmak üzere hazırlanmıştır. Hazırlanan form, kapsam geçerliliği, bakımından alan uzmanlarına, dil ve anlatım bakımından Türk Dili ve Edebiyatı alanından bir uzmana incelenmiştir; değerler eğitimi uygulamalarına katılan ve formun uygulanacağı grupta yer alan bir grup öğretmen ile maddeler yüz yüze tartışılmıştır. Uzmanlar ve uygulayıcılardan gelen dönütler dikkate alınarak gerekli düzenlemeler yapılmış ve deneme formu 25 madde olarak hazırlanmıştır. Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği için yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve bu tek faktörün toplam varyantın % 40.482’sini açıkladığı belirlenmiştir. Ölçeğin maddeler faktör yük değerleri .523 ile .765 arasında değişmektedir . (YAŞAROĞLU, 2014)

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME

Çalışmanın nitel kısmını ise 13 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu, alan uzmanlarından görüş ve öneriler olarak hazırlanmış ve dil ve anlatım bakımından Türk Dili ve Edebiyatı alanından bir uzmana incelenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu amaçlı örnekleme yöntemlerinden rastgele örneklem seçim tekniği ile seçilen 20 görsel sanatlar öğretmeni tarafından doldurulmuştur. Görüşme formları betimsel analiz ile çözümlenmiştir.

Eğitim alanında yapılan araştırmalarda yaygın olarak betimsel yöntem kullanılır. Araştırmacılar birey, grup ya da fiziki ortamın özelliğini özetler. “Olgunun tanımlanması tüm araştırma gayretlerinin başlangıç noktasıdır. (BÜYÜKÖZTÜRK, KILIÇ ÇAKMAK, AKGÜN, KARADENİZ, & DEMİREL, 2010)”

VERİLERİN ANALİZİ

Araştırma verilerinin analiz kısmında nicel ve nitel değerlendirme türlerinden yararlanılmıştır. 100 görsel sanatlar öğretmenine uygulanan anketin I. Bölümünde kişisel bilgi formu, II. Bölümünde 22 soruluk anket kısmı bulunmaktadır. Öğretmenlerin anket sorularına verdikleri cevaplar SPSS 26.0 programında hesaplanıp frekans ve yüzdelik değerleri oluşturulmuştur. Rastgele seçilen 20 görsel sanatlar öğretmenine uygulanan görüşme formları ise nitel değerlendirme türü olan betimsel analiz ile çözümlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, değerler eğitimi ve uygulamalarına ilişkin MEB’ de görev yapan görsel sanatlar öğretmenlerine uygulanan ölçek değerlendirmesine değerler eğitimi ölçeği ve öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

ÇALIŞMANIN NİCEL KISMI

Bu bölümde örnekleme ait betimsel istatistiklere ilişkin veriler sunulmaktadır.

Tablo 4. *Ulaşılan Katılımcı Sayısının Cinsiyetlerine Göre Dağılımları İncelenmiştir.*

Tablo.4.Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımlarını Gösteren Tablo

Cinsiyet	N	%
Kadın	42	42,0
Erkek	58	58,0
Toplam	100	100

Tablo 4’de, araştırma örneklemine ilişkin sayı dağılımları verilmiştir. Bu dağılıma göre öğretmenlerin toplam sayısı 100’dür. Katılımcıların N=42’si kadın, N=58’i ise erkek öğretmenlerdir.

Tablo 5. *Ulaşılan Katılımcı Sayısının Medeni Durumlarına Göre Dağılımları İncelenmiştir.*

Tablo.5.Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımlarını Gösteren Tablo

Medeni Durum	N	%
Evli	69	69,0
Bekâr	31	31,0
Toplam	100	100

Tablo 5’de örneklemin medeni durumlarına göre dağılımları verilmiştir. Katılımcıların N=69 ‘unun evli, N=31 kişinin ise bekâr olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Ulaşılan Katılımcı Sayısının Kıdemlerine Göre Dağılımları İncelenmiştir.

Tablo.6.Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Dağılımlarını Gösteren Tablo

Kıdem	N	%
0-10 yıl	40	40,0
11-20 yıl	30	30,0
21 yıl ve üzeri	30	30,0
Toplam	100	100,0

Tablo 6’da öğretmenlerin kıdemlerine göre dağılımları görülmektedir. Örneklem 0-10 yıl arasında görev yapanların sayısının N=40, 11- 20 yıl arasında kıdemi olanların sayısının N=30, 21 yıl ve üzeri kıdemi olanların sayısının ise N=30 olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Ulaşılan Katılımcı Sayısının Görev Yaptıkları Okul Türüne Göre Dağılımları İncelenmiştir.

Tablo.7.Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Türüne Göre Dağılımlarını Gösteren Tablo

Okul Türü	N	%
Ortaokul	58	58,0
Lise	42	42,0
Toplam	100	100

Tablo 7’de öğretmenlerin görev yaptıkları okul türüne göre dağılımları görülmektedir. Örneklem ortalokulda görev yapmakta olan N=58, lisede görev yapmakta olan N=42 öğretmenden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 8. *Ulaşılan Katılımcı Sayısının Mezuniyet Durumlarına Göre Dağılımları İncelenmiştir.*

Tablo.8.Öğretmenlerin Mezuniyet Durumlarına Göre Dağılımlarını Gösteren Tablo

Mezuniyet Durumu	N	%
Lisans	70	70,0
Y. Lisans	30	30,0
Toplam	100	100

Tablo 8’de öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre dağılımları görülmektedir. Örneklemin çoğunluğunu(N=70) lisans mezunlarından oluştuğu ve yüksek lisans mezunlarının sayısının ise N=30 olduğu görülmektedir.

Tablo 9. *Ulaşılan Katılımcı Sayısının Kurs veya Seminer Alma Durumlarına Göre Dağılımları İncelenmiştir.*

Tablo.9.Öğretmenlerin Değerler Eğitimi ile İlgili Kurs veya Seminer Alma Durumlarını Gösteren Tablo

Kurs/Seminer	N	%
Evet	31	31,0
Hayır	69	69,0
Toplam	100	100

Tablo 9’da öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili kurs ve seminerler alma durumlarını gösteren bilgiler yer almaktadır. Değerler Eğitimi ile ilgili kurs veya seminere katılım sağlayan öğretmen sayısının N=31,katılmayanların sayısının ise N=69 olduğu görülmektedir.

Tablo 10. *Ulaşılan Katılımcı Sayısının Değerler Eğitimine Katılma Durumlarına Göre Dağılımları İncelenmiştir.*

Tablo.10.Öğretmenlerin Değerler Eğitimlerine Gönüllü Katılma Durumlarına Göre Dağılımlarını Gösteren Tablo

Gönüllülük	N	%
Evet	48	48,0
Hayır	52	52,0
Toplam	100	100

Tablo 10’da öğretmenlerin değerler eğitimlerine gönüllü katılma durumlarına ilişkin veriler görülmektedir. “Değerler Eğitimleri”ne gönüllü katılanların sayısının N=48, gönüllü katılmayanların sayısının ise N=52 olduğu görülmektedir.

Tablo 11.*Tutum Ölçeği Tablosu.*

Tablo 11. Verilerin Dağılımını Gösteren Bulgular				
Ölçek	Ortalama	SS	Çarpıklık	Basıklık
<u>Tutum Ölçeği</u>	3,86	,394	-,345	-,245

Tablo 11’den elde edilen veriler incelendiğinde, araştırmanın birinci alt amacı olan “Değerler eğitime yönelik görsel sanatlar öğretmenlerinin tutumları nedir?” sorusuna yönelik bulgulara bakıldığında; “Değerler Eğitime İlişkin Tutum Ölçeği”ne ilişkin veri setinin normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin kabul edilebilir sınırlar arasında, yani -2.00 ve +2.00 arasında (Kim, 2013) olması da verilerin normal dağılım gösterdiğine işaret etmektedir.

Tablo 12.Güvenirlik Analiz Tablosu.

Ölçek		%		Cronbach Katsayısı	Alpha Madde Sayısı
DETÖ	Geçerli	100	100	.79	22
	Geçersiz				
	Toplam	100	100		

Tablo 12’de Araştırmacı tarafından yapılan analizlerde bu veriler teyit edilmiş ve ölçüm güvenirliği Cronbach Alfa katsayısı .79 olarak tespit edilmiştir. Ölçek için tespit edilen bu değer, ölçeğin iç tutarlılığa sahip olduğunu ($\alpha > 0.60$) göstermektedir.

Tablo 13. *Katılımcıların Cinsiyetine Göre T Testi Tablosu.*

Tablo 13. Cinsiyete Göre Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	X	SS	T	p
Kadın	42	3,87	,372	,181	
.857	Erkek	58	3,86	,413	

Tablo 13 incelendiğinde Bağımsız Örneklem T Testi bulgularının aritmetik ortalamaları incelendiğinde kadınlarda 100 üzerinden 3,87; erkeklerde ise 3,86 puan ortalamasının olduğu görülmektedir. Araştırmanın ikinci alt amacı olan “Değerler eğitime yönelik görsel sanatlar öğretmenlerinin tutumlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşma var mıdır?” sorusuna yönelik bulgulara bakıldığında yapılan analizler sonucunda; Değerler Eğitimi’ne İlişkin Tutum Ölçeği puanlarının cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. ($p > *.05$) Sıra ortalamalarına bakıldığında kadın öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin tutum puanlarının ortalaması (x)=3,876 iken erkek öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin tutum puanlarının ortalamasının (x)=3,862 olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları üzerinde cinsiyet değişkeninin bir etkisi olmadığı ifade edilebilir. Bu bulgulara göre araştırmaya katılan kadın ve erkek öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarının benzer olduğu söylenebilir.

Tablo 14. *Katılımcıların Medeni Durumuna Göre T Testi Tablosu.*

Tablo 14. Medeni Duruma Göre Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının t Testi Sonuçları

Medeni Durum	N	X	SS	T	p
Bekar	31	3,81	,379		
Evli	69	3,89			
.385					
-,873					
,401					

Tablo 14 incelendiğinde; Değerler Eğitimi’ne İlişkin Tutum Ölçeği puanlarının öğretmenlerin medeni durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. ($p > *.05$) Sıra ortalamalarına bakıldığında bekâr öğretmenlerin değerler

eğitimine ilişkin tutum puanlarının ortalaması (x)=3,816 iken evli öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutum puanlarının ortalamasının (x)=3,891 olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumları üzerinde medeni durum değişkeninin bir etkisi olmadığı ifade edilebilir. Bu bulgulara göre araştırmaya katılan bekâr ve evli öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının benzer olduğu söylenebilir.

Tablo 15. Katılımcıların Kıdemine Göre T Testi Tablosu.

Tablo 15. Kıdeme Göre Değerler Eğitimi Tutum leği Toplam Puanlarının Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları					
Kıdem	N	X	SS	F	p
Scheffe	0-10 yıl	40	3,94	,333	4,70
.011	11-20 yıl		30	3,92	,420
21 yıl ve zeri	30	3,67	,402		
*					

Tablo 15 incelendiğinde; Araştırmanın sekizinci alt amacı olan “Değerler eğitimine yönelik görsel sanatlar ğretmenlerinin tutumları kıdem yılına göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yönelik bulgulara bakıldığında örneklem grubunun kıdeme göre değerler eğitimi tutum düzeyleri incelendiğinde $F=4,70$ $p<,05$ 'e göre anlamlı farkın olduğu görülmüştür. Anlamlı farkın hangi sınıflar arasında olduğunun tespiti için Scheffe Testi yapılmıştır. Sıra ortalamalarına bakıldığında 0-10 yıl arası kıdemde olan öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutum puanlarının ortalaması (x)=3,948 iken; 11-20 yıl arası kıdemdeki öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutum puanlarının ortalamasının (x)=3,926; 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutum puanlarının ortalamasının (x)=3,676 olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumları üzerinde kıdem değişkeninin bir etkisi olduğu ifade edilebilir. Farkın hangi gruplar arasında kaynaklandığını belirlemeye yönelik yapılan Scheffe testi sonucunda, 21 yıl ve üzeri öğretmenlerin puanlarının diğer kıdemdekilere göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 16. Katılımcıların Okul Türüne Göre T Testi Tablosu.

Tablo 16. Okul Türüne Göre Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının t Testi Sonuçları

Okul Türü	N	X	SS	T	p
Ortaokul	58	3,84	,439	-,787	.411
Lise	42	3,90	,325		

Tablo 16 incelendiğinde; Araştırmanın beşinci alt amacı olan “Değerler eğitime yönelik görsel sanatlar öğretmenlerinin tutumları görev yaptıkları okul türüne göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yönelik bulgulara bakıldığında; değerler Eğitime İlişkin Tutum Ölçeği puanlarının öğretmenlerin görev yaptıkları okul türüne göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. ($p > *.05$) Sıra ortalamalarına bakıldığında ortaokul öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin tutum puanlarının ortalaması (x)=3,841 iken lise öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin tutum puanlarının ortalamasının (x)=3,904 olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları üzerinde görev yaptıkları okul türü değişkeninin bir etkisi olmadığı ifade edilebilir. Bu bulgulara göre araştırmaya katılan ortaokul ve lise öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarının benzer olduğu söylenebilir.

Tablo 17. Öğretmenlerin Değerler Eğitimi İle İlgili Kurs /Seminer Katılma Durumlarına Göre Değerler Eğitimi’ne İlişkin Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının t Testi Sonuçları

Katılım	N	X	SS	T	p
Evet	31	3,86	,388	-,077	.939
Hayır	69	3,87	,400		

Tablo 17 incelendiğinde; Araştırmanın altıncı alt amacı olan “Değerler eğitime yönelik görsel sanatlar öğretmenlerinin tutumları değerler eğitimi ile ilgili kurs alıp almamasına göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yönelik bulgulara bakıldığında; değerler Eğitime İlişkin Tutum Ölçeği puanlarının öğretmenlerin

“Değerler Eğitimi” ile ilgili kurs veya seminerlere katılma durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. ($p > *.05$) Sıra ortalamalarına bakıldığında gönüllü eğitimlere katılan öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutum puanlarının ortalaması (x)=3,863 iken katılmayan öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutum puanlarının ortalamasının (x)=3,870 olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumları üzerinde öğretmenlerin değerler eğitimi faaliyetlerine gönüllü katılıp katılmama durum değişkeninin bir etkisi olmadığı ifade edilebilir.

Tablo 18. Katılımcıların Değerler Eğitimi Faaliyetlerine Gönüllü Katılma Durumlarına Göre T Testi Tablosu.

Tablo 18. Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Faaliyetlerine Gönüllü Katılma Durumlarına Göre Değerler Eğitimi’ne İlişkin Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının t Testi Sonuçları

Katılım	N	X	SS	T	p
Evet	48	3,95	,386	2,26.	0,26*
Hayır	52	3,78	,386		

Tablo 18 incelendiğinde; araştırmanın yedinci alt amacı olan “ Değerler eğitimine yönelik görsel sanatlar öğretmenlerinin tutumları değerler eğitimi ile ilgili kurslara gönüllü katılma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yönelik bulgulara bakıldığında; değerler Eğitimi’ne İlişkin Tutum Ölçeği puanlarının öğretmenlerin Değerler Eğitimi faaliyetlerine gönüllü katılma durumlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. ($p < *.05$) Sıra ortalamalarına bakıldığında gönüllü eğitimlere katılan öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutum puanlarının ortalaması (x)=3,95 iken katılmayan öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutum puanlarının ortalamasının (x)=3,78 olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumları üzerinde öğretmenlerin değerler eğitimi faaliyetlerine gönüllü katılıp katılmama durum değişkeninin etkisi olduğu ve katılanların puanlarının katılmayanlara göre daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

Tablo 19. Katılımcıların Mezuniyet Durumlarına Göre T Testi Tablosu.

Tablo 19. Öğretmenlerin Mezuniyet Durumlarına Göre Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının t Testi Sonuçları

Mezuniyet	N	X	SS	T	p
Lisans	70	3,86	,378	-,275	.784
Y. Lisans	30	3,88	,436		

Tablo 19 incelendiğinde; Araştırmanın dördüncü alt amacı olan “Değerler eğitime yönelik görsel sanatlar öğretmenlerinin tutumları eğitim düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusuna bakıldığında; değerler eğitime ilişkin tutum ölçeği puanlarının öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. ($p > *.05$) Sıra ortalamalarına bakıldığında lisans mezunu öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin tutum puanlarının ortalaması ($\bar{x}$)=3,861 iken, Yüksek Lisans mezunu öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin tutum puanlarının ortalamasının ($\bar{x}$)=3,884 olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları üzerinde mezuniyet değişkeninin bir etkisi olmadığı ifade edilebilir. Bu bulgulara göre araştırmaya katılan lisans ve yüksek lisans mezunu öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarının benzer olduğu söylenebilir.

Tablo 20. Ölçek Maddeleri İstatistik Tablosu.

Tablo 20. Ölçek Maddelerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Madde	X	ss	N
Değerler eğitimi, çocuklarımızın geleceği için önemlidir.	4,70	,611	100
Değerleri yansıtan davranışları takdir ederim.	4,60	,619	100
İnsanları değerler eğitimi hakkında bilgilendirme çalışmaları gereksizdir.	4,51	,731	100
Değerler eğitiminde öğretmenlerin davranışları önem taşımaz	4,46	,968	100
Okullarda değerler eğitime yer verilmesi önemli bir gelişmedir.	4,44	,715	100

Değerler eğitimi ile ilgili kitap, dergi, film vb. araç gereçler, başka insanlara da tavsiye edilmelidir.	4,30	,745	100
İnsanların değerlere uygun davranışlar sergilemesinden rahatsız olurum	4,27	,851	100
Toplumdaki herkes, değerler eğitiminde istekli bir şekilde görev almalıdır	4,27	1,22	100
Değerler eğitimi, şiddet vb. toplumsal sorunların çözümünde etkili değildir.	4,25	1,02	100
Okuldaki bütün derslerde değerler eğitimi etkinliklerine yer verilmelidir.	4,20	,984	100
Değerler eğitimi ile ilgili etkinliklere (konferans, seminer vb.) başkaları da davet edilmelidir.	4,20	,816	100
Değerler eğitimi ile ilgili etkinlik ve toplantılara katılmak önemlidir.	4,17	,841	100
Çevremizde değerlerin yaşanması ya da yaşanmaması değerlerin kazanılması açısından önem arz etmez.	4,09	1,12	100
Değerler eğitimi ile ilgili yazılı eserleri okumak isterim.	4,08	,860	100
Değerler eğitimi ile ilgili film veya belgesel izlemeyi severim.	4,03	,926	100
Değerlere uygun yaşamaları için çevremdekileri uyarırım	3,93	,841	100
Değerler eğitimi ile ilgili araç gereçler (kitap, film vb.) dikkatimi çekmez	3,86	1,18	100
Değerler eğitimi çalışmaları için para harcarım.	3,37	,939	100
Değerler eğitimi ile ilgili etkinlik ve toplantılara mecbur olduğum için katılmaktayım.	2,06	,940	100

Öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerinde değerler eğitimi çalışmalarına yer vermelerine gerek yoktur.	1,62	,749	100
Değerler eğitimi çalışmaları öğrenci başarılarını olumsuz etkiler.	1,61	1,01	100

Tablo 20’de öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarını öğrenmek amacıyla uygulanan ölçekten elde edilen puanlar betimsel olarak analiz edilmiştir. Madde ortalamaları en yüksek olan ortalamadan başlanarak en düşük olan ortalamaya doğru sıralanmıştır.

Tablo 20’de elde edilen sonuçlara baktığımızda en yüksek ortalamaya sahip olan maddenin ‘Değerler eğitimi, çocuklarımızın geleceği için önemlidir.’ maddesinin ortalaması (x)=4.70 olduğu görülmektedir. En yüksek ortalamaya sahip olan bu maddenin düzey olarak ‘**Kesinlikle Katılıyorum**’ düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulgu öğretmenlerin değerler eğitimini çocukların geleceği açısından önemli buldukları şeklinde yorumlanabilir.

En düşük ortalamaya sahip olan maddenin ise (x)=1.61 ortalama ile ‘Değerler eğitimi çalışmaları öğrenci başarılarını olumsuz etkiler.’ maddesinin olduğu görülür. Bu maddenin düzey olarak ‘**Katılmıyorum**’ düzeyinde olduğunu gösterir. Bu maddenin negatif soru köküne sahip olan maddeler içerisinde yer aldığı görülür. Bu madde tersten kodlandığı için maddeyi olumlu soru köküyle belirttiğimizde “Değerler Eğitimi çalışmaları öğrenci başarılarını olumlu etkiler.” şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 20’den çıkartılabilecek bir diğer sonuç ise değerler eğitimine yönelik tutum ölçeğinde yer alan 22 maddeden 15 maddenin düzey olarak ‘**Kesinlikle Katılıyorum**’, 3 madde ise düzey olarak ‘**Katılıyorum**’, 2 madde ‘**Orta Derecede Katılıyorum**’, kalan 2 maddenin ise ‘**Katılmıyorum**’ düzeyinde olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularına bakılarak, değerler eğitimine ilişkin tutumların genel olarak olumlu olduğu söylenebilir.

Tablo 20’den elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutum puanlarının ortalamasının (x)=3.86 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu değer, öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili tutumlarının ‘**Katılıyorum**’ düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu durum, öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik

tutumlarının genel olarak olumlu olduğu anlamına gelmektedir.

ÇALIŞMANIN NİTEL KISMI

1.Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Görüşleri ile İlgili Sorulara Verdikleri Cevaplar:

1. Öğretmenlerin “Görsel sanatlar dersinde değer eğitimi uygulamaları ile ilgili görüşleriniz nelerdir?” sorusuna verdiği cevaplara bakıldığında öğretmenlerin;

Öğretmenlik Görüşleri

f	
4	“Değerler eğitimi uygulamalarının görsel olarak desteklendiğinde kalıcılığının ve etkililiğinin arttığını”
4	“Faydalı olduğunu, olumlu düşündüklerini”
3	“Uygulanabilir konularda yer verilmesi gerektiğini”
3	“Uygulamalar esnasında kültürümüzü örf ve adetlerimizi ve genel-geçer toplum bilincinin vurgulanmasını”
3	“Görsel sanatlar dersinde sabır, empati, sevgi, saygı ve adalet değerlerinin öğretilmesinde etkili olduğunu”
2	“Görsel sanatlar dersinin pratiğe dayalı bir ders olduğunu bu eğitimin verilmesi için konuların detaylandırılması gerektiğinin”
1	“Kazanımlarda bu uygulamaya rastlamadığını ama uygulanması taraftarı olduğunu”

Toplam: 20

Görsel sanatlar öğretmenlerine yöneltilen değerler eğitimi konulu görüşme formunda soruların büyük bir kısmına olumlu yanıtlar verildiği görülmektedir. Araştırmanın onuncu alt amacı “Değerler eğitimi uygulamalarına yönelik öğretmenlerin görüşleri nelerdir?” sorusuna yönelik bulgulara genel olarak bakıldığında; öğretmenler tarafından değerler eğitimi uygulamalarının önemsendiği

görülmektedir. Öğretmenler tarafından görsel sanatlar dersinde değerler eğitimi uygulamalarının önemsendiği ve bu uygulamaların birçok değer öğretmesinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda olumlu düşüncelere sahip oldukları, etkinlik esnasında uygulanabilir buldukları her konuda değerler eğitim kazanımlarına yer verdikleri belirtilmiştir. Uygulamalar esnasında örf ve adetlerini ve genel-geçer toplum bilincinin vurgulanmasını önemsedikleri öğretmenlerin bir kısmınca vurgulanmıştır. Görsel sanatlar dersinin branş olarak özellikle bazı değerler konusunda daha uygulanabilir olduğu; bunların ise “sabır, empati, sevgi, saygı ve adalet kavramları” belirtilmiştir. Bir kısım öğretmen ise dersin pratiğe dayalı olmasından bu eğitimin verilmesi noktasında konuların detaylandırılmasının gerektiğini belirtmiştir. Görsel sanat öğretmenlerinden yalnızca birisi ise müfredat içerisinde böyle bir uygulamaya rastlamadığı bilgisini formda belirtmiştir.

5.Öğretmenlerin “Değer eğitimi programınızda değerlerin verilmesi ile ilgili bir öncelik sıralamanız var mıdır? Nedenini açıkla mısınız?” sorusuna verdiği cevaplara bakıldığında öğretmenlerin;

Öğretmenlik Görüşleri	f
“Sevgi, saygı, dostluk, yardımseverlik, adalet, sabır, dürüstlük, ahlak, öz denetim, vatan sevgisi, sorumluluk, hak, yardımlaşma, iyilik gibi ahlaki ve etik değerleri önemsediklerini”	12
“Değerlerin verilmesi sırasında bir öncelik sıralamasının olmadığını”	6
“Toplumdaki genel sorunların öncelikli olması gerektiğini”	1
“Bu eğitimlerin öncelikle ailelere verilmesi gerektiğini” belirtmiştir.	1
Toplam: 20	

Genel olarak öğretmenlerin değerlerin verilmesi ile ilgili öncelik sıralamasında sevgi, saygı, dostluk, yardımseverlik, adalet, sabır, dürüstlük, ahlak, öz denetim, vatan sevgisi, sorumluluk, hak, yardımlaşma, iyilik gibi ahlaki ve etik değerleri içeren kavramlar olduğu belirtilmiştir. Öğretmenlerin MEB kılavuz kitabına uygun bir sıralama izledikleri görülmektedir. Çalışmaları esnasında öğretmenlerin değer

kazanımı noktasında belirli bir öncelik sıralamasının olmadığını belirten bir grup öğretmen de bulunmaktadır. Bu noktada kazanımların bir kısmı birbiri ile ilişkiliyken diğer bir açıdan bakıldığında ise herhangi birinin bir diğerine karşı önceliğinin bulunduğu belirtilmemektedir. Öğretmenlerimiz tarafından toplumdaki genel sorunlara, belki de toplumun, tabiri caizse, kanayan yaralarına değerler eğitimi noktasında daha fazla müdahale etmek gerektiği; öncelik sıralamasının duruma göre değişebileceği de vurgulanmıştır. Verilen cevaplardan birinde ise çok hassas bir noktaya değinilmiş, değerler eğitimi konusundaki eğitimlerin öncelikle aileye verilmesi gerektiği belirtilirken; değerler eğitimin öncelikle ailede başladığı ve sürece çocuk okula başladığında dâhil olan öğretmenlerin bu eğitimi aile ile iş birliği yaparak yürütmeleri gerektiği ortaya çıkmaktadır.

9.Öğretmenlerin “ Çocuklara değer kazandırma sürecinde işbirliği yaptığınız yardım aldığınız kişi veya kurumlar var mı? Açıklayınız. Bu işbirliğini nasıl gerçekleştiriyorsunuz?” sorusuna verdiği cevaplara bakıldığında öğretmenlerin;

Öğretmen Görüşleri	f
“Değerler eğitimi kazanımı esnasında herhangi bir kişi ya da kurum ile işbirliği yapmadıklarını”	7
“Aile, rehberlik servisi, okuldaki tüm öğretmen ve idarecilerle bu konuda işbirliği gerçekleştirdiklerini”	6
“Okul ve il genelindeki kulüpler, Lösev, Belediye, Şehit Aileleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü, farklı meslek grupları ve Sevgi ve Huzur evleri ile işbirliği yaptıklarını. Bu işbirliğinin gerçekleşmesi için prosedür gereği resmi makamlardan izin aldıklarını”	5
“MEB’in kılavuz kitabından faydalandığını”	1

Toplam: 19

Genel olarak bakıldığında, değerler eğitimi konusunda okul-aile işbirliği göze çarpmaktadır. Bu süreçte en önemli ve en hassas iş birliğinin aile-okul-öğretmen

iş birliği içerisinde, uyumlu bir şekilde yürütülmesi kazanımların kazandırılması varsa eksikliklerin belirlenip telafi edilmesi hususunda çok önemlidir. Bu iş birliği süreci ne kadar olumlu yürütülürse öğrenciye o kadar fayda sağlar. Değerler eğitimi konusunda okul dışına çıkıldığında resmi makamlardan gerekli izinler alınarak, öğrencilerin çalışmaları yaparak- yaşayarak öğrenebileceği alanlarda devam etmektedir. Bu iş birliklerinin öğrencilere kazandırdıkları yaşantılar genellikle olumlu yönde olup, yerinde öğrenmelerin kazanımlara olumlu yansıdığı bilinmektedir. Öğretmenlerimizin bir kısmı ise değerler eğitimi kazanımlarında herhangi bir iş birliğinde bulunmadıklarını dile getirmişlerdir. Öğretmenlerimizden sadece biri ise çalışmalarında MEB Kılavuz kitabının kendisine fayda sağladığını dile getirmiştir.

10.Öğretmenlerin “Değerler eğitimi uygulanırken aile katılımı nasıl olmalı mı? Neden?” sorusuna verdiği cevaplara bakıldığında;

Öğretmen Görüşleri

“Mutlaka aile katılımı olmalı”

f

20

Toplam: 20

Cevaplara bakıldığında öğretmenlerin değerler eğitiminin öncelikle ailede verilmesi gerektiği, bu eğitimin küçük yaşta kazanılmaya başlandığı vurgulanmaktadır. Bu eğitimde en büyük rolün ailede olduğu inancı vurgulanmış olup ailenin ilkokul olduğu belirtilmiştir. Öğrenci yetiştirmede üç sacayağı aile, okul ve öğretmen etkili unsurlardır. Bir değer aile içi kazanımındaki en önemli faktörlerden biri, duygudur. Bir değer kabul edilebilir olması için ona duygu yüklenmesi şarttır. Zira duygular zamanla kişilik haline gelir ve düşünce yönetimine başlar. Aileler ise bir çocuğun ruhuna dokunan duygu kazanımını sağlayan en nadide yerde, çocuğun kalbindedir. Benzetmek gerekirse hayat okulu eğitimi aldığımız ailelerimiz, çocuklarımızın ilk öğretmenleridir. Örneğin; hayat okulunda yani evinde anne-babasında ‘ihtiyacından fazla olanı paylaş’ değeri, okullarımızda ‘eşyalarını arkadaşlarıyla paylaş’ şeklinde sadece şekil değiştirir. Ailelerimizin okullarda uygulanan bu eğitime fiilen de destekte bulunmayı sürdürmeleri çocuklarımız adına süreci en sağlıklı şekilde yürütmek adına değerlidir.

11.Öğretmenlerin “Ailelerin sizden öncelikli olarak kazandırmanızı istedikleri kavram nelerdir?” sorusuna verdiği cevaplara bakıldığında;

Öğretmen Görüşleri	f
“Dürüstlük, sorumluluk, sevgi, saygı, sabır, azim, empati, özveri, hoşgörü, özgüven, yardımseverlik ve merhamet”	10
“Soruya cevap vermemişlerdir”	5
“Ailelerden böyle bir talep almadıklarını, ailelerin genellikle akademik başarı odaklı olduklarını”	5

Toplam: 20

Genel olarak öğretmenlerin verdiği cevaplara bakıldığında ailelerin öğretmenlerden bekledikleri “sevgi, saygı, sabır, dürüstlük, sorumluluk, azim, empati, özveri, hoşgörü, özgüven, yardımseverlik ve merhamet” gibi toplumun temel taşıını oluşturan değerler olduğu görülmektedir. Bu değerlerin aile de temellinin atılması en doğru ve gerçekçi adımdır. Öğretmenlerimizden beklenen ise bu kazanımların temelini oluşturan anne babaların, belirtilen kazanımların daha belirgin şekilde işlenmesi yönündedir. Örnek vermek gerekirse; ailede büyüklerine ya da kendinden küçüklere merhamet duygusu kazandırılan çocuklar, okulda diğer kurumlarla iş birliği yapılarak gerçekleştirilen huzurevi ya da sevgi evleri ziyaretlerinde kazandıkları merhamet duygusunu sadece aileden olanlara değil tüm insanlara yansıtabileceklerinin farkına varırlar. Bu noktada velilerin bu talepleri gayet anlaşılır ve yerinde bir davranıştır. Öğretmenlerimizin bir kısmı ise velilerden değer bazında herhangi bir talebin olmadığını dile getirmiş, bir diğer grup öğretmenimiz ise ailelerin değer kazanımları taleplerinden ziyade akademik başarı üzerine odaklandıkları ve taleplerinin sıklıkla bu yönde olduklarını söylemişlerdir.

2. Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Uygulamalarına Yönelik Sorulara Verdikleri Cevaplar:

2. Öğretmenlerin “Sizin uyguladığınız değer eğitimi programı var mıdır? Açıklayınız.” sorusuna verdiği cevaplara bakıldığında;

Öğretmen Görüşleri	f
“Müfredat içerisinde yıllık planlarda değerler eğitiminin olduğunu ve konulara, yapılacak çalışmanın uygulanış tarzına göre dâhil ettiklerini”	13
“Uyguladıkları değer eğitimi programlarının olmadığını”	7

Toplam: 20

Genel olarak öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında değerler eğitimi yıllık plan haricinde de kullandıkları, önemsedikleri; değer kavramına göre örtük plan çerçevesinde çalışma esnasında değerlere yer verdikleri görülmektedir. Değerleri işlerken öğretmenlerin çalışmanın uygulanış tarzına yönelik bir tutum içerisine girdikleri belirtilmiş olup görsel sanatlar dersinin uygulamaya yönelik bir ders olmasından değerlerin kazanım durumu ise izlenimlenebilmektedir. Değerler eğitimi birçok branşın kazanım tablolarında yerini almıştır. Örnek yıllık planlar içerisinde kazanımlara uygun değerler belirtilmektedir.

Yine aynı soruya öğretmenlerimizin bir kısmı uyguladıkları bir değer eğitim programının bulunmadığı belirtmiştir.

3. Öğretmenlerin “Değer eğitiminizde hangi değere ne sıklıkla yer veriyorsunuz? Açıklayınız.” sorusuna verdiği cevaplara bakıldığında;

Öğretmen Görüşleri	f
“Hemen hemen her derste, başta saygı, empati, vatan sevgisi, dürüstlük kavramlarından öncelikle bahsederek genel olarak tüm değerlere ders esnasında yer vermeye çalıştıklarını”	19
“Değerler eğitime çalışmalarında yer vermediğini”	1

Toplam: 20

Genele bakıldığında değerler eğitiminde öğretmenin önemseydiği değer ya da değerlerin ders esnasında ön plana çıktığı görülmektedir. Öğretmenlerin birçoğunun benzer değerleri özellikle vurguladığı bu değerler; saygı, empati, vatan sevgisi, dürüstlük kavramlarıdır. Öğretmenlerin bu kazanımlar konusunda öznel davrandığı görülmektedir. Sadece öğretmenin üzerine düştüğü kavramlardan ziyade tüm değerlere ders içerisinde yer vermenin daha etik bir davranış olduğunu düşünen öğretmenler de mevcuttur. Öğretmenlerden sadece biri değerler eğitime çalışmalarında yer vermediğini dile getirmiştir.

4. Öğretmenlerin “ MEB Görsel Sanatlar programında değerler eğitime ne kadar yer verdiğini düşünüyorsunuz?” sorusuna verdiği cevaplara bakıldığında;

Öğretmen Görüşleri	f
“Yeterince yer verdiğini”	8
“Normal denilecek seviyede (%50) yer verdiğini”	4
“Az miktarda yer verildiğini”	3
“Programda değerler eğitime yer verilmediğini”	2
“Yeterli bulmadıklarını”	2
Soruya cevap vermemiştir	1

Toplam: 20

Öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında büyük bir kısmının programda belirtilen değerler eğitimi çalışmalarına yer verdiğini belirtmiştir. MEB Görsel Sanatlar Programı incelendiğinde öğretmenlerimizin görüşleri doğrulanmaktadır. Görsel sanatlar dersinde birçok değer kazanımı yerini almaktadır. Sürecin işleniş kısmında ise gerek aktif şekilde veyahut gizil öğrenmelerle kazanım sağlanmaktadır. Öğretmenlerimizin verdikleri cevaplara bakacak olursak MEB müfredatındaki değerler eğitimi kazanımlarına yeterince yer verdiğini dile getirenler olduğu gibi; kazanımları az, eksik ve yetersiz bulan öğretmenlerimizde bulunmaktadır.

6. Öğretmenlerin “Eğitim programınızdaki hangi değerleri kazandırmada zorlanıyorsunuz? Neden?” sorusuna verdiği cevaplara bakıldığında;

Öğretmen Görüşleri	f
“Sorumluluk kavramında zorlandıklarını, öğrencilerde “banane” algısının olduğunu”	5
“Saygı kavramında zorlandıklarını, öğrencilerin egoist yaklaşımları ile sık sık karşılaştıklarını”	5
“Dürüstlük, alçakgönüllülük ve sabır kavramlarını kazandırmada zorladıklarını”	4
“Çocukların ailelerinde kazanamadıkları değerleri okulda kazandırmaya çalışırken zorlandıklarını”	2
“Hoşgörü kavramında zorlandıklarını yeni neslin bu kavrama önem vermediklerini”	2
“Empati kavramında zorlandıklarını ve sebebinin soyut kavram olmasından kaynaklandığını”	2
soruyu yanıtsız bırakmıştır.	1

Toplam: 20

Genel olarak bakıldığında eğitim programındaki değerlerde her öğretmenin farklı değerlerde zorlandıkları gözlenmektedir. Bu zorlukların öğrencilerin ve öğretmenlerin önem sırasına göre değiştiği düşünülebilir. Ya da öğretmenlerin değer konusundaki önceliklerinin de bu sürecin yönetiminde olumsuz durumlar oluşturduğu düşünülebilir. Soruya genel değerlendirme yapıldığında sorumluluk, saygı, hoşgörü ve

empati kavramları kazandırılmakta zorlanılan değerler arasındadır. Bunun temel sebebi ise değerlerin soyut kavramlar oldukları ve somutlaştırmakta zorlanılabileceği gerçeğidir. Değerler kazandırılırken somutlaştırmak, yaşantı sağlamak, örneklendirmek öğretmenlerimize çalışmaları esnasında kolaylık sağlayabilmektedir. Bazı öğretmenlerimiz ise değerlerin temel olarak ailede kazanımının sağlanmadığında, okulda kazandırılmaya çalışılmasının zor olduğunu belirtmiştir. Değerler konusunda aile büyük öneme sahiptir. Bu kazanımların temellinin ailede atılması önemlidir. Öğretmenlerin bir kısmı ise “yeni nesil öğrencilerin” değerler eğitimindeki bazı kavramlara önem vermedikleri yönünde cevap vermiştir.

7.Öğretmenlerin “Değer eğitimi programınızdaki değerleri kazandırırken hangi etkinlikleri, nasıl kullanıyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında;

Öğretmen Görüşleri	f
“Konuyla ilgili kısa bir anlatımdan sonra resim yaptırdıklarını”	4
“Grup çalışmasına yer verdiklerini bu sayede iletişime geçen öğrencilerin birçok değeri kolaylıkla kazandıklarını”	4
“Slâyt/video, imgesel, üç boyutlu çalışma ve örnek olay gibi teknikleri kullanarak ön planda tutacakları kazanıma göre süreci yönlendirdiklerini”	4
“Yıllık planda var olan değer ve kazanıma göre süreci yönettiklerini”	3
“Bu konuda herhangi bir çalışma yapmadığını”	1
“Sürecin natürel geliştiğini”	1

Toplam: 20

Genel olarak bakıldığında görsel sanatlar dersinde uygulama kısmına geçilmeden önce kazandırılacak değer konusunda birbirinden farklı teknikler süreç esnasında derse dâhil edilebilir. Çalışmaların bir kısmı sadece anlatım yönüyle gerçekleşirken bir kısmı ise grup çalışmalarına ağırlık verildiği yönünde belirtilmiştir. Kazanımlar esnasında slayt, video, örnek olay gibi tekniklerden de yararlanan öğretmenlerimiz de bulunmaktadır. Öğretmenlerimizin bir kısmı çalışmalar esnasında

yıllık planda yer alan kazanıma ve değere yönelik süreci yönettiklerini ifade ederken sürecin natürel olarak geliştiğini belirten öğretmenimiz de bulunmaktadır.

3.Öğretmenlerin Değerlendirme Sürecine Yönelik Görüşleri

8.Öğretmenlerin “Çocukların değerleri kazanıp kazanmadığını nasıl ve hangi yöntemlerle değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında;

Öğretmen Görüşleri	f
“Ders esnasında gözlemleyerek kazanımın kazanılıp kazanılmadığını değerlendirdiklerini”	15
“Grup çalışması, örnek olay ve dikkat çekme ile değerlendirdiklerini”	3
“Zor zamanlardaki tepkileriyle ölçülebileceğini”	1
“Kısa vadede değerlendirmenin mümkün olmadığını”	1

Toplam: 20

Araştırmanın on birinci alt amacı olan “Değerler eğitimi uygulamalarına yönelik öğretmenlerin görüşleri nelerdir?” sorusuna yönelik bulgulara bakıldığında; öğretmenler genel olarak ders esnasında değerlerin kazanılıp kazanılmadığını gözlemle değerlendirmektedir. Görsel sanatlar dersi içerisindeki kazanım ölçeklerinin genellikle öğrencinin uygulama çalışmalarına yöneliktir. Değerler eğitimi kazanımlarını değerlendirebilecek şekilde bir ölçek maddesi mevcut değildir. Öğretmenlerimiz ise kazanımları en somut şekilde yapılan çalışma üzerinde veyahut öğrenci davranışları üzerinden gözlemleyebilmektedir. Öğretmenlerimizi bir kısmı ise grup çalışması, örnek olay ve dikkat çekme yöntem ve teknikleriyle kazanımı davranış boyutuyla gözlemlemektedirler. Değerler eğitiminin zor zamanlarda ortaya çıkan davranışlarla ölçülebileceği kanısında olan öğretmenimiz de mevcuttur. Bir diğer öğretmen ise bu değerlendirmenin kısa vadede mümkün olmadığını dile getirmiştir.

12.Öğretmenlerin “Öğrencilerinizin programdaki değerleri kazanıp kazanmadığını belirlemek için ne tür etkinlikler yaptırıyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında;

Öğretmen Görüşleri	f
“Dersin genelde uygulamaya dayandığını bunun için dersin konu ve işleyişine uygun şekilde etkinlikler yaptırdıklarını bunların zaman zaman gezi, grup çalışması, soru-cevap yöntemleri de olabildiğini”	16
“soruyu yanıtsız bırakırken	3
“Etkinlik yapmadığını”	1

Toplam: 20

Öğretmenlerin genel yorumlarına bakıldığında etkinliklerin dersin 1 saat olmasından ve uygulamaya dönük bir ders olduğu için etkinliklerin temelinde değere uygun resimler yaptırmakta oldukları anlaşılmıştır. Bunlar haricinde ise ders esnasında öğrencilerin eksik malzemesi olanlar ile malzemelerini paylaşabilmesi, ressamların resimlerini değerlendirirken empati kurabilmesi; canlılar ile ilgili bir çalışma yapıldığı vakit sevgi, merhamet gibi duyguların çizimlerine yansıyabileceği yadsınamaz bir gerçektir. Bu aktivitelerin artırılarak kazanımların davranış boyutuna geçmesi sağlanabilir.

13. Öğretmenlerin “ Başka eklemek istediğiniz görüşleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında;

Öğretmen Görüşleri	f
Görüş belirtmezken	14
“Bu eğitimin temel olarak ailede verilmesi gerektiğini”	4
Değerler eğitime daha fazla ağırlık verilmesi gerektiğini”	1
“Bu çalışmanın değerler eğitime katkısının olacağı kesindir.”	1

Toplam: 20

Görsel sanatlar öğretmenlerine yöneltilen son soruda görüş talebimizde öğretmenlerin çoğunluğunun bu boş bıraktığı görülmüştür. Bu durumun belki zaman sıkıntısı, belki soruların genelinde verilen cevapların yeterliliği veya öğretmenimizin görüş belirtmek istememesinden kaynaklı olabilir. Bir kısım öğretmenimiz ise yine görüşlerinde değerler eğitiminin ailede verilmesi gerektiği

hususuna değinmiş, yapılan çalışmalar akademik takvimin içerisinde bu kazanımların takibinin zor olduğu belirtilmiştir. Öğretmenlerimiz arasında değerler eğitimi çalışmalarına daha fazla ağırlık verilmesi, çalışmaların artırılması ve takibinin daha sıkı tutulması konusunda görüş bildiren de mevcuttur. Yaptığımız bu çalışmanın görsel sanatlar alanına katkısı olacağını vurgulamışlardır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

Ortaöğretim görsel sanatlar dersinde değerler eğitime ilişkin öğretmen tutumlarını incelemek amacıyla yapılan bu araştırmada elde edilen verilerin analizi ve görüşme formlarının değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan bulgulara göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Araştırmada ulaşılan katılımcı sayısının cinsiyetlerine göre dağılımları incelendiğinde katılımcıların N=42'si kadın, N=58'i erkek öğretmenlerdir. Bağımsız Örneklem T Testi bulgularının aritmetik ortalamaları incelendiğinde kadınlarda 100 üzerinden 3,87, erkeklerde ise 3,86 puan ortalamasının olduğu görülmektedir. Yapılan analizler sonucunda; Değerler Eğitimi'ne İlişkin Tutum Ölçeği puanlarının cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. ($p > *.05$) Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları üzerinde cinsiyet değişkeninin bir etkisi olmadığı ifade edilebilir. Bu bulgulara göre araştırmaya katılan kadın ve erkek öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarının benzer olduğu söylenebilir. Özkemahlı'nın da (2019) çalışmasında ulaştığı verilere bakıldığında değerler eğitiminin etkileri üzerine görüşlerinde cinsiyete, mesleki kıdeme göre, mezun olunan fakülteye göre anlamlı bir fark görülmediği sonucuna ulaşılmıştır.

- Öğretmenlerin medeni durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların N=69'unun evli, N=31'inin bekâr olduğu görülmektedir. Değerler Eğitimi'ne İlişkin Tutum Ölçeği puanlarının öğretmenlerin medeni durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. ($p > *.05$) Bu bulgulara göre araştırmaya katılan bekâr ve evli öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarının benzer olduğu söylenebilir.

- Öğretmenlerin kıdem yıllarına göre dağılımları incelendiğinde örneklemin 0-10 yıl arası görev yapan sayısının N=40, 11-20 yıl görev yapan sayısının N=30 ve 21 yıl ve üzeri görev yapan sayısının N=30 olduğu görülmektedir. Örneklem grubunun kıdeme göre değerler eğitimi tutum düzeyleri incelendiğinde $F=4,70$ $p < .05$ 'e göre anlamlı farkın olduğu görülmüştür. Anlamlı farkın hangi sınıflar arasında olduğunun tespiti için Scheffe Testi yapılmıştır. Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları üzerinde kıdem değişkeninin bir etkisi olduğu ifade edilebilir. Farkın hangi

gruplar arasında kaynaklandığını belirlemeye yönelik yapılan Scheffe testi sonucunda;21 yıl ve üzeri öğretmenlerin puanlarının diğer kıdemdekilere göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Katılımcıların görev yaptıkları okul türüne göre dağılımları incelendiğinde ortaokulda görev yapmakta olan öğretmen sayısının N=58, lisede görev yapmakta olan öğretmen sayısının ise N=42 olduğu görülmektedir. Değerler Eğitimi’ne İlişkin Tutum Ölçeği puanlarının öğretmenlerin görev yaptıkları okul türüne göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. ($p > *.05$) Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumları üzerinde görev yaptıkları okul türü değişkeninin bir etkisi olmadığı ifade edilebilir. Bu bulgulara göre araştırmaya katılan ortaokul ve lise öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının benzer olduğu söylenebilir.

- Öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre dağılımı incelendiğinde Lisans mezunu öğretmen sayısı N=70, yüksek lisans öğretmen sayısı N=30 olduğu görülmektedir. Değerler Eğitimi’ne İlişkin Tutum Ölçeği puanlarının öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. ($p > *.05$) Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumları üzerinde mezuniyet değişkeninin bir etkisi olmadığı ifade edilebilir. Bu bulgulara göre araştırmaya katılan lisans ve yüksek lisans mezunu öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının benzer olduğu söylenebilir.

- Ulaşılan katılımcı sayısının kurs veya seminer alma durumlarına bakıldığında kurs veya seminer alanların sayısının N=31, almayanların sayısının ise N=69 olduğu görülmektedir. Değerler Eğitimi’ne İlişkin Tutum Ölçeği puanlarının öğretmenlerin Değerler Eğitimi ile ilgili kurs veya seminerlere katılma durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. ($p > *.05$) Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumları üzerinde öğretmenlerin değerler eğitimi faaliyetlerine gönüllü katılıp katılmama durum değişkeninin bir etkisi olmadığı ifade edilebilir.

- Öğretmenlerin Değerler Eğitimi faaliyetlerine gönüllü katılım durumları incelendiğinde katılanların sayısının N=48,gönüllü katılmayanların sayısının N=52 olduğu görülmektedir. “Değerler Eğitimi’ne İlişkin Tutum Ölçeği” puanlarının öğretmenlerin değerler eğitimi faaliyetlerine gönüllü katılma durumlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. ($p < *.05$) Öğretmenlerin değerler eğitimine

yönelik tutumları üzerinde öğretmenlerin değerler eğitimi faaliyetlerine gönüllü katılıp katılmama durum değişkeninin etkisi olduğu ve katılanların puanlarının katılmayanlara göre daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

- Çalışmanın güvenirlik analiz tablosu ile analizlerde veriler teyit edilmiş ve ölçüm güvenirliği Cronbach Alfa kat sayısı .79 olarak tespit edilmiş, ölçeğin iç tutarlılığa sahip olduğunu ($\alpha > 0.60$) göstermektedir.

- Öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarını öğrenmek amacıyla uygulanan ölçekten elde edilen puanlar betimsel olarak analiz edilmiştir. Madde ortalamaları en yüksek olan ortalamadan başlanarak en düşük olan ortalamaya doğru sıralanmıştır. Sonuçlara baktığımızda en yüksek ortalamaya sahip olan maddenin “Değerler eğitimi, çocuklarımızın geleceği için önemlidir” maddesinin ortalaması ($\bar{x}$)=4.70 olduğu görülmektedir. En yüksek ortalamaya sahip olan bu maddenin düzey olarak “**Kesinlikle Katılıyorum**” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulgu öğretmenlerin değerler eğitimini çocukların geleceği açısından önemli buldukları şeklinde yorumlanabilir. En düşük ortalamaya sahip olan maddenin ise ($\bar{x}$)=1.61 ortalama ile “Değerler eğitimi çalışmalarını öğrenci başarılarını olumsuz etkiler” maddesinin olduğu görülür. Bu maddenin düzey olarak “**Katılmıyorum**” düzeyinde olduğunu gösterir. Bu maddenin negatif soru köküne sahip olan maddeler içerisinde yer aldığı görülür. Bu madde tersten kodlandığı için maddeyi olumlu soru köküyle belirttiğimizde “Değerler Eğitimi çalışmalarını öğrenci başarılarını olumlu etkiler” şeklinde yorumlanabilir.

- Değerler eğitimine yönelik tutum ölçeğinde yer alan 22 maddeden 15 maddenin düzey olarak “**Kesinlikle Katılıyorum**”, 3 madde ise düzey olarak “**Katılıyorum**”, 2 madde “**Orta Derecede Katılıyorum**”, kalan 2 maddenin ise “**Katılmıyorum**” düzeyinde olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularına bakılarak değerler eğitimine ilişkin tutumların genel olarak olumlu olduğu söylenebilir.

- Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutum puanlarının ortalamasının ($\bar{x}$)=3.86 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu değer, öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili tutumlarının “**Katılıyorum**” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu durum, öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının genel olarak olumlu olduğu

anlamına gelmektedir.

Görsel sanatlar öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmanın amaçlandığı bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

- Değerler eğitimi uygulamalarının görsel sanatlar dersinde duyuşsal açıdan desteklendiğı ve branş bazında kalıcılığı ve etkinliği artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

- Görsel sanatlar dersinde öğrencilerin değer kazanımı esnasında, değerler arasında bir öncelik sıralaması MEB kılavuz kitabında bulunmamaktadır. Çalışma esnasında öğretmenlerinde değer kazanımı noktasında belirli bir öncelik sıralamasının olmadığı sonucuna varılmıştır.

- Görsel sanatlar öğretmenlerinin değerler eğitimi sürecinin okul-aile iş birliği içerisinde yönetildiğı sonucuna varılmıştır. Çelik'te (2020) çevre ile iş birliğinin katılımcılar tarafından sık sık vurgulandığını belirtmiştir.

- Değerler eğitimi sürecinde aile katılım sürecinin öğretmenler tarafından önemsendiğı ve beklentilerin “ailenin katılımı olmalı” yönünde olduğu sonucuna varılmıştır.

- Görsel sanatlar öğretmenlerinin müfredat içerisindeki yıllık planlardaki değerler eğitimi programlarını konularına dersin uygulanış tarzına göre dâhil ettikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

- Katılımcıların değerler eğitimi sırasında aslında tüm değerlere ders esnasında yer vermeye çalıştıkları ama başta saygı, empati, vatan sevgisi ve dürüstlük kavramlarına öncelik verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

- Katılımcıların çoğunun MEB Görsel Sanatlar programında değerler eğitimine yeterince yer verdiği sonucuna varılmıştır.

- Görsel sanatlar öğretmenlerinin değerler eğitimi kazanımı esnasında zorlandığı değerlerin; sorumluluk, saygı, dürüstlük, sabır, hoşgörü ve empati olduğu ve ailede kazanmadıkları değerlerin okulda kazandırmaya çalışmakta zorlandıkları sonucuna varılmıştır. Taymur'da (2019) bu konu hakkında değerler eğitimi kazanımı sürecinde öğretmenlerin kavramları sanat yoluyla kazandırmakta zorlandıkları sonucuna

ulaşmıştır.

- Katılımcıların çoğunun öğrencilerin görsel sanatlar dersi öğretim programında yer alan değerleri kazanıp kazanmadıklarını gözlem yoluyla ölçtükleri sonucuna ulaşılmıştır.

- Katılımcıların çoğunun, öğrencilerin programdaki değerlerin kazanımını belirlerken dersin genelde uygulamaya dayandığını bunun için dersin konu ve işleyişine uygun şekilde etkinlikler yaptırdıkları (gezi, grup çalışması, soru-cevap gibi) sonucuna ulaşılmıştır.

- Çalışmaya katılan görsel sanatlar öğretmenlerinin görüşleri dikkate alındığında bu eğitimin temel olarak ailede verilmesi gerektiği, değerler eğitime daha fazla ağırlık verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

ÖNERİLER

Araştırmada elde edile sonuçlar doğrultusunda görsel sanatlar dersinde değerler eğitiminin daha yararlı hale gelmesi için şu öneriler sunulmaktadır:

- Değerler eğitimi konusunda ailelerin bilinçlendirilmesi için seminer, konferans ve panel gibi etkinlikler düzenlenebilir.
- Öğrencilerin programda belirtilen bütün değerleri kapsayacak şekilde örnek uygulamalar ve oyun tarzı etkinlikler yapılarak öğrencilere kazandırılması sağlanmalıdır.
- Değerler eğitiminin daha yararlı bir hale gelmesi için ders saatlerinin artması gerektiği düşünülmektedir.
- Ailelerin okul ve öğretmenler ile sık sık iş birliği halinde olması sağlanmalıdır.
- Görsel sanatlar öğretmenleri değerler eğitimi uygulamalarında farklı öğretim yöntem ve tekniklerine yer vermelidir.
- Değerler eğitiminin eksikliğinden dolayı toplumda oluşacak sorunları önlemek adına farkındalık oluşturacak etkinlikler düzenlenmeli ve bilinçlenme sağlanmalıdır.
- Görsel sanatlar dersinin boş bir ders olarak görülmemesi için öğrenci, öğretmen, okul idaresi ve ailelere bilgilendirme yapılmalıdır.

İLERİDE YAPILABİLECEK ARAŞTIRMALARA YÖNELİK ÖNERİLER

- Araştırma sadece Sivas ilini kapsamaktadır. Bu nedenle ileride yapılacak çalışmalar benzer çalışma grubu genişletilerek yapılabilir.
- Çalışma sadece görsel sanatlar öğretmenlerini kapsamaktadır. İleride yapılacak olan çalışmaların çalışma grubu okul yöneticileri, veli ve öğrencileri de kapsayacak şekilde yapılabilir.
- Sosyo-ekonomik düzey ile değerler arasında ilişkinin olup olmadığı araştırılabilir.
- Araştırmanın uygulama kısmına sanat temelli çalışmalar eklenerek öğrenci resimlerinden değerler eğitimi uygulamalarına yönelik analiz yapılabilir.

KAYNAKLAR

- A.ÇAĞLAYAN. (2005). *Ahlak Pusulası Ahlak ve Değerler Eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Yayınları.
- A.RITCHIE&J.LEWIS. (2005). *Qualitative Rescarch Practive: A guide foor social science students and researchers,Thousand Oaks*. Sage Publications.
- ACAR, Ö. D. (1992). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. İstanbul: Ağaç Yayınları.
- AİRASIÄAN, L. R. (2012). *Educational Research: competencies for analysis and applications*. USA: Pearson Education.
- AKBAŞ, O. (2008). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. A. Ö. Bayram TOY içinde, *Sosyal Bilgilerde Değerler ve Öğretimi* (s. 335-360). Ankara: Pegem Akademi.
- AKBAŞ, O. (2011). Sosyal Bilgilerde Değerler ve Öğretimi. A. Ö. Bayram TAY içinde, *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- AKTEPE, V. (2016). Ailede Değerler Eğitimi ve Program İhtiyacı. K. U. Refik TURAN içinde, *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* (s. 83).
- ARSLAN, A., & ULUSOY, K. (2016). Farklı Yönleri ile Değerler Eğitimi. R. TURAN, & K. ULUSOY içinde, *Değerli Bir Kavram Olarak "Değer ve Değerler Eğitimi"* (s. 1-16). Ankara: Pegem Akademi.
- ARTUT, K. (2007). *Sanat Eğitimi* (Cilt 5.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- AVCI, E. (2011). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Dair Öz Yeterliliklerinin İncelenmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- AVCI, N. (2007). *Toplumsal Değerler ve Gençlik*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- AYDIN, M. Z. (2011). *Din Öğretiminde Yöntemler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- AYDIN, M. Z., & GÜRLER, Ş. A. (2018). *Okulda Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın.
- BAŞARAN, F. (1993). *Üniversite Eğitim Süreci İçinde Öğrencilerin Değer Tercih Sıralamalarında Değişme*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını.
- BAŞARAN, F. (1993). Üniversite Eğitim Süresi İçerisinde Öğrencilerin Değer Tercih Sıralamalarında Değişme. R. Sancaktar, & İ. Dağ içinde, *VII. Ulusal Psikoloji Kongresi* (s. 49-58). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını.
- BEİL, B. (2003). *İyi Çocuk Zor Çocuk, Doğru Davranışlar Çocuklara Nasıl Kazandırılır?* (C. Yorulmaz, Çev.) Ankara: Arkadaş Kitabevi.
- BELLER, J. (2020, Ekim 21). *Positive Character Development in School Sport Programs*. ERIC Clearinghouse on Teaching and Teacher Education Washington D.C: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED477729.pdf> adresinden alınmıştır
- BİNBAŞIOĞLU, C. (2000). *Ailede ve Okulda Eğitim Sorunları*. İstanbul: Meb Basımevi.
- BUYURGAN, S. B. (2007). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi* (Cilt 2.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., KILIÇ ÇAKMAK, E., AKGÜN, Ö. E., KARADENİZ, Ş., & DEMİREL, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- CLARK, J. &. (2011). *Designig and conducting mixed methods research*. London: Sage Publications Ltd.
- ÇAĞIR, Y. (2019). *İlkokul Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitiminin Öğrenci Çalışmalarına Yansımaları Üzerine Durum Çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı, Konya.
- ÇANKIRILI, A. (2015). *Ailede ve Okulda Değerler Eğitimi*. İstanbul: Zafer Yayınları.

- ÇELİK, Z. E. (2020). *Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi ve Uygulamalarına Yönelik Görüşleri*. Trabzon: Yüksek Lisans Yayınlanmış Tezi.
- ÇELİK, Z. E. (2020). *Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi ve Uygulamalarına Yönelik Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Trabzon Üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Trabzon.
- ÇİLOĞLU, E. (2006). *Okul Çevresinin Öğrencilere Eğitsel Katkısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DEWEY, J. (2008). *Okul ve Toplum Eğitim Klasikleri Dizisi 1*. (H.A.Başman, Çev.) Pegem Akademi.
- DİLMAÇ, B. (1999). İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlakî Olgunluk Ölçeği ile Eğitimin Sınanması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- DOĞANAY, A. (2006). Değerler Eğitimi. C. ÖZTÜRK içinde, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırıcı Bir Yaklaşım* (s. 257). Ankara: Pegem Akademi.
- DOĞANAY, A. (2009). Değerler Eğitimi. C. ÖZTÜRK içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- E.GÜNGÖR. (1995). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- E.GÜNGÖR. (1998). *Değer Psikolojisi*. Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Yayınları.
- EKŞİ, H., & KATILMIŞ, A. (2011). *Karakter Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Nobel Yayınları.
- EKŞİ, H., & MİLSON, A. (2003). Öğretmenlerin Karakter Eğitimiinde Yetkinlik Duygusu Konusunda Bir Ölçme Aracına Doğru: Karakter Eğitimi Yetkinlik İnancı Skalası (KEYIS) ve Türkçeye Uyarlama Çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*(4), 99-130.

- ERİŞTİ, S. D. (2018). *Görsel Araştırma Yöntemleri Teori, Uygulama ve Örnek*. Ankara: Pegem Akademi.
- ERJEM, S. K. (1994). *Açıklamalı Sosyolojik Terimler Sözlüğü*. Ankara: Atilla Kitabevi.
- ETİKE, S. (1993). *1950 Öncesi Türkiye'de Resim Öğretmeni Yetiştirme*. İzmir: Buca Eğitim Fakültesi Yayım.
- F.BAŞARAN. (1995, Eylül 22-25). Üniversite Eğitim Süresi İçinde Öğrencilerin Değer Tercik Sıralamalarında Değişme. (H. Üniversitesi, Dü.) 7.*Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*.
- FİDAN, N., & EREN, M. (1991). *Eğitime Giriş*. Ankara.
- G.SAGİE, S. (2000). Value Consensus and Importance: A Crossnational Study. *Journal of Cross_Cultural Psychology*, 31(4), 465-497.
- GÖKALP, Z. (1973). *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- GÜÇLÜ, N. (2000). Öğretmen Davranışları. *Milli Eğitim Dergisi*, 147, 21-22.
- GÜNGÖR, E. (1993). *Değerler Psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği.
- GÜRLER, M. Z. (2018). *Okulda Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- HARAMBLOS. (tarih yok).
- HYUN, J. &. (2012). *How to design and evalvate research in education*. USA: Mc Graw- Hill Companies Inc.
- İ.KAÇURADİ. (1998). *İnsan ve Değerleri*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- J.W.CRESWELL. (2008). *Educational research: plannig, condunting and evaluating quantitative and qualitative research*. USA: Pearson Education Inc.
- J.W.CrRESWELL. (2003). *Research Design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage.

- KAPLAN, N. Ö. (2014). *İlkokullarda Değer Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KAYA, M. (1997). Ailede Anne Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü. *19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(9), 41.
- KESKİN, S. (2015). Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Karakter Eğitimi Programları Üzerine Bir Değerlendirme (Georgiave Florida Örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 117-148.
- KIRIŞOĞLU, O. T. (2015). *Sanat Kültür Yaratıcılık*. Ankara: Pegem Akademi.
- KIRSCHENBAUM, H. (1994). *100 Ways to Enhance Values and Morality in Scholls and Youth Settings*. New Jersey:Allyn&Bacon: Old Tapan.
- KIZILÇELİK, S., & ERJEM, Y. (1994). *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*. Ankara: Atilla Kitabevi.
- KLASSEN, P. T., POMERAY, L., & HARTMAN, R. S. (tarih yok). *The Values Index (the why of human performance)*. <https://www.assessments24x7.com/reports/ValuesManuel.pdf> adresinden alınmıştır
- KÖKNEL, Ö. (2007). *Çatışan Değerlerimiz*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- KÖKSAL, K. (1999). *Okuma Yazmanın Öğretimi*. Ankara: Pagema Yayıncılık.
- KÜÇÜKAHMET, L. (1999). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- M.AYDIN. (1991). *İlk Dönem İslam Toplumunun Şekillenışı*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- M.E.B. (2009). Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar)Öğretim Programı ve Kılavuzu. T.T.K.B.
- M.HARAMLOS. (1987). *Sociology: Themes and Perspective*. London.
- M.J.ROHAN. (2000). A Rose By Any Name? The Values Construct. *Personality Social Psychology Rewiev*(4(3)), 255-276.

- M.ROKEACH. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: The Free Press.
- M.SİLAH. (2005). *Sosyal Psikoloji(Davranış Bilimi)*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- M.YAZICI. (2000). Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(24(1)), 209-223.
- MEB. (2017). *Görsel Sanatlar Dersi (9,10,11 ve 12. sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Birinci Baskı.
- MEB. (2017). *Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı* . Ankara: Devlet Kitapları 1.Baskı.
- MEB. (2017). *Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Devlet Kitapları 1. Baskı.
- MENGÜŞOĞLU, T. (1979). *İnsan ve Hayvan,Dünya ve Çevre*. İstanbul: İÜ.Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- OĞUZKAN, F. (1981). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- OKUDAN, A. Y. (2010). *Eğitim yöneticilerinin değerler eğitiminin önemi etkileri ve uygulamalar hakkındaki görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, İstanbul.
- ÖZENSEL, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 230-232.
- ÖZGÜVEN, İ. (1994). *Psikolojik Testler*. Ankara.
- ÖZGÜVEN, İ. (2000). *Psikolojik Testler*. Ankara: PDREM Yayınları.
- ÖZKEMAHLI, S. (2019). *II.Kademede Görsel Sanatlar Dersi Öğretmenlerinin Değerler Eğitiminin Etkileri Üzerine Görüşleri: Samsun İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı, Samsun.
- ÖZSOY, V. (2015). *Görsel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri Üzerine* (Cilt 3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

ÖZTÜRK. (1997).

ROKEACH, M. (1968). A Theory of Organization and Change Within Value Attitude System. *Journal of Social Issues*, 13-22.

S.ERTÜRK. (1979). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelken-tepe Yayınları.

S.H.SCHWARTZ. (1994). Are there Universal Aspects in The Structure and Content of Human Values? *Journal of Social Issues*(50(4)), 19-45.

SCHLAPP, M., GLİSSOV, U., JOHNSTONE, P., MUNN, P., & POWNEY, J. (2004). *Understanding Values Education in Tha Primary School*.

SCHWARTZ, S. (1994). Are There Universals Aspects in the Structure and Contents of Human Values? *Journal of Social Issues*, 19-45.

SCHWARTZ, S., & BİLSKY, W. (1987). Toward a Universal Psychological Structure of Human Values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 24(1), 550-562.

SİLAH, M. (2000). *Sosyal Psikoloji*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.

SÖNMEZ, V. (2003). *Sevgi Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

SUH, B. K., & TRAİGER, J. (1999). *Teching Values Through Elementary Social Studies and Literature Curricula Education*. New York.

ŞAHİN, F. (2005). Çocuğun Gelişimi ve Eğitiminde Babanın Rolü. M.SEVİNÇ içinde, *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. Morpa Kültür Yayınları.

ŞENGÜN, M. (2007). Ahlak Gelişimin Psiko-sosyal Dinamikleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 201-221.

T.YALAR. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Geleneksel ve Demokratik Değerlere Yönelik Öğrenci Tutumlarının ve Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Yayınlanmış Doktora Tezi Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. Ankara.

- TAHİROĞULLARI, M. (2011). *İlköğretim 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Doğa Sevgisi,temizlik ve sağlıklı olma değerlerinin öğretimi ve değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının belirlenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- TANSUĞ, S. (1986). *Çağdaş Türk Resmi*. İstanbul.
- TAYLOR, J. M. (1996). Voicing Their Values: Pupils Mora and Cultural Experience. M. J.M.HALSTEAD içinde, *Values in Education and Education in Values*. London: Palmer Pres.
- TAYMUR, N. (2019). *Güncellenen Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı Değerler Eğitimine İlişkin Kavramları Öğretmedeki Etkisi Üzerine Öğretmen Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Grafik Anasanat Dalı, Kütahya.
- TDK. (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekin ÇELİKKAYA, M. K. (2017). Veliler,Öğrenciler ve Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarını Değer Öncelikleri ve Gerekçelerine İlişkin Görüşleri. *The 2nd International Conference on the Changing World and Social Research* (s. 945-962). Barcelona-Spain: Proceedings Book.
- TEZCAN, M. (1997). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Bilim Yayıncılık.
- TEZCAN, M. (2011). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- TONGUÇ. (1932).
- TURANİ, A. (1989). *Türk Resim Sanatı 19. Yüzyıldan Günümüze*. İstanbul.
- ULUSOY, K. (2017). Hayat Bilgisi Dersinde Değerler ve Değerler Eğitimi. B.TAY içinde, *Etkinlik Örnekleriyle Hayat Bilgisi Öğretimi* (s. 323-351). Ankara: Pegem Akademi.
- ULUSOY, K. (2019). İlkokul-Ortaokul ve Lise Ders Programlarında Karakter, Değerler ve Ahlak Eğitimi. *Karakter Değerler ve Ahlak Eğitimi* (s. 217238). içinde Ankara: Pegem Akademi.
- ULUSOY, K. (2019). *Karakter Değerler ve Ahlak Eğitimi*. Ankara.

- ULUSOY, K. (2019). *Karakter Değerler ve Ahlak Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- ULUSOY, K. (tarih yok). Etkinlik Örnekleriyle Hayat Bilgisi Öğretimi. B.TAY içinde, *Hayat Bilgisi Derisinde Değerler ve Değerler Eğitimi* (s. 323-351). Ankara: Pegem Akademi.
- ULUSOY, K., & DİLMAÇ, B. (2018). *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- ULUSOY, K., & DİLMAÇ, B. (2018). *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- UYAR, Y. (2007). *Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı ve Kültürel Kimlik Geliştirme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ÜLKEN, H. Z. (1967). *Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- V.AKTEPE. (2010). İlköğretim 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yardımseverlik Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. Ankara.
- Vedat AKTEPE, S. Y. (2009). İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: Kırşehir İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 607-622.
- YAPICI, A., & YÜRÜK, T. (2015). Yüksek Din Öğretimi Öğrencilerinin Değer Tercih Sıralamaları:Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği. *Çukurova Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, I(15), 1-18.
- YAŞAR, Ş., & ÇENGELCİ, T. (2012). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin İlişkin Bir Durum Çalışması. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-23.
- YAŞAROĞLU, C. (2014). Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitime Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkeler Açısından İncelenmesi. *International Journal Of Social Science*, 27.
- YAVUZER, H. (1999). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzii Kitabevi.

- YAZICI, K. (2006). Değerler Eğitime Genel Bir Bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19(19), 504-505.
- YETKİN, S. K. (1962). *Sanat Meseleleri*. İstanbul.
- YILDIRIM, S. G., BECERİKLİ, S., & DEMİRELİ, M. (2017). Farklı Bakış Açlarına Göre Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi. *Eğitim Online*, 1575-1588.
- YILDIRIM, T. (2018). Tarih Öğretmen Adaylarının Programdaki Değerlere İlişkin Değer Hiyerarşileri Gerekçeleri ve Önerileri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 296-320.
- YILMAZ, M. (2010). *Ergenlerde Şiddetin Önlemesinde Din Eğitiminin Rolü*. Atatürk Üniversitesi. Erzurum: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YÖRÜKOĞLU, A. (1998). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul Yayınevi.
- YÜKSEL, G. (2012). *İlköğretim Öğretmenlerinin Karakter Eğitimi Yetkinlik İnançları İlk Ahlaki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

İNTERNET KAYNAKLARI

- (tarih yok). 05 11, 2021 tarihinde MEB: ttbk.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf adresinden alındı
- (1973). http://mio-ecsde.org/protarea/Annex_4_3_values_lists.pdf adresinden alınmıştır
- MEB. (2018). *Görsel Sanatlar Dersi (9,10,11 ve 12. sınıflar)Öğretim Programı*. (Ankara:Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları) 05 13, 2021 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=339> adresinden alındı
- MEB. (tarih yok). *Ortaöğretim 9,10,11 ve 12. sınıflar görsel sanatlar (resim) dersi öğretim programı*. (A. M. Yayınları, Prodüktör) 05 13, 2021 tarihinde <https://docplayer.biz.tr/1654482-Ortaogretim-9-10-11-ve-12-siniflar-gorsel-sanatlar-dersi-ogretim-programi.html> adresinden alındı
- TDK. (2021, Mart 15). *Türk Dil Kurumu*. Mart 15, 2021 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı

EKLER

T.C

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ

İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU BAŞKANLIĞINA

“ Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitime İlişkin Öğretmen Tutumları: Bir Karma Yöntem Araştırması ” isimli araştırma /projemizin Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulunda değerlendirilmesi için gereğini arz ederim. 15 / 10 / 2019

Ayşe Duygu ÖZTÜRK

(Sorumlu Araştırmacı)

Ek: 1 Adet Başvuru Formu

T.C

**ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ İNSAN
ARAŞTIRMALARI**

ETİK KURULU BAŞVURU DOSYASI

1. Araştırmanın adı:

**ORTAÖĞRETİM GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE
DEĞERLER EĞİTİMİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN TUTUMLARI: BİR
KARMA YÖNTEM ARAŞTIRMASI.**

2. Araştırmacılara ait bilgiler:

Sorumlu Araştırmacı Bilgileri:		
Unvan, Adı-Soyadı:	Öğrenci, Ayşe Duygu ÖZTÜRK	
Görev Yeri ve Adresi:		
Araştırmanın Yürütüleceği Kurum	Sivas Mem'e Bağlı Merkez Ortaokul ve Liseler	
Tlf (GSM) ve E-posta:		
İmza		
Tez Danışmanı Bilgileri:		
Unvan, Adı-Soyadı:	Dr.Öğr. Üyesi Hüseyin ÖZNÜLÜER	

Görev Yeri ve Adresi:		
Tlf (GSM) ve E-posta:		

1. Araştırmanın niteliği:

- ☐ Bilimsel Araştırma
- ☐ Doktora/Sanatta Yeterlik Tez Çalışması
- ☒ Yüksek Lisans Tez Çalışması
- ☐ Diğer (belirtiniz):

2. Araştırmanın türü:

- ☒ Nitel Araştırma
- ☒ Nicel Araştırma

A) Deneysel olmayan Nicel Araştırma

- ☐ Tanımlayıcı araştırma
- ☐ Kesitsel Araştırma
- ☐ İlişki arayıcı araştırma
- ☐ Retrospektif araştırma
- ☐ Prospektif araştırma
- ☐ Metodolojik araştırma

B) Deneysel Nicel araştırma (Bir eğitimin/girişimin vb. etkinliğini değerlendirmek üzere yapılan deneysel araştırmalar)

☐ Tam deneysel araştırma

☐ Yarı deneysel araştırma

C) Diğer

☐ Diğer Araştırma Türü (belirtiniz):

3. Veri toplama yöntemi:

☐ Anket

☒ Ölçek çalışması

☐ Gözlem

☒ Görüşme

☐ Ses ve görüntü kayıtları taraması

☐ Dosya/ veri kaynakları

☐ Bilgisayar ortamında test/anket uygulama

☐ Diğer (belirtiniz):

4. Etik Kurul onayı sonrası veri toplanacak süre:

☐ 1 ay

☐ 3 ay

☒ 6 ay

☐ 12 ay

☐ 12-24 ay

☐ Diğer:

7. Veri Toplanması Planlanan Yerler/Mekanlar, Kurum Ve Kuruluşlar:

1) Sivas Mem'e Bağlı Merkezdeki Ortaokul ve Liseler

8. Araştırmayı Destekleyen Kurum/Kuruluşlar (varsa belirtiniz):

- ☐ TÜBİTAK
- ☐ Üniversite :
- ☐ Diğer ulusal kurum ve kuruluşlar (belirtiniz):
- ☐ Uluslararası kurum ve kuruluşlar (belirtiniz):

9. Başvuru Durumu:

- ☒ Yeni başvuru
- ☐ Tekrar başvuru (revizyon), başvuru gerekçesi:
- Önceki başvuruya ait Protokol No:

10. Bu çalışma ile ilgili, daha önce herhangi bir Etik Kurula başvuru yapıldı mı?

- ☐ Evet (Evet ise bir önceki başvuru ile ilgili tüm belgeleri ekleyiniz)
- ☒ Hayır

11. Araştırma katılımcılara herhangi bir şekilde yanlış/yanlış bilgi vermeyi, ya da araştırmanın amacı tamamen gizli tutmayı gerektiriyor mu?

- ☐ Evet (açıklayınız):
- ☒ Hayır

12. Araştırma katılımcıların fiziksel veya ruhsal sağlıklarını tehdit edici sorular içeriyor mu?

- ☐ Evet (açıklayınız):
- ☒ Hayır

13. Katılımcıların kişilik hakları ve özel bilgileri korunmakta mıdır?

☒ Evet

☐ Hayır (*açıklayınız*):

14. Araştırmaya reşit olmayan çocuklar, kısıtlı ya da engelliler katılmakta mıdır?

☐ Evet (*açıklayınız*):

☒ Hayır

15. Katılımcılara araştırmanın niteliği hakkında yeterince açık ve anlaşılabilir açıklama yapılmakta mıdır?

Evet. Aydınlatılmış Onam Formunda gerekli açıklamalar yapılmıştır.

16. Gönüllü katılımı bozacak ve katılımcıları suiistimal edecek tehditlere karşı ne gibi önlemler alınmıştır?

Aydınlatılmış Onam Formunda çalışmanın gönüllülük esasına göre yapılacağı ve kişisel bilgilerin amacı dışında kullanılmayacağı konusunda bilgi verilmiştir.

17. Gönüllülerin araştırmaya katılma ve çıkma/çıkarılma koşulları açık ve net olarak belli midir?

Evet, aydınlatılmış onam formunda çalışmaya katılımın gönüllülük esasına göre olacağı çalışmadan katılımcının istediği zaman ayrılacağı açık ve net bir şekilde ifade edilmiştir.

18. Beklenen katılımcı sayısı: 100

19. Katılımcıları en iyi tanımlayan seçenekleri işaretleyiniz (*birden fazla seçenek işaretlenebilir*)

- ☐ Okulöncesi Çocuklar
- ☐ İlkokul Öğrencileri
- ☐ Ortaokul Öğrencileri
- ☐ Lise Öğrencileri
- ☐ Üniversite Öğrencileri
- ☐ Çocuk İşçiler
- ☐ Yetişkinler
- ☐ Erkekler
- ☐ Kadınlar
- ☐ Yaşlılar
- ☐ Zihinsel Engelli Bireyler
- ☐ Fiziksel Engelli Bireyler
- ☐ Tutuklular
- ☒ Diğer (belirtiniz): Ortaokul ve Lise Görsel Sanatlar Öğretmenleri

18. Araştırma Özeti

Konu: Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitime İlişkin Öğretmen Tutumları: Bir Karma Yöntem Araştırması

Toplumlar geçmişten günümüze değişim ve dönüşüm halindedir. İnsanoğlunun dinamik varlığı ve kendini gerçekleştirme serüvenindeki yaşantıları, aile yapısı, gelenek ve görenekleri sürekli olarak farklı değerlerle harmanlanmaktadır.

İnsanı insan yapan geçmişi, kişilik özellikleri ve idealleridir. Bu oluşum, millet ve toplumlar için de geçerlidir. Bir milleti millet yapan; kültürü, tarihi ve ortak hedefleridir.

Değer; bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı niteliktir. (Dilmaç, 2018)

Değerler, toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğu nasıl yaşanılması ve tercih edilmesi gerektiğini belirtir. Eğitim kurumlarındaki genel hedefler incelendiğinde vatansever olma, sağlığa dikkat etme, temiz olma, düzenli olma, adil olma, sorumluluk sahibi olma, yaratıcı ve girişimci olmak gibi birçok değerın önemle vurgulandığı görülür. Eğitim kurumları bu vb. değerlerin öğrenciye önemini vurgulamak için çalışmalarda bulunur, öğrencilere rehberlik ederler. Leming'e göre (Aktaran Akbaş, 2008) okullar var olduğu müddetçe duyuşsal eğitim olacaktı. Çünkü okullar bilginin ve düzenin değerini ifade eden kurumlardır.

Amaç:

Değerlerin gittikçe değeriendiği günümüzde tüm dünyanın ortak kaygısı kaybolan değerleri yeniden yaşatmanın yollarını aramak ve kaybolan değerlere çözüm üretmek olmuştur. Bu araştırmanın amacı görsel sanatlar öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemektir.

Kapsam:

Araştırma 2019-2020 Eğitim Öğretim Yılı içerisinde, Sivas İli Merkez alınarak; Sivas Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaokul ve lise görsel sanatlar öğretmenlerini kapsamaktadır.

Yöntem:

Araştırma hem nicel hem de nitel bir çalışmadır.

Çalışmanın nicel basamağında değerler eğitime yönelik tutumları incelemek için Yaşaroğlu (2014) tarafından geliştirilen “Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği” (DETÖ) kullanılacaktır.. Ölçek 5’li likert tipte cevaplanmıştır. Ölçeğin derecelendirilmesi “1. Kesin Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Orta Derecede Katılıyorum, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde uygulanmıştır. Araçtan elde edilen puan aralıkları ise ‘1-1.80’ için ‘Kesinlikle Katılmıyorum’; 1.81-2.60: için ‘Katılmıyorum’, 2.61-3.40: için ‘Orta Derecede Katılıyorum’, 3.41-4.20 için ‘Katılıyorum’, 4.21-5.00 için ‘Kesinlikle Katılıyorum’ kriter alınmıştır.

Çalışmanın nitel kısmı öğretmenlerle bir görüşme formu hazırlanarak oluşturulacaktır. Öğretmenler için hazırlanacak sorulardan 3 uzman görüşü alınmıştır. Sorular genel olarak yıllık kazanımlar ile değerler eğitiminin bağdaştırılıp bağdaştırılmadığı ile ilgili olacaktır. Kazanımlar dışında görsel sanatlar öğretmenlerinin değerler eğitime karşı tutumlarına da sorular içerisinde yer verilip öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili görüş ve önerileri alınacaktır.

Seçilmiş Kaynaklar:

(Konu hakkında yukarıda yapılan problem tanımına ilişkin açıklamada kullanılan kaynaklar)

1. Aktaran Akbaş, O. (2008, December). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Journal of Values Education*, 6(16), 10.
2. Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim Öğrencilerine Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması*.

3. Dilmaç, K. U. (2018). *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

4. Ulusoy, K. (2007). Lise Tarih Programından Yer Alan Geleneksel ve Demokratik Değerlere Yönelik Öğrenci Tutumlarının ve Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Ankara.

5.Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim*.

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

“Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitime İlişkin Öğretmen Tutumları: Bir Karma Yöntem Araştırması” adlı çalışma, Sivas il merkezinde Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaokul ve liselerdeki görsel sanatlar öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin tutumlarını çeşitli değişkenler aracılığıyla incelemek amacıyla planlanmıştır.

Çalışmanın Kasım 2019-Şubat 2020 tarihleri arasında yapılması planlanmaktadır. Anket yöntemi kullanılarak tanımlayıcı olarak yapılması planlanan çalışmada anketlerin geri dönüş oranının düşük olma riski söz konusu olduğu için örneklem seçilmeyerek araştırmanın yapılmasının planlandığı kurumlardaki hemşirelik öğrencilerine ulaşılması hedeflenmiştir. Anket soruları için sizden 15-20 dakika ayırmanız beklenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya adresinden ve numaralı telefonda ulaşabilirsiniz.

“Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu”ndaki tüm açıklamaları okudum. Bana, konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama, aşağıda adı belirtilen kişi tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi ve kendi isteğime bakılmaksızın araştırmacı tarafından araştırma dışı bırakılabileceğimi biliyorum. Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum. 15/10/2019

Açıklamaları Yapan Araştırmacının Adı / Soyadı / İmzası Ayşe Duygu ÖZTÜRK
Gönüllünün Adı / Soyadı / İmzası / Tarih
Gerekliyse Olur İşlemine Tanık Olan Kişinin Adı / Soyadı / İmzası / Tarih
Gerekliyse Yasal Temsilcinin Adı / Soyadı / İmzası / Tarih

T.C

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ

İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU BAŞKANLIĞINA

TAAHHÜTNAME

Başvuruda sağlanan bilgilerin doğru olduğunu, araştırmanın protokole, yönetmeliğe uygun olarak gerçekleştirileceğini, “Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitime İlişkin Öğretmen Tutumları: Bir Karma Yöntem Araştırması ” isimli araştırma süresince araştırma etik ilkelerine uyacağımı, araştırma ekibini araştırma hakkında bilgilendireceğimi, araştırmanın uygulanması sırasında beklenmeyen ters bir etki ya da bir olay olduğunda etik kurulu haberdar edeceğimi, araştırma sırasında çalışma protokolünde değişiklik yapılması gerektiğinde veya araştırma durdurulduğunda bunu yazılı olarak kurula bildireceğimi, araştırma kapsamında rutin dışında kullanılacak giderlerinin tarafımızca karşılanacağını; araştırmanın planlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve yayınlanması aşamalarında finansman sağlayan kuruluşlarla, araştırmayı yapacağım yer ve kişilerle ticari, politik, kişisel nedenlerle araştırmanın bilimsel, etik yönlerine zarar verebilecek hiçbir bağlantının olmadığını beyan ederim. 15/10/2019

<u>Adı Soyadı:</u>	<u>İmzası:</u>
Sorumlu Araştırmacı Unvanı, Adı-Soyadı Ayşe Duygu ÖZTÜRK ,Öğrenci	
Tez Danışmanı Unvanı, Adı-Soyadı Dr.Öğr.Üyesi Hüseyin ÖZNÜLÜER	

Diğer Araştırmacılar Unvanı, Adı-Soyadı	
(1)	
(2)	
(3)	
....	

**İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL BAŞVURUSU KONTROL
LİSTESİ**

Lütfen başvurunuzu aşağıdaki bilgilere göre kontrol ederek onaylayınız
☒ Başvuru İnsan Araştırmaları Etik Kurulu kapsamındadır (Bkz. İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Yönergesi)
☒ Başvuru yapılan araştırma için henüz çalışmaya başlanmadı.
☒ Başvuru metni, başvuru şablonu dikkate alınarak hazırlandı ve ilgili her yerde imzalar tamamlandı
☒ Yazar bilgileri ile kurum adresleri verildi, sorumlu yazar ve yardımcı yazarlar (Tez çalışmalarında danışman yardımcı araştırmacıdır) başvurudaki açıklamaya göre listelendi.
☐ Konu bölümünde; araştırma konusunu destekleyecek şekilde en az 150 kelimedenden oluşan literatür bilgisi verilerek araştırma problemi tanımlandı.
☒ Kapsam bölümünde; araştırmanın nerede/ neyi/ kimleri kapsadığına ilişkin ayrıntılı açıklama yapıldı.
☒ Amaç uygun şekilde (ve varsa alt amaçlarla birlikte) açıklandı.
☒ Yöntemde araştırmanın evren ve örnekleme açıklandı; araştırmanın tasarımına göre yapılacak işlem basamakları başka bir araştırmacı yapabilecek açıklıkta açıklandı; veri toplama araçları ile ilgili (geçerlik ve güvenirlik çalışmaları vb.) ayrıntılı bilgi verildi.
☒ Başvuru metni içerisinde atıfta bulunulan tüm kaynaklar “seçilmiş kaynaklar” bölümünde listelendi.
☒ Veri toplama araçları (anket/ölçekler/ gözlem- görüşme formu vb.) ek olarak başvuru metnine eklendi.
☒ Taahhütname araştırmaya göre düzenlenip sorumlu araştırmacı ve diğer araştırmacılar tarafından imzalandı.
☒ Aydınlatılmış onam formu araştırmaya göre hazırlandı ve imzalandı.

T.C

Kayıt Tarihi: / /	Protokol No: /
---------------------------------	------------------------------

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARARI

ARAŞTIRMA BAŞLIĞI	
ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	Ör: (1) Nicel-Nitel Araştırma
ARAŞTIRMACILAR	1) Öğrenci, Ayşe Duygu ÖZTÜRK 2) Dr.Öğr.Üyesi Hüzeyin Öznülür 3) Diğer Araştırmacıların Unvanı, Adı Soyadı
KARAR	<i>(Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)</i>

ETİK KURUL BAŞKANI

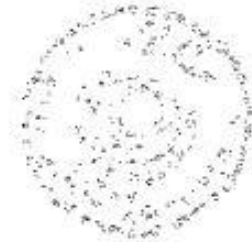
TARİH

İMZA

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz: () Bay () Bayan
2. Medeni Haliniz: () Bekâr () Evli
3. Öğretmenlik mesleğinizde hizmet yılınız:
() 0-4 () 5-9 () 10-14 () 15-19 () 20-24 () 25+
4. Görev aldığınız okul türü?
Ortaokul() Lise()
5. Değerler eğitimi ile ilgili kurs veya seminer aldınız mı?
() Evet Hayır ()
6. Okuldaki değerler eğitimi etkinliklerinde gönüllü görev aldınız mı?
() Evet Hayır ()
7. En son bitirdiğiniz yükseköğretim kurumu:
() Lisans () Yüksek Lisans () Doktora

LÜTFEN ARKA SAYFAYA GEÇİNİZ.

B. DEĞERLER EĞİTİMİ TUTUM ÖLÇEĞİ

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılıyorum	Orta Derecede Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
	5	4	3	2	1
1. Değerler eğitimi, çocuklarımızın geleceği için önemlidir.					
2. Değerler eğitimi ile ilgili araç gereçler (kitap, film vb.) dikkatimi çekmez.					
3. Değerler eğitimi ile ilgili yazılı eserleri okumak isterim.					
4. Değerler eğitimi, şiddet vb. toplumsal sorunların çözümünde etkili değildir.					
5. Değerleri yansıtan davranışları takdir ederim.					
6. Değerler eğitimi çalışmaları öğrenci başarılarını olumsuz etkiler.					
7. Değerler eğitimi ile ilgili etkinlik ve toplantılara katılmak önemlidir.					
8. Değerler eğitimi ile ilgili film veya belgesel izlemeyi severim.					
9. Değerler eğitiminde öğretmenlerin davranışları önem taşımaz.					
10. Okuldaki bütün derslerde değerler eğitimi etkinliklerine yer verilmelidir.					
11. İnsanların değerlere uygun davranışlar sergilemesinden rahatsız olurum.					
12. Toplumdaki herkes, değerler eğitiminde istekli bir şekilde görev almalıdır.					
13. İnsanları değerler eğitimi hakkında bilgilendirmeye çalışmaları gereksizdir.					
14. Değerler eğitimi ile ilgili kitap, dergi, film vb. araç gereçler, başka insanlara da tavsiye edilmelidir.					
15. İnsanların yanlış davranışları değerler eğitimi ile düzeltilemez.					
16. Okullarda değerler eğitimine yer verilmesi önemli bir gelişmedir.					
17. Çevremizde değerlerin yaşanması ya da yaşanmaması, değerlerin kazanılması açısından önem arz etmez.					
18. Değerler eğitimi ile ilgili etkinliklere (konferans seminer vb.) başkaları da davet edilmelidir.					
19. Değerler eğitimi ile ilgili etkinlik ve toplantılara mecbur olduğum için katılmaktayım.					
20. Öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerinde değerler eğitimi çalışmalarına yer vermelerine gerek yoktur.					
21. Değerlere uygun yaşamaları için çevredekileri uyarıyorum.					
22. Değerler eğitimi çalışmaları için para harcarım.					

ÇALIŞMAYA SUNDUĞUNUZ KATKIDAN DOLAYI TEŞEKKÜR EDERİZ.

**ORTAOKUL VE LİSE GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ
UYGULAMALARINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

Değerli Öğretmenler,
Bu çalışma, öğretmenlerimizin okullarda yürütülmekte olan değerler eğitimine ilişkin algısını belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Elde edilecek veriler, sadece bu çalışma için kullanılacak, kişisel bilgileriniz kesinlikle üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Öğretmen Bilgi Formu

- 1- Cinsiyet : Kadın() Erkek()
- 2- Görev yaptığı kurum: Ortaokul () Lise()
- 3- Yaşınız: 25-30 () 31-40() 41 ve üzeri()
- 4- Mezun olduğu okul ve bölüm:
- 5- Mesleki Deneyim: 0-5 yıl() 6-10() 11-15() 16 ve üzeri()
- 6- Üniversite hayatınızda değerler eğitimine yönelik aldığınız bir ders var mı?
Evet () Hayır()
- 7- Değerler eğitimine yönelik hizmetiçi eğitim aldınız mı?
Aldım() Almadım ()

1. Görsel Sanatlar dersinde değer eğitimi uygulamaları ile ilgili görüşleriniz nelerdir?
2. Sizin uyguladığınız değer eğitimi programı var mıdır?
3. Değer eğitiminizde hangi değere ne sıklıkla yer veriyorsunuz?
4. MEB Görsel Sanatlar Programında değerler eğitimine ne kadar yer verdiğini düşünüyorsunuz?
5. Değer eğitimi programınızda değerlerin verilmesi ile ilgili bir öncelik sıralamanız var mı? Nedenini açıklayınız?
6. Eğitim programınızdaki hangi değerleri kazandırmada zorlanıyorsunuz? Neden?
7. Değer eğitimi programınızdaki değerleri kazandırırken hangi etkinlikleri, nasıl kullanıyorsunuz?
8. Çocukların değerleri kazanıp kazanmadığı nasıl ve hangi yöntemlerle değerlendiriyorsunuz?
9. Çocuklara değer kazandırma sürecinde iş birliği yaptığınız/ yardım aldığınız kişi ve kurumlar var mı? Bu iş birliğini nasıl gerçekleştiriyorsunuz?
10. Değerler eğitimi uygulanırken aile katılımı olmalı mı? Neden?
11. Ailelerin istediği kavramlar sizden öncelikli kazandırmanızı nelerdir?
12. Öğrencilerinizin programdaki değerleri kazanıp kazanmadığını belirlemek için ne tür etkinlikler yapıyorsunuz?
13. Başka eklemek istediğiniz görüşleriniz nelerdir?

